

İDARE

Dahiliye vekâletinin aylık mecmuası

Yıl: 8

EYLÛL 1935

Sayı:85

RESMÎ KISIM

Kemâl Atatürk'ün Reisicumhurluğa seçildiği hakkında T. B. M. M. kararı

İcra Vekilleri heyetine itimat olunduğuna dair T. B. M. M. kararı ve İsmet İnönünün beyanatı.

Tayinler ve Vekâlet emrine alınanlar

İnzibat komisyonu kararları

Takdir ve tecziye edilenler

Kanunlar

Nizamnameler

Mart 935 ayı içinde idare teşkilâtında yapılan değişiklikler

Tamimler

Mart 935 ayı içinde tekaüt ve yetim muamelesi ikmal edilenler

Aramızdan ayrılanlar

GAYRÎ RESMÎ KISIM

Türkiyede Vilâyet idaresi

Japonyada istatistik teşkilât ve muamelâtı

İdari ve adli otoriteler tefrikine ait

prensipin müeyyideleri

Romanyada idari kaza

Sabri Öney

Ali Kemalî

İbrahim Âfî

Ali Kemalî

Resmî Kısım

T. B. M. M. kararları

Kemâl Atatürk'ün Reisicümhur seçildiği hakkında

Karar No: 847

Ankara Saylavı Kemâl Atatürk 386 reyle ve ittifakla Reisicümhurluğa seçilmiştir.

1/3/1935

Reisicümhur Atatürk'ün Yüce Katına

Yeni seçim dolayısıyla Hükümetin istifasını Yüce Katınıza arz ediyorum. Hükümetin yükümlerini kolaylatmak için esirgemediğiniz çok değerli yardımlara İcra Vekilleri Heyetinin derin minnetlerini sunarım.

İcra Vekilleri vatanın ilerlemesi ve yükselmesi için Atatürk'ün daima Millet başında bulunmasını öz candan dilemekte bir ve beraberdirler.

1/3/1935

Başvekil
Malatya Saylavı
İsmet İnönü

Başvekil Malatya Saylavı İsmet İnönüne

1 Mart 1935 tarihli tezkere cevabıdır:

Yeni seçim dolayısıyla Hükümetin bildirilen istifası kabul edilmiştir. Yeni Kabinenin gene tarafınızdan teşkil ve teklif edilmesini ve yeni Heyeti Vekilenin teşekkülüne kadar ifayı vazifeye devam edilmesini rica ederim.

1 Mart 1935

Reisicümhur
K. ATATÜRK

Reisicümhur Atatürk'ün Yüce Katına

Yeni İcra Vekilleri Heyetinin adlarını Teşkilâtı Esasiye Kanununa uyarak Yüce Katınıza şu suretle arz ediyorum:

Yüce onayınıza değerli bulursanız İradenizi dilerim. Her zaman muvaffakiyet, irşadınıza ve İradenize bağlıdır.

Adliye	: İzmir Saylavı Şükrü Saraçoğlu
Millî Müdafaa	: Balıkesir Saylavı Kâzım Özalp
Dahiliye	: Muğla Saylavı Şükrü Kaya
Hariciye	: İzmir Saylavı Dr. Tevfik Rüştü Aras
Maliye	: Elâziz Saylavı Fuad Akralı
Maarif	: Aydın Saylavı Abidin Özmen
Nafia	: Afyon Saylavı Ali Çetinkaya
İktisat	: İzmir Saylavı Celâl Bayar
Sihhat ve İçt. Mua.	: İstanbul Saylavı Dr. Refik Saydam
Gümrük ve İnhisar	: İstanbul Saylavı Ali Rana Tarhan
Ziraat	: Kütahya Saylavı Muhlis Erkmen

1/3/1935

Başvekil
Malatya Saylavı
İsmet İnönü

Başvekil Malatya Saylavı İsmet İnönüne

1 Mart 1935 tarihli tezkere cevabıdır:
İcra Vekilleri Heyetinin teklifiniz veçhile teşkili kabul: ve tasdik edilmiştir.

1 Mart 1935

Reisicümhur
K. ATATÜRK

İcra Vekilleri Heyetine itimad beyan olunduğuna dair

Karar No: 848

Başvekil İsmet İnönünün beyanatından sonra, İcra Vekilleri Heyetine 376 reyle yani mevcudun ittifakile itimad edilmiştir.

7/3/1935

BAŞVEKİL İSMET İNÖNÜNÜN SURETİ YUKARIDA YAZILI B. M. M. HEYETİ UMUMİYE KARARINDA ZİKROLUNAN BEYANATI

Büyük Ulusun Sayın Vekilleri:

Hükümet, şimdiye kadar olduğu gibi, sade bir program sahibidir. Ancak programı tatbik için sağlam bir azim ve kat'î bir karar ile çalışmak yolundadır.

Biz, inkılabların vücade getirdiği yeni Türk cemiyetinin içeriden ve dışarıdan sulh ve emniyet içinde çalışıp ilerlemesini ve açılmasını amaç tutuyoruz. (Alkışlar) Sulhun ve huzurun bulanmadan kalacağına ve icabında ehliyetle

ve fedakârlıkla korunacağına, güven havası, yurdun imarı ve yurddaşın refahı için birinci şart olduğuna inanıyoruz.

Ökonomi alanında zamanın şartları ve istekleri gittikçe zorlaşmakta olduğunu görüyoruz. Biz, ülkenin ödeme kabiliyetini kolaylaştıracak bir ticaret sistemini takib etmeğe mecburuz. Diğer taraftan, memleket dahilinde istihsalı ve istiklâli arttıracak yeni ve geniş faaliyetleri teşvik etmeği lüzumlu görüyoruz. (Alkışlar) Sanayileşmeğe verdiğimiz ehemmiyet, her zamandan ziyade artmıştır.

Yeni bir ekonomik karar olarak Yüksek Heyetinize arzederim ki Hükümet, sınaî mamulâtımızın dahilinde istihlâkını arttırmak için özel tedbirler almağa karar vermiştir. Şeker, kömür, çimento gibi mahsullerin fiyatları üzerinde esaslı indirmeler yapılarak bunların içeride sürümleri arttırılacağını sanıyoruz.

Hükümet, hem genel hizmet veya şirket masraflarını indirerek hem yerli ürün ve mamullerin bedellerini ucuzlatarak yurdda yeni ve esaslı bir genlik açılacağına inanıyor. Deniz nakliyemizi ıslah etmek ve yenilemek ve umumiyetle tarifeler üzerinde ucuzluğa ve kolaylığa gitmek yolumuzdur.

Demiryollarının, rıhtımların ve limanların Devlet elinde bulunmasının faydaları her gün daha ziyade anlaşılmaktadır. Nakliyede ucuz ve ekonomik işletmeyi iltizam ediyoruz.

Sayın Saygıllar,

Dışarı siyasada sulh ve emniyeti korumak ve teşkilâtlandırmak için bütün kudretimizle çalışıyoruz. Dostlarımıza, taahhütlerimize sadakat ve genel olarak yakın komşularımızla iyi geçinmek için elimizden gelen her şeyi samimiyetle yapmak, siyasetimizdir. Bu siyasetin ana çizgileri içinde uluslar arası hâdiselerini -dikkatle takip ediyoruz.

Sovyet İttihadı ile münasebetlerimiz her zamandan ziyade sıcak bir dostluk içindedir. (Alkışlar) Sovyet sanayiinin güzel eserleri sanayileşme hayatımızda ebedî dostluk hatıraları olarak yükselmektedir. Büyük Sovyet İttihadı ile

yakın ve samimî dostluğumuz gerek siyaset alanında ve gerek diğer her alanda her gün daha ziyade kuvvetlenmekte ve genişlemektedir. (Alkışlar).

Balkan Paktının, uluslar arası sulhu için büyük kıymeti, her münasebetle parlak bir surette kendini göstermektedir. (Alkışlar) Müttefikler taahhütlerine sadıktırlar. Müttefikler birbirinin emniyetini kendi emniyetleri gibi tutmak zihniyetindedirler. (Alkışlar)

İran ile aramızda mevcut olan dostluk ve güven siyaseti mutlu bir surette ilerilemektedir. (Alkışlar) Dost memleketin her vesile ile tesanüd ve muhabbet havasını zikretmek, benim için gerçekten bir kıvançtır. (Alkışlar)

Afgan Devleti ile aramızda ötedenberi devam edegelen samimî dostluğumuz tabîî bir surette inkişaf etmektedir.

Bulgaristan ile münasebetlerimizin dostça mahiyetinin delillerini bu komşu memleketin büyük salâhiyetli ağızlarından işitmek, Türk Ulusunca yüksek değeri ile takdir edilmektedir. Aramızda iyi geçinmek, dostluğu arttırmak ve Balkanlarda sulhun muhafazasında müşterek büyük menfaatlerimizi görmek niyetlerimiz ki karşılıklı olduğuna şüphe etmiyoruz, geniş ve güzel tatbikata namzed bulunmaktadır. Balkan Devletleri arasında birbirinin saadetini özlemek zihniyeti istikbal için hayırlı bir müjde olmasını .dileriz.

Diğer büyük Devletler ve diğer memleketlerle münasebetlerimiz dostane inkişafını takib etmektedir.

Sayın ve sevgili Sayırlar!

Bizi çalışmamızda teşvik etmek kararında iseniz, bunu reylerinizle göstermenizi dileriz. (Alkışlar)

Başbakan İsmet İnönü (Malatya) — (Alkışlara arasında tekrar kürsüye geldi.)

— Hatibleri dikkatle dinledik, istifade ettik. Sanayileşmenin icabı olan sosyal kanunları dikkatle hazırlıyoruz. Bu çalıma ilerilemiştir. Yakın bir zamanda Büyük Meclise -takdim edebileceğimizi sanıyoruz.

Ucuzluk için uğraşmalarımızı zikrederken ancak bir kaç örnek söyledim. Bu bir siyasettir ki diğer mevzularda, da geniş olarak tatbik etmek istiyoruz. (Alkışlar) Ancak, her mevzuun kendi özelliğine göre ayrıca bir tedbir istediğini takdir buyurursunuz. Faiz için söz alan arkadaşım bizim bu hususta birkaç senedenberi sebatla ve çetin bir mücadele takib ettiğimizi zirkretmem için vesile vermiş oldular.

Arkadaşlar: Fena faizciliğin bu memlekette nasıl bir felâket olduğu takdir edilmiştir. Biz bunun için bir taraftan millî müesseselerde faiz haddini memleketin ekonomisile mütenasib olarak indirmeğe çalışırken diğer taraftan, vatandaşlar arasında bu sanatın kabul edilebilecek bir istikamette yürüyebilmesi için ciddi tedbirler aldık. Arkadaşımızın sözlerini bu tedbirler üzerinde daha ziyade cesaretle yürümek için bir teşvik sayarım. Ölçüsünü kendimiz, pek iyi bildiğimiz şahıslarımız için ve hükümet için hatiblerin söyledikleri güzel sözlere karşı minnetlerimizi, takdim ederim. Bunları bizi daha ziyade çalıştırmak için bir teşvik sayarım. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar).

«İcra Vekilleri Heyetine ittifakla itimad edildiği Umumî Heyete bildirilmesi üzerine Başbakan tekrar kürsüye gelerek»

Hükümet yükü her ülkede ağır olduğu zamanlardayız. Sizin Hükümetinizin de çok ağır olan yükü ancak müzaheretinizle, yardımınız ve yol göstermenizle taşınacak hale gel inektedir. Yüce güveninize değerli olmak için çok çalışacağız.

Tayinler ve Vekâlet emrine alınanlar

Vekâlet emrine alınanlar

Sayı: 6/773

Açık olan Erzurum valiliğine Gümüşane valisi Etem Aykut'un naklen tayini Dahiliye Vekilliğinin 20/3/935 tarih ve 1958 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 20/3/935 tarihinde onanmıştır.

20/3/935

Tayinler

Açık olan Burdur Vilâyeti mektupçuluğuna eski İlğın Kaymakamı Abdurrahmanın ve Amasya mektupçuluğuna Mardin mektupçusu Sırrının yeniden ve naklen tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

3/3/935

Bahçe kaymakamlığına Kilis kaymakamı Nurinin, Kilis Kaymakamlığına Bursa umuru hukukiye müdürü Necmeddinin, İslâhiye Kaymakamlığına eski İznik Kaymakamı Vahibin; Darende Kaymakamlığına; Hekimhan Kaymakamı Memduhun; Foça Kaymakamlığına; Akdağmadeni Kaymakamı Nusratın, Bulancak Kaymakamlığına; Kandıra Kaymakamı Methmed Alinin, Garzan Kaymakamlığına; Varto Kaymakamı Bedrinin, Hüseyinabat Kaymakamlığına; Vize Kaymakamı, Sırrının, Vize Kaymakamlığına; Trakya umumî müfettişlik umuru tahririye müdürü İzzeddinin, Mihaliççık Kaymakamlığına; Kavaklı Kaymakamı Kâzımın, Kavaklı Kaymakamlığına; Seyhan vilâyeti eski emniyet müdürü Memduhun, Ayvacık Kaymakamlığı-

na; Eceabat Kaymakamı Kemalın, Biga Kaymakamlığına; Ayvacık Kaymakamı Hikmetin, Eceabat Kaymakamlığına; Biga Kaymakamı Ali Rızanın, nakil ve yeniden tayinleri ve açık olan mahallî idareler umum müdürlüğü ikinci şube müdürlüğüne 45 lira maaşla Foça Kaymakamı Hilminin tayini ve görülen lüzuma binaen Bulancak Kaymakamı Hayreddinin vekâlet emrine alınması tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

25/3/935

Sayı: 2/2114

Görülen lüzum üzerine Erzurum valisi Necatinin vekâlet emrine alınması; Dahiliye Vekillığının 9/3/935 tarih ve 1807 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 10/3/935 toplantısında onanmıştır.

10/3/935

**İnzibat komisyonunun 19/2/935 günlü toplantısında
verilen kararlar**

Pasinler kazası hususî muhasebe memuru Rasimin: Muhasebe muamelâtındaki idaresizliğinden ötürü Erzurum vilâyetince yapılan idareten mecburî tahvilin muvafık olduğuna:

Saray Kaymakamı Raşidin: Bazı yolsuz hareketlerinden ötürü memurin kanununun 29 uncu maddesine tevfi kanunla tevbiyle tecziyesine:

Üzümlü nahiyesi müdürü Zıyanın; Bazı hallerinden dolayı bulunduğu nahiyede kalmasına idareten mahzur görüldüğünden «1700» sayılı kanun hükümlerine göre başka bir yere kaldırılmasına:

Şarköy kaymakamı Hayrinin: Memurları tahkir etmesinden dolayı memurin kanununun 28 inci maddesine tevfikân ihtarla tecziyesine:

Mamure nahiyesi müdürü Cemilin: İzin almadan mıntakası dışına çıktığından ötürü «1700» sayılı kanunun 20 inci maddesi hükmüne göre sınıf tenziliyle tecziyesine:

Eğret nahiyesi eski müdürü Kemalin: Yolsuz hareketiyle münazaa vukuuna meydan vermesinden ötürü memurin kanununun 29 uncu maddesi hükmüne göre tevbihle tecziyesine:

Emet kaymakamı Raşidin: Saray kaymakamlığında bulunduğu sırada nüfus memuru hakkındaki tahkikatı sebepsiz olarak yapmadığından ötürü memurin kanununun «31» inci maddesi hükmüne göre 3 ay kıdem tenzili cezasile tecziyesine karar verildi.

İnzibat komisyonunun 26/2/935 günlü toplantısında verilen kararlar

Bilecik mektupçusu Şerefî: Vazife icaplarını takdir etmiyerek ifada müsamaha gösterdiğinden «1700» sayılı kanunun «20» inci maddesi hükmüne tevfikân tevbihle tecziyesine:

Gemlik kaymakamı Ganinin: İskân ve maarif işlerinde gösterdiği gayret ve faaliyetten dolayı takdirname ile taltifine:

Pınarbaşı kaymakamı Celâlin: Kazada yapılan nüfus tecrübe sayımında gösterdiği vukuf ve dirayetten dolayı takdirname ile taltifine:

İpsala kaymakamı Nureddinin: Maarif işlerinde gösterdiği faaliyetten dolayı takdirname ile taltifine:

Ayvacak kaymakamı Hikmetin: Kazaya giden kıt'ai as-

keriyenin iskânı hususunda gösterdiği mesaî ve faaliyetten; dolayı takdimname ile taltifine:

Biğa kaymakamı Ali Rızanın: Ümran, Maarif ve tahsilat işlerinde gösterdiği faaliyet ve muvaffakiyetten dolayı takdimname ile taltifine:

Yıldızeli eski kaymakamı Fahrinin: Bazı yolsuz hallerinden ötürü «1700» numaralı kanunun «20» inci maddesi hükmüne göre bir haftalık maaşının kesilmek suretile tecziyesine :

Ereğlinin Başviran nahiyesi müdürü Fikretin: Mezuniyet müddetini geçirdiğinden ötürü bir haftalık maaşının kat'ı suretiyle tecziyesine:

Karaman kaymakamı Faikin: Eshabı müracaatı tahkir ettiğinden ötürü memurin kanununun «30» uncu maddesi hükmüne göre bir haftalık maaşının kesilmesi suretiyle tecziyesine karar verildi.

İnzibat komisyonunun 12/3/035 günlü toplantısında verilen kararlar

Gaziantap hususî muhasebe müdürü Nurinin: Maiyeti, üzerinde mükellef olduğu mürakabe vazifesini yapmadığından ötürü hususî idare ve belediyeler kefalet sandığı nizamnamesinin «27» inci maddesi delâletile memurin kanununun «30» uncu maddesi hükmüne tevfiakan bir haftalık maaşının kesilmesi suretiyle tecziyesine:

Baskil kazası hususî muhasebe memuru Afifin: Baskil köyü ihtiyar heyeti hakkındaki tahkikatı yapmadığından ötürü Dahiliye memurları kanununun «20» inci maddesi delâletile memurin kanununun «30» uncu maddesi mucibince on beş günlük maaşının kesilmesi hakkında Elâziz. vilâyeti inzibat komisyonu kararının tasdikine:

Armutlu nahiyesi müdürü Sadıkın: Madununa karşı.

fena muamele yapmasından ötürü memurin kanununun «30» uncu maddesi mucibince bir haftalık maaşının kesilmesi suretiyle tecziyesine:

Türüşmek nahiyesi müdürü İsmailin: İzin müddetini geçirdiğinden, ötürü memurin kanununun «31» inci maddesi mucibince 3 aylık kıdeminin tenziliyle tecziyesine:

Söğüt kazası tahrirat kâtibi Hilminin: Mezuniyetini geçirdiğinden ötürü memurin kanununun «30» uncu maddesi hükmüne göre 10 günlük maaşının kesilmesi suretiyle tecziyesine:

Çıldır kazası hususî muhasebe memuru Mesudun: Kanun ve nizamlara uygun olarak verilen emri infaz etmemesinden ötürü memurin kanununun «31» inci maddesi mucibince 3 aylık kıdeminin tenzili suretiyle tecziyesine:

Sarıkamış kaymakamı Hikmetin: Lüzumsuz, icapsız söz söylemesinden ötürü memurin kanununun «28» inci maddesi mucibince ihtarla tecziyesine:

Bozkır kazasının Yalhüyük nahiyesi müdürü Hüsnünün: Bazı yolsuz işlerinden ötürü bu nahiyede kalması caiz görülmiyerek memurin kanununun «77» inci maddesi mucibince başka yere tahvili hakkında Konya vilâyeti inzibat komisyonunca verilen kararın tasdikine:

Sorgun kaymakamı Fehminin: Mürakabe vazifesini ifada lâkaydi gösterdiğinden ötürü memurin kanununun «28» inci maddesi mucibince ihtarla tecziyesine karar verildi.

935 Mart ayı içinde

Takdir ve Tecziye edilenler

Valiler

Samsun Valisi Fahrettin Ki-
per:

Millî İktisat ve Tasarruf ku-
rumunun ülkülerine candan bir bağ-
lılıkla çalışmasını himaye ve teşvik
hususunda gösterdiği alâkadan dolayı
vekâletçe takdir edilmiştir.

Kaymakamlar

Eski Beyoğlu kaymakamı,
Yeni İzmir vali muavini Se-
dat Aziz:

İstanbul belediyesinin sınır-
lan içinde 934 yılının birinci
kânun sonunda sonlanan ruam
mücadelesindeki büyük gayret ve
faaliyeti Ziraat Vekâletince takdire
değer görülmesi üzerine vilâyetçe
takdir edilmiştir.

Eminönü kaymakamı Raif
Tek:

İstanbul belediyesinin sınır-
ları içinde 934 yılının birinci kânun
sonunda sonlanan ruam
mücadelesindeki büyük gayret ve
faaliyeti Ziraat Vekâletince takdire
değer görülmesi üzerine vilâyetçe
takdir edilmiştir.

Fatih kaymakamı Halûk Ni-
hat Pepeli:

İstanbul belediyesinin sınır-
lan içinde 934 yılının birinci kânun
sonunda sonlan ruam
mücadelesindeki büyük gayret ve
faaliyeti Ziraat Vekâ-

Şiran kaymakamı Zeki Işık:

letince takdire değer görülmesi üzerine vilâyetçe takdir edilmiştir.

Kaza mıntakasındaki köy yollarını yapmak ve köy mekteplerinin inşası işlerinde tam bir gayretle çalışmak suretile gösterdiği değerli varlık ve alâkadan ötürü vilâyetçe takdir edilmiştir.

Bayburt kaymakamı Zeki Özen:

Kaza mıntakasında yapılan köy mektepleri eksiklerinin tümlenmesi gibi işlerde ve kazanın farzla olan idari işlerinde gösterdiği muvaffakiyetten dolayı vilâyetçe takdirname ile taltif edilmiştir.

Mektupçular

Aydın Vilâyeti mektupçusu Ağâh:

Mektupçuluk ve evrak kalemi işlerine düzen vermekteki muvaffakiyetinden dolayı vilâyetçe takdir edilmiştir.

Tevbih

Elbistan kaymakamı İsmail:

Vilâyet Umumî Meclis Üyelikleri seçiminde alâkasızlık gösterdiği gibi rey vaziyetini yanlış olarak bildirdiğinden vilâyetçe tevbih cezasile tecziye edilmiştir.

Takdir edilen Nüfus müdürü

Afyon Nüfus müdürü Hikmet Çınar :

Nüfus işlerini çok çalışmak suretile eski nüfus müdürün-

den kalmış kâğıtları da bitirmiş ve müdürlüğün her bakımdan intizamı mevcut bulunmuş olduğundan vilâyetçe takdir edilmiştir.

İhtar edilen Nüfus müdürü

Kayseri Nüfus Müdürü Vas-
fi :

Muhacirlerin yurddaşlığa alınma iş –
lerindeki dikkatsizliğinden Nüfus
Umum Müdürlüğünün teklifi ile
Vekâletçe vilâyete ihtarla
cezalandırıldığı yazılmıştır,

Kanunlar

Uluslararası Kadınlar Birliğinin İstanbulda yapılacak toplantısı münasebetile bastırılacak hatıra posta pullarına dair kanun

Kanun No: 2673

Kabul tarihi: 13/3/1935

Madde 1 — Uluslararası Kadınlar Birliğinin bu yıl içinde İstanbulda yapılacak toplantısı münasebetile bağlı listede yazılı 8 222 500 aded (127 855 000) kuruluşluk hatıra posta pulu çıkarmak için Nafia Vekâletine salâhiyet verilmiştir.

Her pul üzerindeki kıymetin yarısı posta kıymeti, diğer yarısı da munzam kıymettir.

Madde 2 — Birinci maddede yazılan pullar Hükümet namına ve Hükümetin murakabesi altında Uluslararası Kadınlar Birliği tarafından bastırılacaktır.

Bu pulların basma, murakabe, bir taraftan diğer tarafa

yollama ve diğer her türlü masrafı Uluslararası Kadınlar Birliğine aiddir.

Madde 3 — Basılacak pullardan:

A - 1500 serisi posta idaresine

B - Basma, yollama ve sair masraflara tekabül edecek miktarı Uluslararası Kadınlar Birliğine verilir.

C - Geri kalanı da posta idaresile Uluslararası Kadınlar Birliği tarafından İsviçrede Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin tayin edeceği bir bankaya yatırılır ve posta idaresile Kadınlar Birliği tarafından lüzum görüldüğü miktarda alınarak satışa çıkarılır.

Madde 4 — C fıkrasındaki pullar satılınca asıl posta kıymeti üzerinden tutarı posta idaresine ve munzam kıymetin tutarı da Uluslararası Kadınlar Birliğine verilecektir.

Madde 5 — Bu pulların müraselâta kullanılması gönderenin isteğine bağlıdır.

Madde 6 — Bu pullar en geç 1935 takvim senesi sonuna kadar satılabilir. Bu tarihe kadar satılmamış pullar Nafia Vekâletinin seçeceği bir heyet huzurunda yok edilecektir.

Madde 7 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 8 — Bu kanunun hükümlerini yerine getirmeğe Nafia Vekili memurdur.

**Uluslararası Kadınlar Birliğinin 1935 yılında İstanbulda
akdedeceği kongre münasebetile çıkarılacak hatıra
posta pullarının listesidir.**

Her birinin değeri			Basılı miktarı	Değeri mecmuu			
<u>Kuruş</u>	<u>Para</u>		<u>Adet</u>	<u>Kuruş</u>		<u>Kuruş</u>	
0	20	+	20	1 000 000	500 000	+	500 000
		+	1	1 000 000	1 000 000	+	1 000 000
		+	2	1 000 000	2 000 000	+	2 000 000
2	20	+	2 20	1 000 000	2 500 000	+	2 500 000
4		+	4	1 000 000	4 000 000	+	4 000 000
5		+	5	500 000	2 500 000	+	2 500 500
7	20	+	7 20	500 000	3 750 000	+	3 750 000
		+	10	500 000	5 000 000	+	5 000 000
12	20	+	12 20	500 000	6 250 000	+	6 250 000
15		+	15	300 000	4 500 000	+	4 500 000
20		+	20	300 000	6 000 000	+	6 000 000
25		+	25	300 000	7 500 000	+	7 500 000
30		+	30	100 000	3 000 000	+	3 000 000
50		+	50	100 000	5 000 000	+	5 000 000
100		+	100	100 000	10 000 000	+	10 000 000
285	00	+	285 00	8 200 000	63 500 000	+	63 500 000 = 127 000 000
Posta idaresine hesap							
harici bırakılacak				22 500	427 500	+	727 500 = 855 000
1 500 tam seri				8 222 500			127 855 000

**Hudud teşkilâtının vazifelerine ve gümrük muhafaza
teşkilâtının kaçakçılığın men ve takibi hususunda mıntakalarındaki
valilerle vazife münasebetlerine dâir nizamname**

KISIM 1

Umumî hükümler

A - Hudutların emniyet ve muhafazası

Madde 1 — İki Devletin ülkelerini yekdiğerinden ayıran hududun emniyeti noktasından, hudud boyunca dahile doğru ne kadar mesafenin hudud mıntakası itibar edilece-

ği ahidnamelerle tayin edilmemiş ise bu mıntaka bizim tarafta İcra Vekilleri Heyeti kararile tayin olunur.

Madde 2 — Komşu iki Hükümetin birbirile doğrudan doğruya temasta bulunduğu hudud mıntakalarında asayişin ve iki taraf arasındaki iyi münasebetlerin muhafazası muktazi bulunduğundan komşuluk hukukuna uymıyacak ve iki tarafın sükûn ve emniyetini bozacak ve ahaliyi rahatsız ederek münasebetlerine fena tesir yapacak hâdiselere meydan vermemek için ahidnamelerle kanun ve nizamnameler hükümlerinin tamamen tatbikına itina olunacaktır.

Madde 3 — Komşu hükümetlerle münakid gümrük, ticaret, mücrimlerin iadesi muahedelerde hududa taallûk eden sair itilâfnamelerin ve hudud protokol, harita ve krokilerinin birer nüshası Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığında ve alâkadar vilâyetlerle hudud kumandanlıklarında behemehal bulundurulur. Bunların taallûk eden kısımları kaza kaymakamlarile nahiye müdürlerine ve gümrük hudud zabitlerine tevzi olunur.

Madde 4 — İki taraf Devletler arasında akdedilen gümrük ve ticaret muahedelerde sair itilâfnameler ahkâmına her iki tarafça tamamen riayet edilmesi mültezem olduğundan buna aykırı hal ve hareketleri gören ve sezen alâkadar askerî ve mülkî kumandan ve memurlar kendilerine düşen salâhiyetleri derhal tatbik ederek bunun önüne geçmekle ve eğer hal ve hareketleri salâhiyetlerde önüne geçilemeyecek derecede bulunursa bunu sırası ile kendi âmirlerine bildirmekle mükelleftirler. Muahede ve itilâfnamelere aykırı görülen hal ve hareketler askerliğe taallûk ediyorsa gümrük muhafaza alayı ve müstakil tabur kumandanları, Muhafaza Umum Kumandanlığına ve aynı zamanda hudud kumandanına ve hudud kumandanı da kolordu kumandanına ve mülkî umura taallûk eden işlerde kendi kumandanlarına bildirmekle beraber mıntakalarındaki valilere de bildireceklerdir.

Madde 5 — Hudud mıntakaları içinde, halk arasındaki

hırsızlık, yaralamak ve öldürmek vak'alarının takibatı zabıta ve Adliye memurlarının vazifesidir.

Gümrük muhafaza ve hudud kıt'aları bu memurların vazifesine, mevzu kanunların ve bu nizamnamenin hükümleri dairesinde yardım ederler.

Madde 6 — Hududu ve hudud işaretlerini ahidnamelerle tesbit edilen şekilde muhafaza etmek ve mukabil taraftan bizim tarafın ve bizim taraftan mukabil tarafın hudud mıntakalarının sükûn ve emniyetini bozacak yolda vukua getirilecek hududu tecavüz, şekavet, müsademe, gasb, yağma, muzır propaganda, casusluk, kaçakçılık, hırsızlık, öldürme ve yaralama gibi vak'alar önlemek ve vukuunda takib etmek gümrük muhafaza teşkilâtı olan hududlarda gümrük muhafaza kıt'alarının, bu teşkilât olmıyan hududlarda hudud kıt'alarının vazifesidir. Gümrük muhafaza teşkilâtı olan hududlarda hudud kıt'aları birinci hatta bulunan gümrük muhafaza kıt'alarının destekleridirler. Gümrük muhafaza kıt'alarının kendi mıntakalarında başaramıyacağı mühim vakalarla mıntakaları haricinde çıkan hâdiselerin takibi, bu nizamnamenin müşterek yardım kısmındaki ahkâma tâbidir.

Madde 7 — Askerî kıt'aların ve bu mahiyette toplu ve silâhlı kümelerin hududu tecavüzü, hudud taşlarının tahribi ve yerlerinin değiştirilmesi, hududumuz dahilindeki bir arazi parçasının işgali, hudud karakollarına, kulelerine, nöbetçilerine, devriyelerine tecavüz gibi takibi Askerî Ceza Kanununun şümulüne giren suçlar askerî mahiyette oldukları cihetle bunlar hariç olmak üzere vilâyetleri hududu içinde asayişin muhafaza ve istikrarından mes'ul bulunan valiler lüzum gördükleri ahvalde mıntakalarındaki Devlet kuvvetleri hakkında Vilâyet İdaresi Kanununun 27 inci maddesindeki salâhiyeti kullanırlar.

Madde 8 — Hududa aid istihbarat işleri Dahiliye ve Gümrük ve İnhisarlar Vekâletleriyle Büyük Erkânıharbiye Riyasetince bir talimatname ile tesbit edilir.

Madde 9 — Hududdaki vilâyetlerde valiye merbut ol-

mak ve hudud ve kaçakçılığın men'i işleriyle meşgul bulunmak üzere vilâyetçe tensib olunacak bir memurun riyasetinde, bir jandarma zabiti ve bir polis komiseri ve gümrük muhafaza teşkilâtına mensup bir memurdan mürekkep bir hudud heyeti teşkil olunur. Gümrük muhafaza memuru aynı zamanda gümrük ve hudud mıntakaları gerisindeki kaçakçılığın men'i işleriyle de meşgul olur. Sahil vilâyetlerde kaçakçılık işleriyle uğraşmak üzere bu yolda birer heyet teşkil olunacaktır.

B - Teşkilât - Konuşlar - Teftiş

1 - Hudud Kıt'aları

Madde 10 — Hudud alay veya müstakil taburları, liva kumandanı salâhiyetini haiz hudud kumandanlarının emrindedir. Hudud kumandanları da mıntakalarında bulundukları kolordu kumandanlarına bağlıdır.

Madde 11 — Hudud kıt'alarının konusu, Büyük Erkânı - harbiye Riyasetince tesbit olunur. Konuşlardaki mühim değişikliklerde Dahiliye ve Gümrük ve İnhisarlar Vekâletlerde alâkadar makamlara haber verilir.

Madde 12 — Müstacel hallerde kolordu kumandanları vaziyetin icab ettiği muvakkat konuş değişikliğini yapar ve üstün makamlar ile komşu gümrük muhafaza hududu, alay veya müstakil tabur kumandanlarına bildirir. Hudud kıt'alarının, gümrük muhafaza kıt'alarına destek olabilmesi için zaruret olmadıkça, zabıt kumandasında bir takımdan küçük birliklere ayrılmaması esastır.

Madde 13 — Gümrük muhafaza teşkilâtı yapılan yerlerde hudud kıt'aları (kapı karakolları hariç) iskân vaziyeti müsaid oldukça, gümrük muhafaza kıt'alarının gerisine yerleştirilir.

Madde 14 — Hudud kumandanları senede en az iki defa ve lüzum görülen hallerde hemen teftiş yaparlar. Talim ve terbiye teftişleri, talimatnamesi mucibince yapılır. Mıntakası pek geniş olan hudud kumandanlıklarında kıt'anın

talim ve terbiye teftişlerinin mücavir fırka veya liva kumandanlarına tevdi kolordularca tanzim olunur.

Madde 15 — Hudud kumandanları teftiş için hareketten evvel kolordu kumandanının müsaadesini alır. Müstacel ahvalde, hareketle beraber kolordu kumandanlığına bildirilir.

2 - Gümrük Muhafaza Kıt'aları

Madde 16 — Gümrük Muhafaza kıt'aları, alay veya müstakil tabur halinde olup karargâhı Ankarada bulunan fırka kumandanı salâhiyetini haiz Gümrük Muhafaza umum Kumandanlığı emrindedir.

Madde 17 — Gümrük muhafaza kıt'alarının konusu; Gümrük ve İnhisarlar Vekâletince tesbit olunur. Ancak hudud ve sahillerin askerî ve dahilî emniyeti noktasından takımdan yukarı (takım dahil) konuşlarda ve bu konuşlarda yapılacak değişikliklerde Dahiliye Vekâletile Büyük Erkânı harbiyenin mütaleası alınır.

C - Kapılar, geçitler

Madde 18 — İki taraf arazisi arasında vuku bulacak gidiş, geliş, nakliyat, ticaret ve sair her türlü münasebetlerin ancak kabul edilen murakabeli kapılar tarikile yapılması zarurî olup kapılar ya ahidnamelerle tayin veya Dahiliye, Gümrük ve İnhisarlar, İktisat Vekâletince Büyük Erkânıharbiye Reisliğinin muvafakati ve Ziraat Vekâletinin mütaleası alınarak tesbit ve ilân olunur.

İkinci halde Hariciye Vekâleti vasıtasile mukabil taraf Hükümetine bildirilir.

Madde 19 — Muayyen mıntakalarda, tarafeynin muayyen halkına ahidnamelerle tanınmış ziraat, otlatma, odun kesme ve sulama gibi haklardan kolayca istifade edebilmeleri için ahidnamelerle tesbit olunan şartlar dahilinde geçmelerine mahsus olmak üzere gösterilecek muvakkat geçit yerlerinde murakabe, gümrük muhafaza teşkilâtı o-

lan hududlarda gümrük muhafaza kıt'alarına ve hu teşkilât bulunmıyan yerlerde hudud kıt'alarına aiddir.

Geçidlerde alınacak murakabe tedbirleri ve geçit mevkilerinde ve murakabe tedbirlerinde yapılacak değişiklikler en yakın mülkiye âmirlerine ve bunlar vasıtasile valiye ve hudud kumandanlarına bildirilir.

D - Kapılarda bulunacak memurlar ve görülecek işler

Madde 20 — Kapılarda, Dahiliye, Gümrük ve İnhisarlar, Sıhhat ve İçtimaî Muavenet ve Ziraat Vekâletlerinin memurlarile kapı karakolları bulunur.

A) Dahiliye memurları: pasaport muamelelerile, mülteciler, muhacirler, şüpheli şahıslar, firariler, siyasî mücrimler hakkında olunacak muameleler ve zararlı propaganda neşriyatının men'i işlerle,

B) Gümrük memurları: Gümrük ve inhisar işlerle,

C) Sıhhat memurları: Sıhhat işlerle, mevzuat dahilinde alâkadar olurlar.

D) Kapı karakolları: Bu memurlara, mevcut kanunların ve nizamnamelerin hükümleri dairesinde, vazifelerini icra sırasında ihtiyaç halinde kuvvetçe yardım ederler.

Madde 21 — Kapı karakollarında, hudud kıt'alarından bir zabıt kumandasında takım veya daha küçük bir kıt'a bulunur.

Kapı karakolları gümrük muhafaza teşkilâtı olan yerlerde, mıntakasında bulundukları gümrük muhafaza bölük kumandanının emrindedir. Kaçakçılık işlerine, bu bölük kumandanının emri olmadıkça karışmaz ve kendilerine kapılar haricinde vazife verilmez.

E - Gidiş, geliş

Madde 22 — İki taraf arazisi arasında vuku bulacak gidiş, geliş ve her türlü münasebat, kapılar tarikile olur. Bunu gümrük muhafaza teşkilâtı olan hududlarda gümrük

muhafaza kıt'aları ile kapı karakolları, diğer hududlarda hudud kıt'aları temin ederler.

Madde 23 — Mukabil Devlet arazisi dahilinde kalan arazilerini sürmek veya ekmek veya hayvanlarını otlatmak veya sulamak gibi tarafeyn tebaasından muayyen hakları tanınmış bulunan kimseler, geçidlerden gidip gelebilirler.

Madde 24 — Hududu, herhangi bir noktasında geçebilen mülteciler veya firarilerin hüviyetleri tesbit edildikten sonra bir sevk pusulasile en yakın mahallî Hükümetine teslim olunur ve haklarında Hükümetçe lâzımgelen muamele yapılır. Yalnız asker firarileri Hükümete teslimden evvel, silâhlarından tecrid olunur ve beraberlerinde getirdikleri hayvanlar ve teşhisi kabil mirî eşya ellerinden alınır. Alınan silâhlar, hayvanlar ve eşyalar gümrük muhafaza teşkilâtı olan hududlarda gümrük muhafaza kıt'alarına ve olmıyan yerlerde hudud kıt'asına teslim olunur. Bu gibi eşyanın iadeleri hakkında tarafeynce yapılmış bir a-hidname varsa ona göre muamele olunur.

Madde 25 — Muhaceret, Devletçe, ittihaz edilmiş usul dairesinde cereyan eder. Buna müteallik işlere kapılarda bakılır. Ancak hava değişiklikleri tesirile veya karşı tarafın cebir ve tazyikine uğramak suretile hudud kulelerinin veya karakollarının birine müracaat edeceklerin kapı mahallerine şevkleri, can, mal ve hayvanca zayıatı mucib olacağı anlaşılırsa, bunlar kabul edilir. Gümrük muhafaza teşkilâtı olan hududlarda bunlar, gümrük muhafaza kıt'alarına ve olmıyan yerlerde en yakın hudud kıt'asına veya mahallî Hükümete, diğer hududlarda ise doğrudan doğruya en yakın mahallî Hükümetine teslim olunur.

Madde 26 — Hudud mıntakasında bir yerden diğer yere giderken komşu taraf arazisine giriş ve bazı yollardan geçiş iki taraf Hükümetince kabul edilmiş ise gidiş geliş esnasında hiç bir vak'a çıkarılmamasına dikkat olunur.

Madde 27 — Gerek mevzuat, gerekse Hükümetçe ittihaz edilmiş kararlar icabı, Türkiyeye girmeleri caiz olmi-

yan kimseler hudud kapılarından dahi olsa kabul olunamazlar.

F - Hudud mıntakalarındaki tesisatın muhafazası

Madde 28 — Gümrük muhafaza kıt'aları ve bu teşkilât olmyan yerlerde hudud kıt'aları, mıntakalarında bulunan demiryolu, şose, tünel, köprü gibi tesisatı, muhabere hatlarını, işaret vasıtalarını, tahkimatı, askerî binaları ve tesisatı muhafaza ile mükelleftirler. Gümrük muhafaza teşkilâtı olan hududlardaki hudud kıt'alarının muhafaza ile mükellef oldukları tesisat B. E.H. Riyasetince tesbit olunur.

G - Hudud mıntakasında yapılacak atışlar ve avcılık

Madde 29 — Her türlü talim atışları, hududun en az iki kilometre gerisinde ve hududun makûs istikametine müteveccih olmak üzere yapılır. Vahşi hayvanlara karşı yapılacak sürekl avları için daha evvel mukabil taraf kumandanına haber verilir.

KISIM: 2

Hudud mıntakasının sükûn ve emniyetini bozacak hâdiseler vukuunda yapılacak işler

A - Hududu tecavüzde

Madde 30 — Kapılar veya geçidlerden gayri bir yerden her ne suretle olursa olsun hudud geçmek veya usul haricinde kapılarla geçidlerden geçmeğe teşebbüs etmek hudud tecavüzüdür. Mülteciler, firariler ve muhacirler mütecaviz sayılmaz.

Madde 31 — Mukabil taraftan sivil veya askerlerin toprağımıza silâhlı veya silâhsız tecavüzlerini gören gümrük veya hudud zabıt veya efradı veya zabıta vazifesile mükellef olanlar tarafından bunlara işittirecek veçhile (dur), emri verilir. (Dur) ihtarına itaat etmiyenler hakkında ev-

velâ havaya silâh atmak suretile bu ihtar tekrar edilir. Yine itaat etmezlerse üzerlerine ateş açılır. (Dur), emrine itaat edenlerin, varsa silâhları alınarak gümrük veya hudud alay veya müstakil tabur kumandanlığına bildirilir. (Bunlardan yolunu şaşırmış olan veya hududu tecavüzde hiç bir fena niyeti tahakkuk etmiyenlerle bunların beraberinde bulunan hayvan ve sair nakil vasıtaları ve hududumuza girmiş olduğu görülen başı boş hayvanlar, gümrük veya hudud alay veya müstakil tabur kumandanlığının müsaadesile karşı tarafın salâhiyettar hudud makamına teslim olunur.) Kasden veya tecessüs fikrile hududu tecavüz ettiği tahkikle anlaşılan veya vaziyetlerinden hissedilenler bir zabıt varakasile ve icabında yakalayan kıt'a zabitinin de bunlar hakkındaki mütaleasile birlikte en yakın mahallî Hükümetine teslim olunurlar.

B – Müsademe

Madde 32 — Gümrük mıntakasında ve gümrük muhafaza teşkilâtı olmyan hududlarda, hudud kıt'aları mıntakalarında vuku bulacak müsademelerde, en yakın gümrük veya hudud kıt'ası kumandanlarının derhal vak'a mahalline gitmesi ve keyfiyeti üstünlerine ve en yakın mülkiye âmirine de bildirmesi lâzımdır. Hükümetin şerefini göz önünde bulundurmak suretile hâdisenin büyümesine ve ateşin kesilmesine çalışılır.

C - Şekavet, gasb, yağma ve hırsızlık hallerinde

Madde 33 — Alâkadarlar vak'aya vâkıf oldukları andan itibaren takibe geçer ve aynı zamanda üstünlerine ve en yakın mahallî Hükümetine bildirirler. Suçlularla, gasb olunmuş, yağma edilmiş, çalınmış eşya ve hayvanları ele geçirmeğe çalışırlar. Ele geçenleri bir zabıt varakasile en yakın mahallî Hükümete teslim ederler. Eğer hudud mıntakası içinde zabıta kuvvetleri mevcut ise, bunların işe bilfiil ve kâfi bir kuvvetle vaz'iyet etmemelerine kadar takibat devam eder.

Madde 34 — Çalınan, yağma edilen ve gasb olunan eşya ve hayvanların iki taraf arasında iade ve istirdad işleri, iki tarafın ahidnamelere göre salâhiyetli hudud makamları arasında hâsıl olacak itilâfa tâbidir. Böyle bir itilâf yoksa bu gibi eşya ve hayvanlar salâhiyettar makamlara makbuz mukabili teslim olunur. Eğer bu gibi eşya ve hayvanların izleri mevcut ise alâkadar memurlar tarafından hududa kadar takib olunarak karşı tarafın alâkadar kumandanına veya memuruna, mahallin gümrük muhafaza kıt'a kumandanı ve bu teşkilât olmıyan hududlarda hudud kumandanı vasıtasile teslim edilerek müşterek bir zabıt varakası yapılır. Vak'anın fail ve mütecasirleri karşı taraf ahalisinden ise o tarafın salâhiyettar mülkî ve askerî memurlarile muhabere ve malların ve hayvanların istirdadı sebepleri salâhiyettar makamlar tarafından temin olunur.

D - Muzır propaganda ve casusluk halinde

Madde 35 — Hudud mıntakasında zararlı propaganda ve casusluğun takibile bütün Devlet memurları mükelleftir. Bu gibi fiillerin failleri gümrük muhafaza veya hudud kıt'aları tarafından ele geçirilmiş ise ellerindeki vesikalar iyi muhafaza olunmak ve tutulacak zabıt varakasına birer birer yazılmak suretile en yakın mahallî Hükümetine teslim olunur ve aynı zamanda üstün makamlara sırasile bildirilir.

E - Kaçakçılıkta

Madde 36 — Gümrük muhafaza kıt'aları teşkilâtı olan hududlarda, gümrük mıntakalarında 1918 numaralı kanun hükümlerine göre kaçakçılığın men ve takibi gümrük muhafaza kıt'alarının ve bu mıntakadan sıyrılan kaçakçıların takibi de bu nizamnamede yazılı müşterek hükümlere tevfikân gümrük muhafaza ve hudud kıt'alarile mahallî zabıtanın vazifesidir. Diğer hududlarda bu vazife hudud kıt'alarile idare âmirlerine ve askerileşmemiş gümrük muhafaza teşkilâtına aiddir.

F - Öldürme ve yaralamada

Madde 37 — Hudud üzerinde veya hududun içinde ahidnamelerle tesbit edilen mesafe dahilinde bizim tarafla kendi asker ve ahalimizden veya karşı taraf ahalisinden veya askerlerinden yaralı veya ölü bulunduğunu, hududlarda vazife görenlerden her kim görür ve işitirse en yakın gümrük muhafaza kumandanına ve bu teşkilât bulunmayan hududlarda hudud kıt'a kumandanına ve her iki halde de alâkadar mülkiye ve adliye memurlarına haber verilir, Bu haberi alan gümrük muhafaza veya hudud kıt'a kumandanı, yanma en yakında bulunan bir hekimi alarak suç mahalline gider, zabıta ve adliye memurları gelinceye kadar yaralının ilk tedavisi yapılır. Suçun delil ve emarelerinden sayılabilecek bütün eşya, evrak ve izler zapt ve muhafaza olunur. Öldürülen varsa vaziyeti kafiyen değiştirilmez, Bir kroki üzerinde tesbit olunur. Ve tahkikatın sonuna kadar cesedin vaziyeti tebdil edilmeyerek muhafaza edilmesi için başlarına ikiden az olmıyarak veya vaziyetin icabına göre daha fazla nöbetçi konur, cesedin tahkikattan evvel karşı tarafa çekilip götürülmemesine fevkalâde dikkat olunur. Suç mahalline gelen zabıta ve adliye memurları kanun hükümleri dahilinde vazifelerini yaparlar.

Tahkikatta diğer taraf memurlarının da bulunmasına gümrük muhafaza kıt'a kumandanı ve bu teşkilât olmıyan hududlarda hudud kıt'a kumandanı veya zabıta ve adliye memurları tarafından lüzum görülürse veya bu babda diğer taraftan müracaat ve talebde bulunursa ona göre tedbir alınır. Yaralama veya öldürmenin nasıl ika edildiği ve faillerin kimler olduğu hakkında tahkikat yapılır. Fail karşı tarafa firar etmiş ise ve bu gibilerin iadesi hakkında taraflarca bir ahidname veya anlaşma varsa iadeleri için salâhiyettar makamlar tarafından teşebbüsatta bulunulur. Böyle bir ahidname yoksa keyfiyet vilâyetlerden Dahiliye Vekâletine bildirilir.

Madde 38 — Öldürülen, karşı taraf ahalisinden ise, 42

inci madde mucibince mahallî Hükümetince muktazi muamele yapılmadıkça cesed karşı tarafa teslim edilmez.

Madde 39 — Bizim taraftan bir veya birkaç şahsın hududun öbür tarafında yaralandığı veya öldürüldüğü haber alınırsa gümrük muhafaza kıt'a kumandanı ve bu teşkilât olmyan hududlarda hudud kıt'a kumandanı alâkadar adliye ve zabıta memurlarına haber verir ve aynı zamanda salâhiyettar âmirler beraberlerine en yakın hekimi alarak karşı tarafın muvafakatini alabildiği takdirde karşı tarafa geçerek vak'a mahalline gider ve orada adliye ve zabıta memurlarını bekler. Bunlar geldikten sonra tetkikat yapılır. Cesedin sahihlerine teslim edilmek üzere bizim tarafa nakli veya orada gömülmesi için karşı taraf memurları nezdinde teşebbüste bulunur. Bu babda sarf olunacak para Dahiliye Vekâleti tarafından vakit geçirilmeksizin temin ve tesviye olunur.

Madde 40 — Yaralananlar veya ölenler hakkında muayene ve tahkikat yapılmasına, karşı taraf muhalefet ettiği takdirde muhalefeti gösterir bir zabıt varakası tanzim ve imza edilmesi karşı tarafa teklif olunur ve keyfiyet derhal salâhiyettar memur veya gümrük muhafaza kıt'a kumandanlarınca ve bu teşkilât olmyan hududlarda hudud kıt'a kumandanlarınca hudud kumandanlığına ve vilâyete bildirilir. Zabıt varakası da hemen vilâyete gönderilmek üzere en yakın mahallî hükümetine irsal olunur. Karşı taraf zabtı imza etmezse buna aid ayrıca bir zabıt varakası yapılır.

Madde 41 — Hudud üzerinde vukua gelen yaralama ve öldürme meselelerinde cinayetin hududu tecavüz gibi bir sebep üzerine olduğunu isbat emelile bir tarafta vurulan cesedin diğer tarafa getirilmesi ihtimali karşısında, kan lekesi ve vücudun bir yere düşmesinden veya sürüklenmesinden mütehasıl iz, hakikatin tezahürüne yardım edeceği gibi alelekser vak'a mahalli ile cerh şekli ve mevkii istikametinin mukayesesi ile de hakikata vusul mümkün olduğundan böyle ihtilâflı vak'alarda son derece uyanıklıkla hareket edilecektir:

Madde 42 — Topraklarımızda vuku bulan yaralama ve öldürme suçlarını işliyen şahıs karşı taraf ahalisinden dahi olsa ele geçtiği takdirde bir zabıt varakasıle mahallî Hükümetine teslim olunur.

G - Mücrimlerin iadesi

Madde 43 — Mücrimlerin iadesi mevcut ahidnamelere tevfiikan tarafeynin salâhiyettar kılınacak hudud makamları arasında uyuşulan esaslar dahilinde yapılır. İade işi alâkadar âmirler tarafından icra edilir.

H - Müşterek hüküm

Madde 44 — Mühim vakayi ve hâdisat zuhurunda en yakın gümrük muhafaza kıt'ası kumandanı ve bu teşkilât olmıyan hududlarda hudud kıt'ası kumandanı bizzat vak'a mahalline gider ve ilk tedbirleri alır. Aynı zamanda daha yüksek kıt'a kumandanı ile birlikte hudud kumandanını ve mahallî Hükümet reislerini ve valileri de haberdar eder. Hudud kumandanı mesafe ve sair zarurî sebeblerle hâdis mahalline gelemiycek ise alâkadar gümrük muhafaza alay veya tabur kumandanını ve bu teşkilât olmıyan yerlerde hudud alay veya tabur kumandanını tevkil eder ve bir noktai nazarı varsa ayrıca bildirir.

KISIM: 3

Gümrük muhafaza ve hudud kıt'alarının birlikte çalışması

Madde 45 — Hududun emniyeti, gümrük muhafaza kıt'alarının önüne geçemeyeceği bir tehlide maruz kaldığı veyahud hududun takviyesine ihtiyaç görüldüğü zamanlarda gümrük muhafaza kıt'aları bu sebebler kaldırılınca kadar hudud kıt'aları ile takviye olunurlar.

Gümrük muhafaza ve hudud kıt'aları,

A) Takib ettikleri ve izi üzerinde bulundukları şahıslarla teması kayıp etmeden onları yakalamak,

B) Vazifenin ifasında kuvvetçe yardıma ihtiyaç gören tarafı kuvvetlendirmek maksadile birbirinin mıntakasına geçerler.

Madde 46 — Yekdiğerine komşu hudud ve gümrük muhafaza tabur veya bölük kumandanlarının birbirine yardım şekilleri birlikte veya bilmuhabere takarrür ettirilir. Gümrük muhafaza ve hudud bölük veya tabur kumandanları yardım tertibatını ve her birinin kendi mıntakasinda ittihaz ettikleri işbu tertibatın teferruatını ve devriye ve pusuların aded ve yerlerini bir rapor ve kroki ile tesbit ederek yanındaki gümrük muhafaza ve hudud kıt'a kumandanlarına ve aynı zamanda kendi üstün kumandanlarına bildirirler.

İcabında bu tertibatta yapılacak değışiklikleri, vazife veya takib esnasında mücavir mıntakaya girdiklerinde tertibat ve hareket suretlerini en yakın gümrük veya hudud kıt'ası kumandanına en çabuk vasıta ile bildirirler.

Madde 47 — Gümrük muhafaza alay veya müstakil tabur kumandanları hududun muhafaza ve emniyeti ve kaçakçılığın takibi vazifelerinde mıntakasinda bulundukları hudud kumandanı ile, diğerk madun gümrük muhafaza kumandanları da yakininde bulundukları hudud kıt'a kumandanları ile sıkı temas ve irtibatta bulunurlar.

Madde 48 — Kuvvetin kâfi gelmediğı acele hallerde kıt'a kumandanları en yakın gümrük muhafaza veya hudud kıt'asından yardım isterler ve mücavir kıt'alar bu yoldaki müracaat üzerine yardıma geçerler.

İrtibat ve muhabere vasıtalarının işlemediğı ve vaziyetin yardım istemeğre imkân bırakmadığı hallerde işitilen silâh sesleri veya sürekli bir müsadememin cereyanı hakkında alınacak haberler üzerine de gümrük muhafaza ve hudud kıt'ası kumandanları kendiliklerinden yardıma geçerler. Birinci halde mes'uliyet yardım isteyen, ikinci halde

kendiliğinden harekete geçen kıt'a kumandanına aiddir

Madde 49 — Gümrük muhafaza ve hudud kıt'a kumandanları mümkün olan her türlü muhabere ve işaret vasıtalarından istifade ile müşterek vazifelerini alâkadar eder bütün haberleri kendi üstününe ve yanındaki hudud ve gümrük kıt'alarına en çabuk vasıta ile bildirirler.

Madde 50 — Gümrük muhafaza ve hudud kıt'a kumandanları, mıntakalarından kurtulup takibine imkân bulamadıkları şahısların sırasile arkadaki kuvvetler tarafından yakalanmalarını temin için gerilerindeki askerî ve mülkî memurlara vaktinde haber vermeğe mecbur ve vermedikleri halde mes'ûldür.

Madde 51 — Birbirinin kuvvetlerinden veya birlikte takib yapan gümrük muhafaza ve hudud kıt'alarının emir ve kumandasını en büyük rütbeli zabıt ve kıdemleri müsavi ise gümrük mıntakasinda gümrük muhafaza kıt'ası zabiti, hudud kıt'ası mıntakasinda hudud kıt'ası kumandanı deruhde eder.

Madde 52 — konuşları gümrük mıntakasinda bulunan hudud ve diğer ordu kıt'aları, gümrük muhafaza kıt'alarına aid vazifelerle meşgul olmayacakları gibi (birlikte çalışma madde 50) de gösterilen hâdiselerden başka adi hallerde kendiliklerinden icra vaziyetine geçemeyeceklerdir. Konuşları gümrük mıntakasinda bulunan hudud kıt'alarının adi hallerde, mıntakasinda bulundukları gümrük muhafaza kafalarına yardım şekilleri hudud kumandanlığı ile gümrük alay kumandanlığı arasında takarrür ettirilecek esaslara göre yapılır.

Madde 53 — Gümrük muhafaza ve hudud ve diğer ordu kıtalarının bir arada bulundukları gümrük mıntakasinda mevki kumandanlığı vazifesi o mevkide bulunan en büyük rütbeli zabıt ve kıdemleri müsavi ise gümrük muhafaza kıt'asının kumandanı tarafından yapılır.

Fakat mevki kumandanının vazifesi münhasıran askerî inzibat olub hudud ve gümrük işleri münhasıran alakadarlar tarafından yapılacaktır.

Madde 54 — Gümrük muhafaza kıt'aları arasındaki muhabere şebekesinin tesis ve idamesi, Gümrük ve İnhisarlar Vekâletince, ve hudud kıt'aları arasındaki muhabere şebekesinin tesis ve idamesi Millî Müdafaa Vekâletince temin edilir.

Bitişik gümrük muhafaza ve hudud kıt'alarını birbirine bağlayacak muhabere hatlarının gümrük mıntakasındaki kısımları Gümrük ve İnhisarlar Vekâletince ve gümrük mıntakasının gerisindeki kısımlar Millî Müdafaa Vekâletince tesis ve idame edilir.

KISIM: 4

İki taraf arasındaki mukabil temaslar

A - Muhabere

Madde 55 — Valiler ve hudud kumandanları, kendilerine aid vazifeden dolayı karşı tarafın salâhiyettar askerî veya mülkî memurlarile muhabere ederler. Bu muhaberelerin resmî tarzda ve nazikâne bir lisanla olmasına dikkat olunur.

Madde 56 — Ahidnamelerle tesbit olunan hudud işlerinden dolayı karşı tarafın salâhiyetli hudud kumandanlarile yapılacak muhaberat, ahidnameler hükümlerince kabul edilen esaslar dahilinde ve salâhiyetli makamlarca yapılır. Hudud kumandanlığını alâkadar eden işler için bu kumandanlığın mütaleası alınır.

Madde 57 — Gümrük ve hudud kıt'a kumandanları ve zabitleri fevkalâde ve acele hallerde dahi hudud kumandanlığının müsaadesini almaksızın karşı taraf mülkî ve askerî memurlarile muhabereye salâhiyettar değildir. Karşı taraf hudud zabitlerinin mülâkat teklifleri kabul olunursa da vuku bulacak mühim istizah ve tekliflere izin almadan cevap verilmez.

Madde 58 — Hudud künyelerinin kapılarda kabulü ve getirdikleri evrakın kapılarda alınması esastır. Ancak ka-

pılarda kuryelerin evrakını alacak resmî memur bulundurmıyan taraf diğerk tarafın hüviyeti tanınmış ve vesikayı haiz künyelerinin, getirilen evrakı kabule salâhiyettar memurun bulunduğı mahalle kadar, sevkedilmesi caizdir.

B - Buluşmalar

Madde 59 — Ahval ve vakayı buluşmayı icab ettirdiğı zaman tarafeyn, Hükümetlerince kabul edilmiş muayyen içtima yerlerinde ve eğer bu yerler tayin edilmemişse yalnız kapılarda veya hudud üzerindeki karakol veya vak'a mahallerinde birleşirler.

Madde 60 — Vali ve mülkiye memurlarının karşı taraf memurlarile buluşma için hareketlerinde beraberlerinde hudud veya gümrük tabur veya bölük kumandanları da bulunur. Hududun emniyetini veya kaçakçılığı alâkadar eden buluşmalardan kumandanların müşavir olarak bulundurulmasına çalışılır. Buluşmalarda hazır bulundurulmalarına imkân görülemediğı takdirde hududun emniyetini veya kaçakçılığı alâkadar eden işlerde buluşmanın sevk ve idaresi için mülkiye memurları bu kumandanların noktai nazarlarını alırlar. Mülkiye memurlarının buluşmaları, hareketlerinde bu kumandanların beraberlerinde bulunabilmesi için, mülkî makamat tarafından buluşmanın zaman ve mevkii vaktile hudud veya gümrük alay veya tabur kumandanlarına bildirilir. Müstacel hallerde mülkiye memurları derhal buluşma yerine hareket eder ve bu makamlara da haber verirler.

C - Zabıtnameler

Madde 61 — Ahval ve vakayiin zuhur sureti hakkında fikirler birleştiğı takdirde iki nüsha olarak fransızca veya hem türkçe hem de karşı taraf Hükümetinin lisanınca müşterek bir zabıtname tanzim olunur. Eğer iki taraf beynindeki fikirler birleşmezse her iki tarafın ayrı ayrı fransızca veya kendi lisanlarile tanzim edecekleri zabıtnameler

teati olunur. Bu zabıtnamelerin teatisi mümkün olmazsa keyfiyet zabıtımıza yazılır ve üstün makama gönderilir.

Madde 62 — Zabıtnamelerin hangi lisan üzerine tanzim olunacağı ahitnamelerle kabul edilmiş ise o lisan üzerine tanzim olunur.

D - Buluşma yerine gelinmezse

Madde 63 — Diğer taraf memurları muayyen zamanda gelmezlerse tahkikat onların gıyabında yapılır ve bu cihet zabıtnamede tasrih edilir.

E - Resmî ziyaret

Madde 64 — Dostane münasebetleri teyid maksadile arasıra veya resmî günlerde vukua gelecek ziyaretlerde karşı tarafın askerî ve mülkî memurları kapılarda izaz olunabilirler. Bu memurlara askerî merkezlerde ziyafet verilmesi lâzımgeldiği zaman, vaktinde kolordu vasıtasile Millî Müdafaa Vekâletinden ve Büyük Erkânıharbiyeden mezuniyet almak icab eder.

Mülkî merkezlerde ziyafet verilmesi lâzımgeldiği zaman valiler keyfiyeti Dahiliye Vekâletine teklif ve alacakları mezuniyete göre hareket ederler ve aynı zamanda Büyük Erkânıharbiye Riyasetine de bildirirler.

Bu yolda müsaade, Dahiliye Vekâletinden alınır. Askerî bir mahzur varsa Büyük Erkânıharbiyece Dahiliye Vekâletine bildirilir. Valiler müsaade aldıktan sonra hudud kumandanlığına keyfiyeti bildirirler.

Bu yolda vukua gelecek masraflar alâkasına göre askerî veya mülkî cihete aiddir.

Madde 65 — Gümrük ve hudud kıt'aları kumandanları ve hudud vilâyetlerindeki mülkî idare âmirleri komşu Hükümetlerin resmî günlerinde yukarıdaki şartlar dahilinde bilmukabele iyi münasebetleri teyid ederler.

Madde 66 — Altmış dördüncü madde haricinde olarak karşı tarafın hudud kuleleri gerisindeki merkezlerde vuku

bulacak ziyaretler için de, 64 üncü maddede yazıldığı gibi alâkadar makamlardan istizan olunarak alınacak emre göre hareket olunur.

Madde 67 — Resmî ziyaretlerde cereyan edecek musahabe ve mükâlemelerin hulâsasî üstün makamlara bildirilir.

Madde 68 — Karşı tarafın resmî günlerinin alâkadarlarca bilinmesi için Hariciye Vekâletince bir broşür hazırlanarak Dahiliye ve Gümrük ve İnhisarlar Vekâletleri ile Büyük Erkânıharbiye Riyasetine gönderilecektir. Bu broşürde tesbit olunan günler haricinde kalacak mevziî resmî günleri de en yakın alâkadarlar bu broşüre ilâve edeceklerdir.

KISIM: 5

Valilerin kaçakçılığın men'i hususundaki vazifeleri ve gümrük muhafaza teşkilâtile vazife münasebetleri

Madde 69 — Kanun mucibince kaçakçılığın men ve takib ve tahkiki ile mükellef olan mülkiye ve zabıta memurlarının vazifelerini hakkile yapıp yapmadıklarını anlamaktan, vazifede ihmal ve kayidsizlikleri haber alınanları mahkemelere tevdi ettirerek iyi çalışmayı temin etmekten doğrudan doğruya valiler mes'uldür.

Kaçakçılığın men, takib ve tahkikile mükellef olan teşkilâtın kuvveti kifayet etmediği hallerde veya bunların sahaları haricine çıkan kaçakçılık faaliyetlerinde kendi mıntakalarında bulunan diğer bütün kuvvetlerden de, 1918 numaralı kanunun 4 üncü maddesi mucibince, istifade ederek idare mıntakaları dahilinde kaçakçılığı yok etmek için her türlü tedbiri almıya mecburdurlar.

Madde 70 — Valiler, muhafaza teşkilâtı ve kaçakçılıkla alâkadar diğer makamlarla çabuk anlaşmak için mıntakalarındaki telgraf ve telefon hatlarının ve merkezlerinin iyi

bir halde çalıştırılmasının temini ile mükellef olup mevcut hatların tadil ve ikmalini lüzumlu bulurlarsa alâkadar makamlara ve Dahiliye Vekâletine teklif edeceklerdir.

Madde 71 — Valiler, mıntakasında kaçakçılık olup olmadığını esaslı vesikalarla göstermeğe mecburdurlar.

A) Kaçakçılığı doğuran sebepleri araştırıp bu sebepleri ortadan kaldırmak için her türlü tedbiri bulup tatbik etmekle ve salâhiyetinin erişemediği noktaları vaktinde daha salâhiyetli makamlara bildirmekle,

B) Ötedenberi kaçakçılıkla uğraşanların, sermayeyi verenlerin, kaçağa vasıta olanların ve yatak olanların kimler olduğunu ve hangi yollardan ve ne vasıta ile kaçak mal getirdiklerini ve nerelerde, ne suretle dağıttıklarını ve mıntakasında kaçak vukuatının seyir ve mahiyetini iyice bilmek ve bu bilgilerini alâkadarlara bildirmekle,

C) Mıntakasındaki nüfusun, orta hesabla aylık veya yıllık yeme, giyme, içme, yakma ve sair gümrüğe ve inhisara taallûk eden belli başlı ihtiyaçlarını tesbit edip Gümrük ve İnhisar İdaresinden, ticaret odaları ile borsalardan, belediyelerden, yerli ihtiyaca karşı satılan gümrüklü ve inhisarlı malların miktarı ile karşılaştırılarak, bu mukayese ile ne cins mal üzerinden kaçakçılık nisbetinin hangi kazalarda kaçta kaç azaldığı veya çoğaldığını «yapılacak mukayeselerde kontenjan vaziyetile vilâyet halkının servet derecesinin ve içim, giyim, yeyim hususlarındaki tabîî meyillerinin de mülâhaza ve hesap edilmesi iktiza eder» her üç ayda bir, istatistik ve grafikli bir raporla Gümrük ve İnhisarlar Vekâletile Dahiliye Vekâletine bildirilmekle,

Ç) Kaçakçılık yapanların daima nezaret altında bulundurulması bu gibilerin köylerinden günlerce kayıp oldukları zamanlarda muhtar ve ihtiyar heyetleri, bunu alâkadar memurlara haber vermelerini temin ve izlerini hudud ve sahillere kadar takib ettirmekle mükelleftirler.

Kaçak vak'alarında evvelâ hüviyeti malûm olan bu gibi kaçakçıların yerlerinde olup olmadıklarını kontrol ederler.

Madde 72 — Kaçak mal sürümünün önünü almak için kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki kanunun 6 ıncı maddesindeki arama salâhiyetinin başta valiler olmak üzere bütün alâkadar memurlarca usulü dairesinde tatbiki hususunu takib ve her ay hangi mıntakalarda ne suretle arama yapıldığı ve kimlerde kaçak neler bulunduğu her ayın kaçak vukuat cetvellerine bir rapor halinde ilişitirilerek Gümrük ve İnhisarlar Vekâletine bildirilecektir.

Madde 73 — Muhafaza teşkilâtının cüzütam kumandan ve müdürleri kendi kumandan ve müdürlerine karşı mes'ul olmakla beraber mıntakasinda bulunduğu valilerin de icra vasıtaları olduklarından kaçakçılığın men ve takibi hususunda valilerden alacakları tebligatı hemen icra edecekler ve aynı zamanda kendi âmirlerine malûmat vereceklerdir. Ancak valilerden aldıkları takib tebligatını yaparken hareket tarzını ve kullanacakları kuvvet miktarını takdir ve tesbit etmek kumandan ve müdürlere aiddir.

Valiler, bu teşkilâtın konuşları, talimat dahilinde vazife görmek usulleri ve fennî tertibleri hakkında değişiklik yapılmasına lüzum görülürse esbabını izah suretile Gümrük ve İnhisarlar Vekâletine teklifte bulunurlar.

Madde 74 — Valiler, kaçakçılığın men ve takibi için askerî muhafaza teşkilâtına aid tebligatı mıntakalarında bulunan muhafaza kıt'aları kumandanlarına, sivil muhafaza teşkilâtına aid tebligatı da muhafaza müdürlerine yapacaklarsa da, acele takibi icab ettiren vaziyetlerde en yakın muhafaza, takım, bölük kumandanlarına veya muhafaza mıntaka memurlarına ve deniz muhafaza vasıtalarının kapitanlarına doğrudan doğruya takib tebligatını yaparlar ve keyfiyeti derhal muhafaza kıt'aları kumandanlarına veya muhafaza müdürlerine de bildirirler.

Valiler, lüzum görülürse muhafaza alay kumandanlığına bildirmek şartile muhafaza tabur kumandanları ile muhafaza müdürlerini bulundukları mevkie davet ederek şifâhen anlaşmayı temin ederler.

Madde 75 — Valiler, yapılan tebligatın vaktinde yapıl-

madîğini veya yapılan işlerde ihmal ve kayıdsızlık gösterildiğini anladıkları takdirde muhafaza kıt'aları kumandanları için, keyfiyeti Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığına bildirerek kanunî takibat yapılmasını isteyecekleri gibi muhafaza müdür ve memurları hakkında kanunî hükümler dairesinde doğrudan doğruya takibat yaptırabilirler.

Madde 76 — Muhafaza tabur kumandanları ve muhafaza müdürleri mıntakaları haricine çıkan ve takibini imkânsız gördükleri kaçakçıların hüviyetleri ile kaçtıkları istikametleri çabuk vasıtalar kullanarak en yakın icra makamlarına «hudud, jandarma ve askerî kıt'a kumandanlarile, nahiye müdür ve kaza kaymakamlarına» ve aynı zamanda vak'ayı kimlere haber verdiğini zikretmek suretile mıntakalarında bulundukları valilere bildireceklerdir.

Madde 77 — Hudud ve sahillerde, asker, sivil muhafaza teşkilâtının vazife mıntakalarile konuşlarını, kuvvetlerini, muhabere irtibatlarını Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığı vilâyetlere bildirecek valiler de bu malûmatı kasalarında gayet mahrem olarak saklıyacaktırlar.

Madde 78 — Muhafaza tabur kumandanları ve muhafaza müdürleri, müsademeli ve müsademesiz ehemmiyetli v kaçak vak'alarını gününde telgrafla ve ehemmiyetsiz kaçak vak'alarını haftada bir raporla mıntakalarında bulundukları valilere bildireceklerdir.

Bölük, takım kumandanları ve muhafaza mıntaka memurları müstacel vak'aları tabur kumandanlarına ve muhafaza müdürlerine bildirmekle beraber keyfiyeti hemen doğruca valilere de bildireceklerdir.

Madde 79 — Kaçakçılığın men ve takibi vazifesile alâkadar zabıta ve sivil memurlarının ve muhafaza müdürlerinin takib işlerinde ihmalleri ve kayıdsızlıkları görüldüğü takdirde valiler tarafından haklarında doğrudan doğruya kanunî takibat icra ettirileceği gibi muhafaza alay ve tabur kumandanları ve muhafaza müdürleri dahi bu tâki-

batı tahrik için valilere müracaat etmeğe salâhiyettardır.

Madde 80 — Gümrük muhafaza kıt'aları teşkil edilen mıntakalarda gümrük ve hudud kıt'alarının müşterek vazifelerine ve gümrük muhafaza teşkilâtının kaçakçılığın men ve takibi hususunda mıntakalarında valilerle vazife münasebetlerine dair 10/8/1933 tarihli nizamname ile hudud kıt'alarının vazifelerine ve gümrük kıt'alarının hudud- da emniyet vazifelerine aid talimatnamelerin hükümleri kaldırılmıştır.

Madde 81 — Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamname hükümleri neşri tarihinden başlar.

Madde 82 — Bu nizamname hükümlerinin icrasına Adliye, Millî Müdafaa, Dahiliye, Hariciye, İktisat, Sıhhat ve İçtimaî Muavenet, Gümrük ve İnhisarlar ve Ziraat Vekilleri memurdur.

İcra Vekilleri Heyetinin 16/2/935 gün ve 2/1991 sayılı: kararnamesiyle onanmıştır.

İzmir Limanı Nizamnamesi

FASIL: I

Liman hududları

Madde 1 — İzmir Limanı, 1 sayılı ilişik krokide gösterildiği gibi Güzelyalı ile Sazburun arasını birleştiren hattın şarkına düşen kısımdır.

Madde 2 — İzmir Limanı, Dış Orta ve İç liman olarak üç kısma ayrılmıştır.

1 — 1918 sayılı kaçakçılığın men ve takibine dair kanun 2000 sayılı Resmî Gazetededir.

2 — Bu nizamnamenin 80 inci maddesinde adı geçen nizamname 2419 sayılı Resmî Gazetededir.

A - Dış liman: Sazburnu ile Güzelyalı arasını birleştiren hatla Karşıyaka ve Salhane arasını birleştiren hat arasında kalan sahadır.

B - Orta liman: Karşıyaka ve Salhane arasını birleştiren hatla Mendireğin şimal köşesile Karşıyaka Sahilinde Naldöken Mevkiine çekilen hattın arasında kalan sahadır.

C - İç liman: Mendireğin şimal köşesile Karşıyaka Sahilinde Naldöken mevkiine çıkılan hattın şarkına isabet eden sahadır.

Mendirek iç limanda itibar edilir.

FASIL: II

Demir yerleri

Madde 3 — Dış limandaki Göztepe Koyu, serbest demir yeridir. Gemiler, burada izin almadan demirliyebilirler, ancak demirledikten sonra demirledikleri yeri hemen Liman Reisliğine bildireceklerdir. Orta ve İç limanlarda yer bulunmadığı takdirde gemiler dış limana demirliyerek sıra beklerler.

Madde 4 — Dış limandaki serbest demir yeri müstesna olmak üzere hiç bir gemi Liman Reisliğinden müsaade ve talimat almadıkça limanın hiç bir mevkiine demirliyemez ve kıçtan kara edemez. Tamirat için Tersane önüne demirliyecek İzmir Liman İşleri İdaresine aid vasıtalar, her sefer için Liman Reisliğinden müsaade almak mecburiyetinde değillerdir.

Madde 5 — Alsancak İtfaiye karakolu ile Karşıyakada Alaybey arasına döşenmiş olan telefon kablosu üzerine demirlemek yasaktır. Telefon kablosunun İzmirden denize girdiği ve karşıyakada denizden çıktığı yerlere siyah tablo üzerine beyaz ters çapa işareti konacaktır.

Madde 6 — Serbest demir yeri müstesna olmak üzere, Liman Reisliğinden müsaade almaksızın limanın herhangi bir mevkiine demirliyen ve yanan gemilerin süvarileri

veya acentaları hakkında Limanlar Kanununun cezaî hükümleri tatbik edileceği gibi bulunduğu yerden kalkması için yapılan tebligata riayet etmiyen gemiler, Liman Reisliğince kaldırılır ve gösterilecek yere demirlettirilir veya bağlanır. Bu hususta ihtiyar edilen kılavuz veya römorkör masrafları ayrıca tahsil olunur.

Madde 7 — Parlayıcı veya patlayıcı maddeler taşıyan gemiler, kendilerine ayrılan hususî mevkilerden ayrı hiç bir yere demirliyemez ve yanaşamazlar.

Madde 8 — Gemilerin, voli, ıgırıp mahallerinin yakınına demirliyerek deniz avcılığına engel olmaları yasaktır. Buna karşı hareket eden gemiler hakkında 6 ıncı madde hükümleri tatbik edilir.

FASIL III

Parlayıcı ve patlayıcı maddeler taşıyan gemiler

Madde 9 — Parlayıcı ve patlayıcı maddeler üç kısımdır:

Birinci kısım: Patlayıcı maddeler;

İkinci kısım: 60 dereceye kadar bir hararetle parlıyan maddeler;

Üçüncü kısım: Güçlülükle veya 60 dereceden fazla bir hararetle parlayan maddeler.

Birinci kısma dahil olanlar: Melinit, asitpikrik, top barutu nitrogliserin, dinamit, pamuk barutu, parlama barutu, fülminatdömerkür ve bunlara benziyen maddeler.

İkinci kısma dahil olanlar: İspirto, petrol, benzin her nevi petrol müştakkatı, trementin, karbür dö kalsiyum ve bunlara benziyen maddelerdir.

Üçüncü kısma dahil olanlar: Mazut, kibrit ve bunlara benziyen maddeler.

Madde 10 — Birinci kısma dahil maddelerle yükü gemiler, orta ve iç limanlara girmezler, bu gibi gemiler dış limandaki Göztepe koyuna, sahilden en az üç yüz metre mesafede demirlerler.

Madde 11 — İkinci kısma dahil parlayıcı maddeler taşıyan gemiler, iç limanda kendilerine tahsis edilen mevki, sahilden en az üç yüz metre mesafeye demirlerler. Bu mevki, Bornova İskelesinden garbe doğru uzanan hattın şimaline ve Alsancak İskelesinden Turana doğru uzanan hattın şarkına düşen iç liman parçasıdır. (Bir sayılı ilişik krokide gösterilmiştir.)

Madde 12 — Mazutla çalıştığı halde yükü mazut olmıyan gemiler, yukarıdaki maddeler hükmüne tâbi değildir.

Madde 13 — Birinci ve ikinci kısımlara dahil patlayıcı ve parlayıcı maddeler taşıyan gemiler, limana girdikleri zamandan yüklerini boşaltıncıya kadar gündüz beynelmilel işaret kaidelerince parlayıcı ve patlayıcı maddelere delâlet eden kırmızı (B) sancağını ve gece bir kırmızı fener çekeceklerdir.

Madde 14 — Yüklerini boşaltan gemiler, limanın diğer kısımlarına serbestçe demirliyebilir veya yanaşabilirler.

Madde 15 — Parlayıcı ve patlayıcı maddelerin aktarma suretile yükletilmesine ancak dış limanda ayrılan demir yerlerinde müsaade olunabilir.

Madde 16 — Parlayıcı ve patlayıcı maddelerin yüklenmesi, çıkarılması ve bir gemiden diğerine aktarma edilmesi güneşin doğduğu zamanla battığı zaman arasında yapılacaktır.

Madde 17 — Birinci kısma dahil patlayıcı maddelerin, her re vasıta ile olursa olsun orta ve iç limanlarla mendirek dahiline sokulması yasaktır.

Madde 18 — İkinci ve üçüncü kısma dahil parlayıcı maddelerin, dubalar içinde mendirek müstesna olmak üzere, limanın her tarafında nakli serbesttir. Bu kısma dahil maddelerden liman içinde bir defada ancak beş yüz sandık veya sureti mahsusada mazut taşıma ve verme için yaptırılmış tulumbalı ve her tarafı kapalı demir lâyerlerle yüzer ton naklolunabilir. Bu miktarların verilme zamanı Liman Reisliğince tesbit edilmek ve nezaret altında bulun-

durulmak şartile mendirek içindeki gemilere ihrakiye olarak verilmesine müsaade olunur.

Madde 19 — Parlayıcı ve patlayıcı maddelerle yüklü mavna ve dubaların orta veya iç limanda, yalnız gündüzleri, en çok 12 saat zarfında boşaltılması lâzımdır. Bir iskelede ikiden fazla yüklü mavna veya duba bulunamaz.

Madde 20 — Dış ve iç limanlarda hududları gösterilen sahalardan başka hiç bir yerde yukarıda gösterilen parlayıcı ve patlayıcı maddelerin saklanması mahsus sabih depo ve limbo bulunmayacağı gibi petrol ve benzin tenekelerini doldurmağa veya mühürlemeğe mahsus tesisat da bulundurulamaz.

FASIL IV

Liman içinde seyrüsefer

Madde 21 — Liman içindeki seyrüsefer men'i müsademe kaidelerine tâbidir.

Madde 22 — Limana giren gemiler, Güzelyalı ile Sazburnu arasını birleştiren hattı şarka doğru geçer geçmez milli ve kumpanya bayrakları ile vapurun hususî işaretini kaldıracaklardır. Limana giren her gemi bir demirini fundaya hazırlamış bulunacaktır.

Madde 23 — Mendirek içinde seyreden buharlı ve motörlü gemiler, dalgalarile rıhtıma bağlı deniz vasıtalarına zarar vermiyecek bir hızla seyredeceklerdir.

Madde 24 — Bilûmum deniz vasıtalarının, men'i müsademe kaideleri mucibince sisli havalarda verilmesi lâzımgelen işaretleri verebilecek tertibatı haiz bulunmaları mecburidir. Gemiler, limanda manevra zamanı haricinde düdüklerini çalmıyacaklardır.

Madde 25 — Deniz vasıtalarının liman kıyılarında, lüzumundan fazla ilerde veya seyrüsefere çaparız verecek şekilde yatmaları yasaktır.

Madde 26 — Mendirek içinde yelken açarak seyretmek yasaktır.

Madde 27 — Hizmet halinde bulunan dalgıç vasıtaları gibi manevradan tamamen âciz gemiler ve deniz vasıtaları, gündüz bir sepet ve gece bir beyaz fener çekeceklerdir. Ağ ve sepetle balık tutan vasıtalar, birinci fıkrada yazılı feneren başka, ağ veya sepetlerini attıkları istikamete, birinci fenerden ufki bir buçuk ve amudî iki metre mesafeden az olmamak üzere ikinci bir beyaz fener kaldırır.

Madde 28 — Gece vakti liman içinde seyrüsefer eden kürekli deniz vasıtalarının provalarında, seksen santimetre irtifamda bir gönder üzerinde ve ufkun her tarafından görülür beyaz bir fener bulunacaktır

Madde 29 — Liman içinde yedekte çekilen duba, şat, mavna ve bu gibi kuvvei muharrikesiz vasıtalar üzerinde mezkûr vasıtayı idare edebilecek bir şahsın bulunması ve bu şahsın, varsa dümen başında, yoksa vasıtayı idare etmek için muvafık görülen mevkiye bulunması şarttır. Bu nizamnamenin neşrinden sonra İzmir Limanına kaydedilecek bu gibi vasıtalar, mutlak surette dümenle mücehhez olacaktır.

Madde 30 — Römorkörlerle mendirek içinde, birbiri ardına veyahud yan yana, ikiden fazla vasıta çekilmesi yasaktır.

Her halde yedeğine 60 metre uzunluk ve 16 metre genişliği tecavüz etmemesi lâzımdır.

Madde 31 — Liman içinde yatan veya seyreden bütün gemiler ve deniz vasıtaları, denizde men'i müsaade kaideleri mucibince taşınması şart olan fener ve işaretleri çekeceklerdir.

FASIL V

Liman dahilinde intizam ve inzibat

Madde 32 — Limanda intizam ve inzibat ve seyrüsefer

bakımından alınması lâzımgelen tedbirler ve rıhtımlara ticaret eşyası çıkarmak ve buralardan eşya yüklemek hakkında Liman Reisliği tarafından verilen emirler alakadarlarca derhal ifa edilecektir.

Madde 33 — Limana girecek gemilerin mensub oldukları acentalar, gemiler limana girmezden en az 12 saat evvel, Liman Reisliğine müracaat ederek gemilerin ne vakit ve nereye demirlemek veya yanaşmak istediklerini bildireceklerdir. Liman Reisliği bu müracaat üzerine geminin demir veya yanaşma yerini tayin edecektir.

Madde 34 — Dış limanda yatan gemiler müstesna olmak üzere orta ve iç limanlarda bulunan hiç bir gemi, Liman Reisliğinden müsaade almadıkça mevkiini değiştiremez. Mücbir sebeblerle yerini değiştiren gemi mücbir sebebleri göstererek bu değişikliği hemen Liman Reisliğine haber verecektir.

Madde 35 — Gemiler, rıhtıma sağlam şekilde bağlanacak ve bağlar kolaylıkla çözülebilecek şekilde tertib olunacaktır. Gemilerin halat ve tellerinin, rıhtım üzerinde bulunan baba ve halkalardan başka yerlere bağlanması yasaktır.

Madde 36 — Yanaşma manevralarında kullanılan halatlardan başka seyir suları üzerine, Liman Reisliğinden müsaade alınmaksızın, halat uzatmak yasaktır.

Madde 37 — Rıhtıma kıçtan kara olan gemiler, harekete hazırlanmak maksadile pervanelerine uzun müddet devir yaptırmazdan evvel Liman Reisliğine haber verecekler ve etraflarında bulunan gemi ve vasıtalara munasib şekilde ihbaratta bulunacaklardır. Ana makineleri ile pervane devrettiren gemiler, rıhtımlara zarar vermemeğe ve liman dibini karıştırmamağa dikkat edeceklerdir. Rıhtıma yanaşan ve rıhtımdan avara eden gemiler, koltuk ve palamarları sahile merbut iken, mücbir sebep olmadıkça makinelerde manevra yapmıyacaklardır. Yukarıda tarif edilen haller müstesna olmak üzere rıhtım boyunca pervane devrettirmek yasaktır.

Madde 38 — Gemi bordalarında buhar salıverilirken ve her ne şekilde olursa olsun denize doğru su basılırken borda civarında dolaşan vasıtalarla zarar verilmemek için lâzımgelen tertibat alınacaktır.

Madde 39 — Mendirek müstesna olmak üzere orta ve iç limanlara giren gemiler, bu limanlarda nihayet bir ay kalabilirler, fazla kalmak mecburiyetinde bulunanlar, Liman Reisliğinin müsaadesile işlerini bitirinceye kadar kalabilirler. İşleri olmaksızın İzmir Limanında kalmak isteyenler, iç limanda Liman Reisliğince gösterilecek ve seyrüsefere çıkarız vermeyecek bir cihete demirliyeceklerdir.

Madde 40 — Fribort markasından fazla yüklenmiş; sefer esnasında tehlike doğurabilecek şekilde karmaya basmış, nizamî miktardan fazla yolcu almış, Muayenei Sefain Talimatnamesi mucibince sefere kabiliyetli görülmemiş gemilerle yolcuların sıhhi emniyeti hakkındaki nizamname hükümlerini ifa etmemiş olan gemilerin limandan hareketine müsaade edilemez

Madde 41 — Gemi kaptanları, her türlü çatışmaları, batmaları, kazaları ve bu gibi diğer mühim vakaları derhal Liman Reisliğine tahriri bir raporla bildirecekler ve bu makamın soracağı suallere süratle cevap vereceklerdir.

Madde 42 — Demirli veya rıhtıma kıçtan kara veya aborda olmuş gemilerin bordalarının bir noktasına üst üste iki mavnadan fazlası yanaşamaz. Geminin boyu müsaid olduğu takdirde bordasına arka arkaya ikiden fazla mavna yanaştırılabilir.

Madde 43 — Sicil tasdiknameleri ve ölçme kâğıtları noksan olan bütün deniz vasıtalarının seyrüseferi yasaktır.

Madde 44 — İzmir Limanına kayıtlı 50 gayrisafi (Gros) tonilâtodan büyük her geminin sancak ve iskele provasında adı, kıç tarafında da üstte geminin ve altında limanın adı yazılı bulunacak ve baş ve dümen bodoslamalarının bir tarafına desimetre ve bir tarafına kadem olarak çektiği su miktarı sabit kısımlara ve boya ile yazılacaktır.

İzmir Limanına kayıtlı mavna, salapurya, sandal, kayık, ve bu gibi makine, yelken, kürek ve saire ile müteharrik deniz vasıtaları ile limbo, duba ve sairenin gemi tasdikname numaraları ile ton olarak yükleme kabiliyetleri sancak ve iskele baş tarafında ve mensup oldukları iskelenin adı da kıç taraflarına Türkçe olarak yazılacaktır. Römorkör, istimbot, motorbot ve sair buharlı ve motörlü liman vasıtalarının sancak ve iskele baş taraflarına adları ve kıç taraflarına mensup oldukları limanın adı yazılacaktır. Tarak, maçuna, prizman, algarına ve saire gibi vasıtaların sancak ve iskele baş taraflarına varsa adları yoksa mensub oldukları kumpanyanın adı ve kıç taraflarına mensub oldukları limanın adı yazılacaktır.

Madde 45 — İzmir Limanında kayıtlı gemi ve deniz vasıtalarında çalışanların veya deniz işleriyle uğraşanların Liman Reisliğince tescil edilmiş olmaları şarttır. Tescil e- dilmemiş olanların çalışması yasaktır.

Madde 46 — Mendireğin her iki ağzı ve gemilerin seyir rotaları tamamen serbest bulunacaktır.

Madde 47 — Canlı hayvanların boynuzlarından veya bacaklarından asılarak gemilerden çıkarılması veya yükletilmesi yasaktır. Hayvanlar palet ve bu gibi kuşaklarla bellerinden asılarak veya iskeleler üzerinden yürütülerek gemilerden çıkarılır veya bindirilir.

Madde 48 — Limanlar içinde yatan her gemi, gündüzleri millî ve kumpanya bayrağını çekecektir.

Madde 49 — İzmir mendireği içinde duba, şat, mavna ve saire gibi nakliye vasıtaları dalgalarının gümrük binası karşısından şimal kolu üzerindeki dirsek ortasına kadar iki sıra ve yine gümrük binası karşısından dalga kıranın cenub ucuna kadar olan sahada üç sıra olmak üzere durabilirler.

Madde 50 — Gerek mendireğe girmek, gerek rıhtım ve iskelelere gelmek üzere İzmir Limanına giren 150 gayrisafi tonilâtodan fazla gemileri#, kılavuz almaları mecburidir. Kılavuz vasıtaları denizde men'i müsademe mukarreratında yazılı fener ve işareti taşıyacaklardır.

Kılavuzlar, sıhhi pratika almadan gemilere giremezler. Ancak hangi zarurî hallerde, pratikadan evvel kılavuzların gemilere binebileceği Sıhhat ve İctimaî Muavenet ve İktisat Vekâletlerince birlikte kararlaştırılacaktır.

Madde 51 — Kılavuz alacak gemi, rüzgâr altı tarafından bir şeytan çarmıhı asmak suretile kılavuzun gemiye salimen çıkmasını temin edecektir. Gece vakti bu çarmıh yanma parlak ziya veren bir karpuz feneri asılacaktır.

Madde 52 — Mendirek içinde ve Kordon, Alsancak, Gazhane ve Taş İskeleleri için kılavuz almak mecburidir.

Madde 53 — Yanaşmış gemiler, muntazam mürur ubur temin edebilecek miktarda iskele ve buna benzer vasıtalarla sahile bağlı bulunacaktır.

Açıktaki yatan gemilerin de her vakit gemiye girilebilecek surette iskeleleri indirilmiş bulunacaktır. Uzatılan iskeleler en aşağı yetmiş santim genişliğinde olacak ve hiç olmazsa bir tarafına bir halat veya vardavele gerilmiş bulunacaktır.

Madde 54 — Liman Riyasetince tayin olunacak mevkilere ve mendirek dahiline süprüntü, pasakül ve bu gibi kirletici maddeler dökmek yasaktır. Gemiler bu gibi maddeleri mendireğe girmezden evvel veya çıktıktan sonra denize dökerler.

Mendirek içinde mübrem ihtiyaçlar dolayısıyla pasakül veya süprüntü çıkarmak lâzım geldikçe, bunlar gemilerce tedarik edilecek vasıtalarla yükletilerek, Liman Riyasetince tensib edilecek mahallere sevk edilecektir.

Dökülücü maddeleri yükliyen veya boşaltan gemiler, yükleme ve boşaltma sahası altına branda veya bu gibi vasıtalar gererek liman dahilinin kirlenmesine mâni olacaklardır.

Madde 55 — Liman içinde (maimahruk) veya bu gibi mayilerin dökülmesi kat'iyen yasaktır.

Madde 56 — Liman içinde demir, zincir ve bu gibi gemilere zarar verebilecek maddelerin batması halinde, batan cismin sahibi veya onu en son kullanan şahıs, derhal

Liman Reisliğine haber vererek cismin battığı noktayı verilecek talimat dairesinde, işaretlendirilecektir. Bu gibi cisimlerin çıkarılması Limanlar Kanunu hükümlerine tâbidir.

Madde 57 — Liman içinde:

- 1 - Lüzumsuz yere gürültü edilmesi,
- 2 - Her türlü ateşli silâhlarla endahat yapılması yasaktır.

Madde 58 — Liman içinde yatan bütün gemiler, ancak emniyetli yerlerinde ateş yakabilecek, ve bu ateş daima kontrol altında bulundurulacaktır. Alevli ışıklar, ancak fenerler veya madenî zarflı lâmbalar içinde kullanılabilir. Buharlı gemilerin kazan ve makine dairelerinde açık alevli yağ lâmbalarının kullanılmasına müsaade edilir.

Madde 59 — Mendirek içinde itlâfı far ameliyesi yapmak yasaktır.

Madde 60 — Parlayıcı ve patlayıcı maddeler yüklü gemilere mahsus liman kısımlarına giren ve ıskaralarında ateş bulunan gemilerin kıvılcım şapkalarile mücehhez bulunmaları lâzımdır.

FASIL VI

Mendireğe girip çıkma

Madde 61 — Mendireğe şimal ağzından girilir ve çıkılır. Cenub ağzından girmek yasaktır. Gündüz ve gece, mendireğe girmek ve çıkmak işaretleri beynelmilel umumi işaretler esaslarına tevfikân İktisad Vekâletince tayin ve ilân olunur. Körfez vapurları bu hükümden müstesnadır.

Madde 62 — Mendireğe giren gemiler, beyaz zemin üzerine kırmızı çapa bulunan bir filema çeken kılavuz sandalı tarafından demir mevkii gösterilir ve bu sandal gemilere, koltuk ve palamarlarını rıhtım üzerindeki muayyen yerlere bağlamak hususunda yardım eder.

Madde 63 — Mendireğe giren veya çıkan gemilerin bordalarında veya yedeklerinde, kılavuz sandalından başka, sandal bulunmaz.

FASIL VII

Gemilere girecek veya gemilerden çıkacak yolcularla bunları taşıyacak deniz vasıtalarının tâbi oldukları şartlar

Madde 64 — Ecnebi limanlara gidecek veya ecnebi limanlarından gelecek yolcularla Türk limanlarından gelen ve Türk limanlarına giden yolcular ve eşyaları pasaport rıhtımından girip çıkacaklardır. Alâkadar mahallî makamların karar ve tasvibile limanın diğer sahalarına yolcu çıkarılabilir ve gemilerden bazı yolcuların ve eşyalarının motörle alınmasında zaruret görülünce bu motörler gemilere ancak Polis ve Gümrük Muhafaza İdarelerinden alınacak vesikalarla yanaşabilirler.

Madde 65 — Gümrük Salonuna kayıtlı kayık, sandal ve motor gibi vasıtalarından gayrisinin vapurlardan salona ve salondan vapurlara yolcu veya eşyalarını taşımaları yasaktır. Hususî vasıtalar, Gümrük İdaresinden müsaade almak şartile vapurlardan yolcu ve seyyah alabilirler ve bunları liman iskelelerine çıkarabilirler. Bu vasıtaları kullananlar, hakkında Liman İdaresile Polis Deniz şubesinin, Liman Nizamnamesi ve Zabıta Belediye Talimatnameleri hükümleri dairesinde, haiz oldukları murakabe hakları mahfuzdur.

Madde 66 — Yukarıki maddede yazılı vasıtaları kullananların yolculardan muayyen tarifieden fazla ücret istedikleri ve Liman, Polis ve Gümrük İdarelerinin emirlerine riayetsizlik gösterdikleri ve yolculara karşı her ne suretle olursa olsun fena muamele yaptıkları anlaşılırsa, birinci defasında haklarında yalnız kanunî takibat yapılır. İkinci defasında kanunî takibatla beraber salonlara yolcu ve eş-

ya getirip götürmekten menedilir ve aynı zamanda salon nakil vasıtaları teşkilâtından çıkarılır.

Madde 67 — Yukarıdaki maddelerde yazılı vasıtaları kullananların, her ne şekilde olursa olsun kaçakçılık yaptıkları veya kaçakçılığa vasıta oldukları anlaşılırsa hemen salon vasıtaları teşkilâtından çıkarılmakla beraber haklarında Kaçakçılık Kanunu hükümleri tatbik edilir.

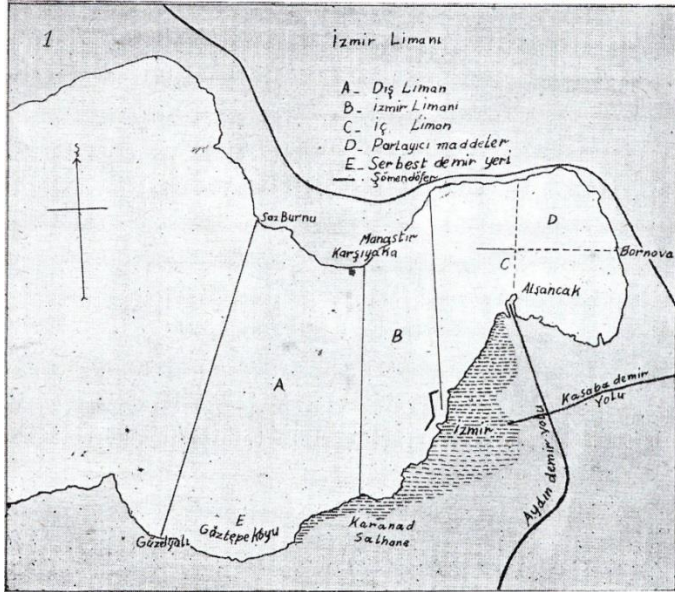
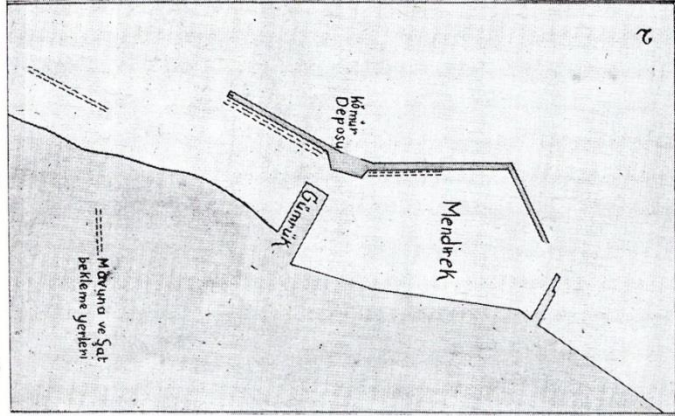
Madde 68 — Transit gemilerle henüz serbest pratika almıyan gemiler üzerine deniz vasıtalarının yanaşmaları yasaktır.

Madde 69 — Gümrük ve Polis kontrol ve muayene işleri bitmeden yolcularla karşılayıcıların birleşmeleri yasaktır. Yollayıcıların da geçirmek istedikleri yolcularla temasları, rıhtımda nihayet bulur. Her iki haldede resmî vaziyetler müstesnadır. Hasta ve malûl yolcuları olanlarla yolcularını vapurdan almak hususunda kat'î zarureti anlaşılan karşılayıcıların rıhtım mıntakasinda en büyük Polis âmirinden alacakları vesikaların kontrolla alâkadar Polis Gümrük Muhafaza memurlarına göstermeleri şartile gümrük muayenesinden evvel yolcularla birleşmelerine müsaade olunur. Kezalik hasta ve malûl yolcuları olanlarla yolcularını vapura götürmek hususunda kat'î zarureti anlaşılan yollayıcıların yukarıki fıkrada yazılı olduğu veçhile vesika almak şartile vapura girmelerine müsaade edilir.

Madde 70 — İzmir Limanına giren gemilerden yolcu almak veya bunlara yolcu götürmek için tahsis olunan sandalların, haddinden fazla yolcu almaları ve vapur iskelelerinde mürur ve uburu işkâl edecek şekilde toplanmaları yasaktır. Her sandalın taşıyabileceği azamî yolcu miktarının bordasına yazılması mecburidir.

Madde 71 — 34 üncü madde mucibince mücbir sebebler dolayisile demir veya yanaşma mevkilerini değıştiren gemiler, yeni mevkilerini ve mücbir sebebi Liman Reisliğine bildirmekle beraber kontrolla alâkadar Gümrük ve Polis âmirlerine de haber vermekle mükelleftir.

Madde 72 — Ecnebi memleketlerden veya ecnebi liman-

larına uğrayarak gelen Türk ve ecnebi gemilerin sıhhat, gümrük ve polis kontrolleri, gemiler mendireğe girmezden evvel orta limanda yapılır. Fena havalarda geminin mendirek şimalinden girerken de kontrolü yapılabilir.

FASIL VIII

Liman dahilinde fayrap

Madde 73 — Liman içinde yatan veya seyreden gemiler, limanın civarında ikamet edenleri rahatsız edecek veya liman seyriseferini güçleştirecek derecede duman yapmayacaklardır.

Ana ve yardımcı kazanlarda yakılacak ateşlerin, daimî ve kesif bir duman yapmıyacak surette idare edilmesi lâzımdır.

Limandan ayrılan gemiler, fazla istim tutmak için daha fazla fayrap etmek mecburiyetinde iseler, bu ameliyeyi ancak İzmir Limanını dış limandan ayıran Karşıyaka - Sal hane hattını garba doğru katettikten sonra yapabilir.

Madde 74 — Liman içinde çalışan buharlı vasıtalar, rıhtım ve iskeleler yakınında fazla duman yapmayacaklardır.

FASIL IX

Umumî hükümler

Madde 75 — İşbu nizamnamenin tatbiki, doğrudan doğruya Liman Reisine mevdu olup Gümrük, Polis ve Sahil Sıhhiye idareleri de vazifelerinin taallükuna göre tatbikına iştirak ederler.

Madde 76 — Sahil, Sıhhiye, Polis ve Gümrük Kontrol heyetleri, kendi dairelerini alâkadar eden hususlarla nizamname hükümlerine muhalif hareketlere şahid oldukları takdirde hâdiseyi zabıt varakasile tesbit edip zabıt varakasını Liman Reisliğine ve bir suretini de kendi âmirle-

rine vereceklerdir. Liman Reisi, nizamname hükümlerine muhalif hareket edenleri Limanlar Kanununun 11 inci maddesi mucibince cezalandırmakla mükelleftir.

Madde 77 — 618 numaralı Limanlar Kanununa istinaden kaleme alınmış ve Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamnamenin hükümleri neşri tarihinden başlar.

Madde 78 — Bu nizamnamenin hükümlerini icraya, İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

İcra Vekilleri Heyetinin 2/3/935 gün ve 2/2081 sayılı kararnamesiyle onanmıştır.

Mart 935 ayı içinde

İdarî teşkilâtta yapılan değişiklikler

No. 11156

Madde 1 — Kırşehir vilâyetinin Avanos kazasına bağlı Çopraşık köyü bu kazadan ayrılarak Çiçekdağı kazasına ve yine Avanos kazasına bağlı Karaağaç, Medetsiz ve Kılınçlar köyleride bu kazadan ayrılarak Mucur kazasına bağlanmışlardır.

Madde 2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.
4/2/935

No. 11187

Madde 1 — Kırşehir vilâyetinin Avanos kazasına bağlı Bazlamaç köyü bu kazadan ayrılarak Mucur kazasına bağlanmıştır.

618 numaralı Limanlar Kanunu 20/4/1341 günlemeç ve 95 sayılı Resmî Gazetededir.

Madde 2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.
3/3/935

No. 11241

Madde 1 — İçel vilâyetin Tarsus kazasına bağlı Haçıkırı mevki bu kazadan alınarak Seyhan vilâyetinin Karaisalı kazasına bağlanmıştır.

Madde 2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.
20/3/935

1 - Kütahya'nın Emed kazasına bağlı «Kelbiabat» köyünün adı «Karbasan» olarak değiştirilmiştir.

2 - Erzincanın Kiği kazasının Hösnek nahiyesine bağlı «Tömik» mezrası «Korkut» köyünden ayrılarak başlı başına bir köy haline gelmiştir.

3 - Kütahyanın Emed kazasına bağlı «Ören» köyünün Dereköyünden ayrılarak başlı başına idaresi tensib edilmiştir.

4 - Diyarbekir merkez kazasının «Devegeçidi» nahiyesine bağlı «Dermite» köyü bu nahiyeden alınarak Diyarbekir merkezine bağlanmıştır.

5 — Ordunun Ünye kazasına bağlı «Çavdar» köyünün «Külekcı» mahallesinin bu köyden ayrılarak başlı başına bir köy halinde idaresi tensip edilmiştir.

6 - Elâzizin Baskil kazasına bağlı «İmiküşağı» köyü bu kazadan alınarak «İzolu» nahiyesine bağlanmıştır.

7 - Kütahya merkezine bağlı «Arslanapa» nahiyesinin «Pullar» köyü bu nahiyeden alınarak Kütahya merkezine; bağlanmıştır.

8 - Seyhan vilâyetinin Saimbeyli kazası dahilindeki «Kozcığaz» köyü kaldırılmış ve «Kozlu» köyü ile birleştirilmiştir.

9 - Ankaranın Kızılcahamam kazasına bağlı «Şıhlar» nahiyesinin adı «Çamlıdere» olarak değiştirilmiştir.

10 - İçel vilâyetinin Tarsus kazası içindeki «Bahşiş» ve «Köserelik» köyleri birleştirilerek «Özel» adlı bir köy teşkili tensip edilmiştir.

11 - -Ankaranın Keskin kazasına bağlı «Karaağıl» maa «Tilkilik» köyü birbirinden ayrılarak ayrı ayrı köyler halinde idaresi tensip edilmiştir.

12 - Kastamonu vilâyetinin İnebolu kazasının «Abana» nahiyesine bağlı «Dibek» ve «Kocaoğlu» köylerinin birleştirilerek Dibek adıyla bir köy halinde idaresi tensip edilmiştir.

Tamimler

Mahallî İdareler U. Müdürlüğü

Öz :

Mahalle mümessilleri H-

Sayı: 117/57

Belediye teşkilâtı olan yerlerde Muhtar ve ihtiyar heyetlerinin lâğvı hakkındaki 2295 sayılı kanunun 2 inci maddesince hazırlanan Nizamname, evvelce Muhtarlar tarafından görülmekte olan vazifeleri; Belediyeye, zabıtaya ve belediye meclisince mahallerden seçilecek mümessillere vermiştir.

Bu cümleden olmak üzere intihabı Meb'usan, askerlik mükellefiyeti, Bina vergisi, tadilât komisyonları, arazi vergisi, Sosa ve Köprüler kanunlarının eskiden muhtarlara

tahmil ettiği vazifeler nizamnamede seçim şekli gösterilen mahalle mümessillerince yapılması tabîi ise de ancak bu işler muvakkat olduğundan mümessillerin vazifesinde işlerin devamına münhasır ve onunla mukayyed olması gerektir.

Halbuki mahalle mümessillerinin daimî olarak vazifedar kılındıkları ve Muhtarlık teşkilâtından daha geniş bir kurum halinde çalıştırıldığı yapılan tetkikattan anlaşılmış ve bu şekilde daimî bir teşkilât halinde mümessil bulundurulması kanun ruhuna uygun düşmemiştir.

Ancak kanunların vazifeye çağırdığı anda mümessil istihdamı lüzumu tamamen tebliğ olunur.

21/3/935

Nüfus İşleri U. M. Ş. III.

Öz :

Muhacirlerin Nüfusa yazılma işinin çabuklaştırılması hakkında.

Sayı: 5223/384

2510 sayılı İskân kanununa göre memleketimize kabul olunan muhacirler arasında askerlik çağına gelmiş birçok gençler vardır.

Kanunun 38 inci maddesinde ise muhacirlerin askerlik muafiyeti nüfus kütüklerine yazıldıkları tarihten başlamakta olduğundan bunların nüfus kütüklerine yazılma işinin çabuk yapılmaması ordu ve memleket için zararlı görülmektedir.

Muhacirlerden vaktü zamanile istifade edebilmek için nüfus kütüklerine yazılma işlerinin geciktirilmemesi Yük-

sek Millî Müdafaa Vekâletinin isteği üzerine tamimen tebliğ olunur.

27/2/935

Vilâyetler İ. U. M.

Ş. I.

Öz :

Açık maaşı alan memurların
münhalâta tayinleri H.

Sayı: 792/1427

1/1935 gününden itibaren mer'iyet mevkiine giren 2658 sayılı kanunun birinci maddesi kadro yüzünden açıkta kalmış memurlar varken bunların derecelerine veya bir derece aşağısındaki açıklara dışarıdan memur alınamıyacağını ve bu açık memuriyetlere ilk önce açıkta kalanların yerleştirileceğini âmirdir.

Gerek merkezde ve gerekse vilâyetlerde bu suretle açıkta kalmış birçok memurlar mevcut olduğundan halen açık bulunan veya açılacak olan herhangi bir memuriyete tayinleri yapılmak üzere elyevm açık maaşı almakta olanların isimlerini ve maaş aldıkları mahalleri gösteren cetvel leffen gönderilmiştir.

Bu tebligat hilâfına hariçten memur alındığı takdirde bu memurlara maaş verilmiyeceğinden kanunun tamamen tatbiki ve gönderilen liste meyanından tayin edilecek memurların merkezce kayıtlarına işaret edilmek üzere keyfiyetin iş'arı tamimen tebliğ olunur.

Vekâlet dairelerine ve Umumî Müfettişliklere yazılmıştır.

24/2/935

Halen açık maaşı alan memurlara ait cetvel

İsim ve memuriyeti	Açık veya vekâlet Maaşı emrine alındığı tarih	Hangi emvalde maaş aldığı
Açıkta Ankara İskân memuru Hulûsi	20 25/7/934	Afyon
Vekâlet em. Cide tah. kâtibi Rahmi	16 4/12/933	İnebolu
Açıkta İzmir İskân memuru Ziya	20 1/6/930	Ankara
Açıkta iskân U. M. tasarruf M. İhsan	30 1/6/930	»
Vekâlet em. Aydın iskân me- muru İlhami	20 1/6/930	»
Açıkta Kastamonu iskân tevzi me. Memduh	20 1/6/930	»
Açıkta Ankara iskân memuru Emine	20 25/7/934	»
Açıkta Ankara iskân memuru Afife	20 25/7/934	»
Açıkta Tekirdağ iskân memuru Abdurrahim	20 25/7/934	»
Vekâlet em. İzmir iskân tevzi Me. Şevket	20 27/7/931	»
Vekâlet em. Balâ nüfus memu- ru Musa	16 15/11/932	Balâ
Açıkta İstanbul is. tevfiz me- muru Zühtü	17,5 25/7/934	Ankara
Vekâlet em. Eğret nahiye mü- dürü Şevket	20 25/7/932	»
Vekâlet em. Samsun iskân kâ- tibi Halit	22 11/11/934	»
Vekâlet em. Bursa U. H. kâtibi Süleyman	10 15/9/932	»

İsim ve memuriyeti	Açık veya vekâlet Maaşı emrine alındığı tarih	Hangi emvalde maaş aldığı
Vekâlet em. İzmir iskân tefviz me. Zeki	20 4/8/929	Aydın
Vekâlet em, Seyhan nüfus müdürü Ekrem	30 14/2/934	Balıkesir
Açıkta Babacak nüfus memuru Ömer	10 1/6/934	»
Vekâlet em. Adıyaman tah. kâtibi Şükrü	16 13/7/933	Adıyaman
Vekâlet em. Ayvalık tah. kâ.- Yusuf Kemal	16 10/11/932	Burhaniye
Açıkta Gölyaka müdürü Mu- hiddin	22 1/8/934	Düzce
Vekâlet em. Bursa iskân me. Ömer Fevzi	20 9/7/932	Bursa
Açıkta Balıkesir iskân memuru Kâmil	20 24/7/934	Bursa
Açıkta Ayvalık iskân memuru Muhsin	25 24/7/934	»
Açıkta Kars mutemet ve tavi- zat me. Kadri	25 1/6/930	Biga
Vekâlet em. Lâpseki nüfus kâtibi H, Hüsnü	10 1/10/932	Lapseki
Vekâlet em. Ayvacık nüfus kâ. Salâhaddin	10 28/2/932	Ayvacık
Vekâlet em. Devegeçidi müdürü M. Vehbi	20 31/10/932	Diyarbakir
Vekâlet em. Ziyaret müdürü Hamdi	12,5 14/1/934	»
Açıkta Mardin iskân tefviz me. Muhiddin	20 24/7/934	»
Açıkta D. Bekir iskân tefviz me. Ali	25 9/7/934	»

İsim ve memuriyeti	Açık veya vekâlet Maaşı emrine alındığı tarih	Hangi emvalde maaş aldığı
Vekâlet em. Sığacık müdürü H. Tahsin	22	4/6/933 Eminönü
Vekâlet em. Hoza müdürü Sıtkı	20	13/11/932 Elâziz
Vekâlet em. Pertek nüfus kâti- bi Cemil	10	13/6/933 Pertek
Vekâlet em. Vaskirt müdürü Abdullah	20	17/6/933 »
Vekâlet em. Çemişkezek tah. kâtibi Ali Rıza	16	9/1/934 Çemişkezek
Açıktaki Elâziz iskân memuru Lâtif	20	24/7/934 Elâziz
Açıktaki Elâziz iskân memuru Şükrü	20	24/7/934 »
Açıktaki Muşih tahrirat kâtibi Ahmet	10	1/6/933 Oltu
Vekâlet em. Mesudiye nüfus me. Kâzım	7,5	14/8/932 Ş. Karahisar
Vekâlet em. Mesudiye nüfus kâ. Abdülkadir	10	28/8/932 »
Vekâlet em. Mindaval müdürü Şakir	20	31/10/934 Alucra
Açıktaki Kurtkale müdürü Ali Rıza	20	1/6/934 Kelkit
Vekâlet em. Kumkapı nüfus me. Hamdi	10	10/8/932 Eminönü
Vekâlet em. Kızılağaç müdürü Abdullah	20	21/5/933 Yalvaç
Vekâlet em. Ş. Karaağaç nüfus me. A. Hamdi	16	5/1/932 Ş. Karaağaç
Vekâlet em. Giresun iskân memuru Nuri	20	1/6/932 Fatih

İsim ve memuriyeti	Açık veya vekâlet Maaşı emrine alındığı tarih		Hangi emvalde maaş aldığı
Vekâlet em. İstanbul iskân me. muru Reşit	20	20/ 1/932	İstanbul
Açıkta İstanbul is. istatistik me. M. Nuri	30	1/ 6/930	Fatih
Açıkta İstanbul is. ve iâşe me. M. Emin	30	1/ 6/930	İstanbul
Açıkta iskân mutemet ve tevzi me. O. Fevzi	25	24/ 7/934	İstanbul
Açıkta İstanbul iskân me. Dürnev	20	24/ 7/934	»
Açıkta İstanbul is. istatistik me. Müfide	17,5	24/ 7/934	»
Vekâlet em. İstanbul sevk ve iâşe me. Mustafa Nuri	30	7/ 7/934	»
Açıkta Edirne iskân müdürü Cemil	30	24/ 7/934	
Açıkta Mecidiye nahiye müdürü Talât	22	1/ 6/934	Fatih
Açıkta Yozgat iskân memuru İhsan	20	9/ 7/934	Üsküdar
Açıkta İzmir mutemet ve tevzi memuru M. Fettah	25	1/ 6/930	İzmir
Açıkta İzmir iskân tefviz me. Rami	20	1/ 6/930	»
Açıkta İzmir iskân tefviz me. Yusuf	20	1/ 6/930	»
Açıkta İzmir iskân tefviz me. Emin	20	1/ 6/930	»
Açıkta İzmir iskân kâtibi Kemal	14	1/ 6/930	»
Açıkta İzmir iskân tefviz me. Y. Ziya	20	1/ 6/930	»

İsim ve memuriyeti	Açık veya vekâlet Maaşı emrine alındığı tarih	Hangi emvalde maaş aldığı
Vekâlet em. Kuşadası nüfus kâ.		
İ. Galip	16 26/ 1/933	»
Vekâlet em. İzmir hukuk İş.		
Kâ. M. Ali	10 11/ 9/933	»
Açıkta İzmir iskân me. Ahmet Kemâl	20 24/ 7/934	»
Açıkta İzmir iskân me. Mehmet Ali	20 24/ 7/934	»
Açıkta Çeşme iskân memuru Hakkı	20 1/ 6/930	Çeşme
Açıkta İzmir is. tefviz memuru Eşref	20 24/ 7/934	İzmir
Vekâlet em. Tire nüfus memuru Hüsnü	16 3/ 4/934	Tire
Açıkta iskân U. M. Tasarruf işleri mümeyyizi Kemâl	30 1/ 6/930	Çeşme
Açıkta Kemalpaşa iskân memuru Halil	20 1/ 6/930	Kemalpaşa
Vekâlet em. Kemalpaşa nüfus kâ. Zaim	10 7/ 1/934	»
Açıkta Kuşadası iskân me. Recep	20 1/ 6/930	Kuşadası
Vekâlet em. Kemalpaşa nüfus me. M. Ali	16 7/ 1/934	»
Açıkta Foça iskân memuru Cemil	20 1/ 6/930	Foça
Vekâlet em. Bayındır tah. kâti. Cemal	16 21/ 1/932	Bayındır
Vekâlet em Hendek nüfus me. M. Vasfi	16 20/ 3/934	Hendek
Açıkta Karasu nahiye müdürü Münir	22 1/ 6/933	Geyve

İsim ve memuriyeti	Açık veya vekâlet Maaşı emrine alındığı tarih	Hangi emvalde maaş aldığı
Vekâlet em. Ihsıra nahiye müdürü Rifat	20 14/ 9/933	Konya
Vekâlet em. Kireli nahiye mü- dürü Ahmet	25 2/11/932	Konya
Vekâlet em. Manastır tah. kâ İbrahim	10 19/ 4/933	Beyşehir
Vekâlet em. Ilgın nüfus memuru Niyazi	17,5 4/10/932	Akşehir
Açıkta İzmir iskân memuru Naim	20 24/ 7/934	Konya
Açıkta Konya iskân memuru Asım	20 24/ 7/934	»
Vekâlet em. Yeniceoba nüfus me. S. Sırrı	10 1/ 6/934	»
Vekâlet em. Yığılca müdürü Baki	22 30/ 6/934	»
Vekâlet em. Foça nüfus kâ. Halil Şefik	10 25/ 3/933	Alaşehir
Vekâlet em. Akhisar nüfus me. İ. Sıtkı	16 25/ 7/933	Akhisar
Vekalet em. Kavaklı müdürü Şükrü	20 1/10/932	Muğla
Vekâlet em. Ören nahiye müdürü A. Şinasi	20 3/10/932	Milâs
Vekâlet em. Bulanık tah. kâ. Necmeddin	16 15/11/933	Bulanık
Vekâlet em. Valir nahiye müdürü Seyfeddin	20 6/11/932	Bitlis
Vekâlet em. Sason tah. kâtibi Şerif	16 12/12/932	»
Vekâlet em. Gönük nahiye müdürü Sıtkı	20 18/ 3/934	»

İsim ve memuriyeti	Açık veya vekâlet Maaşı emrine alındığı tarih	Hangi emvalde maaşı aldığı
Vekâlet em. Muş birinci kâ. Bahri	12 8/1/933	Bitlis
Açıkta Bayazıt iskân tefviz me. İsmail	20 1/8/934	Bulanık
Açıkta İzmir iskân memuru Cemil	20 1/6/930	Aksaray
Açıkta Bayazıt iskân memuru Vahap	20 24/7/934	Ünye
Vekâlet em. Dereli müdürü Süleyman	20 18/8/932	Samsun
Açıkta Manisa iskân memuru Hüsni	20 24/7/934	»
Vekâlet em. Seyhan iskân me. Ali Ulvi	20 17/11/932	Seyhan
Vekâlet em. Kadirli tah. kâ. tibi Ali	16 6/2/933	»
Vekâlet em. Kadirli nüfus me. Ali Haydar	17,5 10/9/933	»
Vekâlet em. Kadirli tah kâ. Mehmet Emin	16 21/6/933	Kadirli
Açıkta Seyhan is. memuru Hulûsi	20 24/7/934	Seyhan
Açıkta Seyhan is. istatistik me. Fahri	17,5 24/7/934	»
Vekâlet em. Garzan tah. kâtibi Cemil	16 2/10/934	Garzan
Vekâlet em. Kangal tah. kâtibi H. Hüsni	17,5 18/7/933	Kangal
Vekâlet em. Bolucan müdürü Şevki	20 24/ 4/933	Zara
Vekâlet em. Mürefte nahiye müdürü Fuad	25 27/ 8/934	Şarköy

İsim ve memuriyeti	Açık veya vekâlet Maaşı emrine alındığı tarih	Hangi emvalde maaş aldığı
Vekâlet em. Tokat nüfus kâtibi Şevki	12 14/7/932	Tokat
Vekâlet em. tahrirat kâtibi Hüsnü	10 29/3/933	»
Vekâlet em. Malazkirt tah. kâtibi Ali	16 6/7/933	Urfa
Açıkta Hakâri tahrirat kâtibi Hıfzullah	10 1/6/932	Van
Vekâlet em. Solhan tah. kâtibi S. Sırrı	16 27/7/933	Ahlat
Açıkta Van iskân inşaat ambar me. Hilmi	20 24/7/934	Van
Açıkta Van is. istatistik me. Aziz	17,5 24/7/934	Van
Açıkta Van is. istatistik me. Hamdi	17,5 24/ 7/934	»
Vekâlet em. Muradiye tah. Kâtibi Mehmet	16 24/12/933	Muradiye
Vekâlet em. Kızılkoca tah. kâ. Hıfzı	10 14/6/933	Yozgat
Vekâlet em. Kızılkoca müdürü Numan	25 1/3/932	»
Vekâlet em. Akdağ tahrirat kâ. M. Nuri	10 6/12/932	Boğazlıyan
Vekâlet em. Boğazlıyan nüfus me. Abdülkadir	16 23/ 6/933	»
Vekâlet em. Boğazlıyan nüfus kâtibi N. Naci	10 23/6/933	»

Ş. II.

Öz :

Ecnebi konsolosların adli iş-
lerde müracaat edecekleri
makamlar hakkında.

Sayı: 463

1 - Ecnebi konsolosların, Adliyyeye ait işler için Cumhuriyet müddeî umumiliklerine doğrudan doğruya müracaat edip edemeyecekleri hakkında Trabzon valiliğinin işarına cevaben Hariciye bakanlığından alınan 10/2/935 gün ve 2538/282 sayılı yazının, malûmat husulî için bir örneği iliştilererek gönderildi.

2 - Bütün vilâyetlere ve Umumi müfettişliklere yazılmıştır.

17/2/935

Haricîye bakanlığının 10/2/935 gün ve 2538/282 sayılı yazısı örneğidir.

Trabzon valiliğinden yapılan bir işarda Ecnebi konsolosların Adliyyeye ait bir iş için C. Müddeî umumiliklerine doğrudan doğruya müracaat edip edemeyecekleri sorulmuştu. Bu iş için bakanlığımız encümenince verilen bir kararda valiler bütün Hükümet dairelerinin mümessili ve vilâyetin en büyük mülkiye âmiri olmaları itibariyle Konsoloslarla ve bilhassa ecnebi tabaa haklarının gözetilmemesi veya muahedelerin tatbik edilmemesi gibi hallerde biricik selâhiyettar makam olduğu, bazı devletlerle yapılmış olan konsolosluk mukavelenamelerinde (selâhiyettar makamlar) denilmesi valinin emri altındaki ikinci sınıf memurları kastedecek bir kayıt teşkil etmediği yalnız Adlî müzaharet mukavelenamelerine müsteniden adli teb-

ligat ve istinabe işleri için C. Müddeî umumiliklerinin bundan müstesna bulunduğu neticesine varılmıştır.

Keyfiyetin Trabzon valiliğine ve diğer alâkadar valilere bildirilmesine müsaadelerini dilerim.

Hariciye bakanı Y
Abdülhat Aksin

Ş. II,

Öz :

Arzuhal sahiplerine
numara pusulası verilmesi
H.

Sayı: 465

1 - Her hangi bir iş için arzuhalde yapılan müracaatlar üzerine bazı yerlerde alâkadarlara arzuhalin kayıt numarasının verilmediği gibi gördüğü muamele sonunun da tebliğ edilmediği vaki şikâyetlerden anlaşılıyor.

Halk işlerinin çabuk ve kolaylıkla bitirilmesi esaslarına aykırı olan bu hal aynı zamanda bir çok lüzumsuz muhaberele ve alâkadarların mükerrer müracaat ve şikâyetlerine de yol açmakta olduğundan arzuhalde vaki müracaatlarda arzuhal Rahiplerine bir numara pusulası verilmesinin ve şahsa ait müracaat ve şikâyetler üzerine yapılan muamele sonunun teşkilâtı esasiye kanununun 82 inci maddesine tevfikân müstedilere yazı ile bildirilmesinin icap edenlere tekrar ve ehemmiyetle anlatılması tamimen temenni olunur.

2 - Vilâyetlere, U. Müfettişliklere ve bakanlık dairelerine yazılmıştır.

21/2/935

Ş.II.

Öz :

Adlî ve İdarî işlerde askerlere yapılacak tebligat H.

Sayı: 484

1 - Askerlerin Adlî ve İdarî işler için çağrılmalarında gereken tebligatın mahallinin en büyük askerî kumandanı vasıtasıyla yapılması hakkında Büyük Erkânı Harbiye Reisliğinden alınan 18/2/935 gün 2405 sayılı yazı örneği iliştilirerek gönderildi.

İdarî işlerde mezkûr tamime tevfikân muamele ifası tamimen tebliğ olunur.

2 - Vilâyetlere ve U. Müfettişliklere yazılmıştır.

24/2/935

Büyük Erkânı Harbiye Reisliğinin 18/2/935 tarih ve Adlî müşavirlik 2405 sayılı tezkeresi suretidir

1 - Haşan Kale belediye hesaplarına bakılmak üzere mahallî askerlik şubesi muamele memurunun C. Müddeî umumiliğince ehlihibre olarak tayin edildiği ye âmiri bulunan şube reisi m arif etile bu talebin tervici istenilecek yerde doğrudan doğruya mübaşirle çağırıldığı 9uncu kolordu kumandanlığının işarından anlaşılmıştır.

2 - Askerlerin Adlî ve İdarî işlere çağrılmalarında tebligatın doğrudan doğruya kendilerine yapılmasının bir çok yolsuzluklara kapı açacağı ve mahzurlar doğuracağı muhtemel görüldüğünden umumi surette Adlî ve İdarî işlere askerlerin çağrılmalarında bu davetin o mahallin en büyük askerî kumandanı vasıtasile ve usulü dairesinde yapılmasının lâzım gelenlere emir buyurulmasını ve keyfiyetin Büyük Erkânı Harbiye de bildirilmesini dilerim.

3 - Adliye, Dahiliye, Millî müdafaa vekâletlerine arz olunmuş ve bilgi için 9 uncu kolordu kumandanlığına yazılmıştır.

B. E. Rs.
Mareşal
Fevzi Çakmak

Ş. II.

Öz :

İstatistik kitaplarının demirbaş olarak kaydı.
baş olarak kaydı.

Sayı: 618

1 - İstatistik U. müdürlüğünce bastırılıp vilâyetinize gönderilen, bütün istatistik kitaplarının demirbaş olarak kaydı ile iyi muhafaza edilmesine dair yüksek Başkanlığın 7/3/935 gün ve 6/460 sayılı buyruğunun bir örneği ilâştirilerek gönderildi.

Gereğinin ona göre yapılması tamimen tebliğ olunur.

2 - Vilâyetlere, U. Müfettişliklere ve Bakanlık dairelerine yazılmıştır.

12/3/935

Başvekâlet yüksek makamının 7/3/935 tarih ve Yazı işleri 6/460 sayılı yazısı örneğidir.

İstatistik umum müdürlüğünce bastırılan bütün istatistiklere kitaplar dairelere ve yarı resmî teşekküllere ihtiyaç gösterdikleri miktarda muntazaman verildiği halde bazı dairelerce alâkadar şubelerine verilmemesinden veya depolarda bırakılmasından dolayı tekrar istenildiği ve binnetice bir kısım neşriyattan, Devletin sonradan duyacağı

ihtiyaçları karşılamak için pek az stok kaldığı istatistik umum müdürlüğünden bildirilmektedir. Büyük masraf ve emek istilzam eden bu neşriyatın tekrar bastırılması imkânsız bulunduğundan istatistik neşriyatının Devlet dairelerince demirbaş olarak iyi muhafaza edilerek israf ve zararlarına meydan verilmemesinin gerekenlere emir buyurulmasını tamimen rica ederim.

ř. II.

z :

Yeni kurulan gençlik
Hilâliahmer derneği
hakkında.

Sayı: 596

I -Türkiye Hilâliahmer cemiyeti tarafından kurulan (Gençlik Hilâliahmer derneği)nin, kurumunu tamamlamak ve bu suretle ülküsüne kavuşmak yolundaki çalışmalarına yardım edilmesi dileğiyle sözü geçen derneğin Merkez heyeti başkanlığından bakanlığa yazılan bitinin bir rneği iliştirilerek gönderildi.

Gereken alâka ve yardımın gösterilmesi tamimen temenni olunur.

2. - Vilâyetlere, U. Müfettişliklere yazılmıştır.

7/3/935

İçeri işler Bakanlığına

No. 407

Büyük nderimiz Kemâl Atatürk'n; (Hilâliahmer aza. adedinin Milletin rüştü itimaisiyle mütenasip bir dereceye varmasını ve bütün milletin bu tenasübü temin etmesini temenni ederim) direktifini kendine en başlı lk

edinen Türkiye Hilâliahmer cemiyeti, bu ülküsüne kavuşmak yolunca; gençlik Hilâliahmer derneğini de kurmuştur.

Bu gün başlıca vilâyet merkezlerinde ve bir çok mektepler de dernek şube ve kolları kurulu olan gençlik Hilâliahmer derneği gün geçtikçe kuramlarını arttırmakta ve Türk gençliği için çok faydalı olmak yoluna girmektedir.

Erdek ve marmara adası yer sarsıntısında felâkete uğrayan yoksul mekteplilere ve mektep dışındaki çocuklara yardım için bu koruma girmiş olan, gençliğin Hilâliahmercileri küçük mekteplilerimiz bu güne kadar aralarında 2000 lirayı aşan bir para topluyarak göndermişlerdir. Bu yardım bir iki hafta sonra 3000 lirayı da geçecektir.

Bundan başka, mekteplerde kurulu olan her dernek kolu kendi mektebindeki yoksul çocuklara yapmakta oldukları yardımlarla da bu kurumun bu yöndeki faydalarını göstermektedir.

Bu gün bilhassa ilk mekteplerdeki kuramlara dayanan gençlik Hilâliahmer derneği; bütün ilk mekteplerde kurumunu tamamlamak ve böylece birden kalkınarak yapancı ulusların bu gibi kurumlarıyla bir sıraya gelebilmek için yüksek bakanlığınızın yardımına güvenmektedir.

Bu kurumun daha kuvvetlenmesi için idare âmirlerinin alâkasını temin edecek buyruğunuzun vilâyetlere gönderilmesini diler ve en derin saygılarımızı sunarız.

6/3/935

Gençlik Hilâliahmer derneği
Merkez heyeti Başkanı ve Tekirdağ saylavı
Cemil Uybadın

—

Ş. II.

Öz :

Resmî daire ve müesseselerde maden kömürü yakılması hakkında.

1 - Ormanlarımızın yakacak yüzünden uğradığı tahribatı önlemek ve kömür sarfiyatını çoğaltmak için resmî dairelerle müesseseler de odun yerine maden kömürü yakılması hakkında Ziraat vekilliğinin işaretine atfen İktisat ve Maliye vekilliklerinden yazılıp Başvekâletten tevdi buyurulan iki tezkere sureti iliştilerle gönderildi.

Tetkikat yapılarak ne kadar kömür sobasına ihtiyaç olduğunun ve kaç ton kömür serfedilebileceğinin acele bildirilmesi tamimen teliğ olunur.

2 - Vilâyetlere, U. Müfettişliklere ve Bakanlık dairelerine yazılmıştır.

Maliye Vekilliği Bütçe M. nün 6102 - 173 sayılı ve 10/3/935 tarihli tezkeresi suretidir.

Başvekâlete

Resmî daireler ile müessesatta odun yerine kömür yakılması ve soba tedariki için icap eden tahsisatın bütçelere konulması için alâkadar makamata tebliğat yapılmasına dair olup hâzineye havale buyrulan İktisat Vekilliğinin 26/2/935 tarihli ve 4094 - 8834 sayılı tezkeresi mütalaa edildi.

Ormanlarımızın muhafazası maksadiyle resmî devair ve müessesatta odun yerine kömür yakılması hâzinece muvafık olur. Ancak 1935 Malî yılma ait bütçeler tanzim edilerek Yüksek Meclise takdim edilmiş bulunmakta olduğundan bu bütçeler üzerinde halen tadelât yapılmasına imkân görülmemektedir.

Vekâletlerin kömür tedariki kabil olan büyük şehir ve kasabalardaki müesseselerine göre ne miktar kömür sobasına ihtiyaç varsa bunun şimdiden tesbit olunarak bütçelerin encümence tetkiki sırasında diğer fasıllardan münakale suretiyle tenvir ve teshin tertiplerine kâfi miktarda tahsisat konulması tensip buyrulduğu takdirde bu cihetin temini hususunun vekâletlere tebliğine müsaade buyrulmasını arz eylerim.

İktisat Vekilliği Sanayi U. M. nün 26/2/935 tarih ve 4094/8884 sayılı tezkeresi sureti Başvekâlet Yüksek Makamına

Ormanlarımızın yakacak yüzünden uğradığı tahribata set seçmek ve maden kömürü yakılması için halka örnek olmak üzere resmî daireler ile müessesatta odun yerine maden kömürü yakılması ve soba tedariki için icap eden tahsisatın bütçelerine konulması için alâkadar makamata tebligat yapılması hakkında Ziraat vekâletinden Yüksek Makamınıza yazılıp vekâletime havale buyrulan tezkere ve melfufu tetkik edilmiş ve çok muvafık görülmüştür.

Yüksek makamınızca emir buyrulduğu veçhile sobalar hakkında vekâletimce tetkikat yapıp icap eden tedbirler arzedilecektir. Ancak halen 935 senesi bütçesinin tanzimine başlanmış olduğundan bütçelerine lâzım gelen tahsisatın konması hususunda Ziraat Vekâletinin teklifi veçhiyle icap eden makamata şimdiden tebligat yapılmasına Yüksek müsaadenizi dilerim.

Ş. II

Öz :

Nüfus tezkerelerinde
yazılı tarihler hak-
kında.

Sayı: 727

1 - 8/Şubat/932 tarihli kanunun neşrinden önce verilmiş nüfus tezkerelerinde yazılı tarihlerin rumî veya hicrimî itibar edilmesi gerek olduğuna dair Şurayı Devlet tanzimat dairesile heyeti umumiyesinde yazılıp yüksek Başbakanlığın 12/3/935 tarih ve 6532 sayılı tezkerelerde tevdi buyurulan 7 ve 18 Şubat 1935 tarihli mazbataların tasdikli birer örnekleri iliştilirilmişdir.

Tamimen tebliğ olunur.

2 - Vilâyetlere, U. Müfettişliklere ve Bakanlık dairelerine yazılmıştır.

Mazbata

Esas No. 5

Karar No. 3

Dahiliye vekillüğinden yüksek Başvekillik makamına sunulup Şurayı Devlete gönderilen 4 şubat 1935 günlemeçli ve 2802/158 sayılı tezkere dairemize verildiğinden okundu.

Bu tezkerede velâdet tarihleri hakkında mülga Şurayı devlet tanzimat dairesince kaleme alınan 7/1/929 günlemeçli mazbata taşralıların nüfus tezkerelerindeki tek tarihin rumî ve İstanbul ahalisinden olup da tahrir sırasında taşrada bulunarak oraca yabancı sicilline kayıd edilenlerin tezkerelerinde yazılı tek tarihin memleketleri itibari ile hicri ve taşra ahalisinden tahriri nüfus sırasında İstanbulda bulunarak yabancı sicillerine kaydolunanların tezkerelerindeki tek tarihin rumî ve İstanbul ahalisinden taşrada yerli olarak esas sicille kaydolunanların artık mukayyed bulundukları mahal ahalisinden madut

olmaları lâzım geleceği cihetle bu gibilerin tezkerelerinde görülecek tek tarihin rumî ve taşralılardan İstanbulda yerli defterine kayıtlı olanların tezkerelerindeki tek tarihin de hicri itibar edilmesi iktiza edeceği yazılı olup nüfus idarelerince de o suretle muamele ifa edilmekte ise de 8 Şubat 332 tarihli kanun hükmüne göre rumî sene ile garbî takvim senesi birleştirilmiş olduğundan bu tarihten sonra alınmış veya tebdil edilmiş veya nüfus kütüklerine kayıd. edilmiş bulunanların nüfus tezkerelerinde veya kütüklerinde görülecek tek seneden ibaret doğum tarihlerinin hicrî addedilmemesi lâzımgelmekte ise de nüfus idarelerince hangi tarihe kadar verilmiş olan bu gibi nüfus tezkerelerinin ve nüfus kayıtlarının hicrî ve hangi tarihten sonra verilmiş bulunanların rumî itibar edilmesi lâzımgeleceğinin tavzihi istenilmiştir.

Devlet muamelâtında garbî takvimin kabulü hakkındaki 8 Şubat 332 tarihli kanunda hicrî tarih eskisi gibi istimâl edilmek şartile Devlet muamelâtında takvim mebdei müstesna olmak üzere garbî takvimin kabul edildiği ve takvimde tarih mebdeinin tebdili hakkındaki 26 birinci Kânun 341 günlemeçli ve 698 sayılı kanunda da resmî Devlet takviminde tarih mebdei olarak beynelmilel takvim mebdei kabul edildiği ve hicri takvim ötedenberi olduğu üzere ahvali mahsusada kullanılacağı yazılı bulunmuştur.

8 Şubat 332 tarihli kanun Devlet muamelâtında takvim mebdei müstesna olmak üzere garbî takvimi kabul etmiş ve 26 Kânunuevvel 341 tarihli kanun ise beynelmilel takvim mebdeini de esas ittihaz eylemiş bulunduğuna göre bu kanunlar yekdiğerinin mütemmimi mahiyetinde olup 332 tarihli kanunun neşrinden sonra verilecek nüfus tezkerelerinde ve yapılacak kayıtlarda kullanılan tarihlerin hicrî veya rumî olması mevzuu bahis olamayacağı şüphesizdir. Bu kanunun neşrinden evvelki zamanlarda verilmiş olan nüfus tezkerelerinde ve yapılmış olan kayıtlarda yazılı tek tarihler hakkında da mülga Şurayı devlet tanzimat dairesince verilmiş olan kararın değiştirilmesini icap ettirecek bir sebep görülmemektedir. Tebdil edilmiş nüfus tezkerelerine gelince nüfus tezkerelerinin tebdilinde eski nüfus tezkeresinde ne yazılmış ise yenisine aynen o kayıt nakil edilmekte olduğuna göre eski nüfus

tezkeresinden nakil edilen tek tarih mülga Şûrayı Deevlet kararında tavzih edilen esaslardan hangi şekle tevafuk etmekte ise o suretle muamele ifası icap eder.

Keyfiyetin hir kerrede heyeti umumiyece düşünölmek üzere riyaset makamına sunulmasına 7/2/935 gününde söz birliğı ile karar verildi.

8 Şubat 1932 tarihli kanunun neşrinden sonra verilen nüfus tezkerelerinde ve yapılan kayıtlarda kullanılan tarihlerin hicri veya rumî olması mevzuu bahis olmadığı gibi bu kanunun neşrinden önceki zamanlarda verilmiş nüfus tezkerelerinde ve yapılmış kayıtlarda yazılı tek tarihler için mülğa Şûrayı Devlet Tanzimat dairesi kararının değıştirilmesini mucip bir sebep bulunmadığı ve değıştirilmiş nüfus tezkerelerinde eski nüfus tezkerelerinde ne yazılmış ise yenisinde aynen o kaydın nakliyle iktifa edilmiş olduğuna göre bu kayıt mülğa Şûrayı Devlet kararında bildirilen esaslardan hangisine uyuyorsa ona göre muamele yapılması gerekli olduğu hakkındaki tanzimat dairesinin 7/2/935 günlemeçli ve 5/3 sayılı mazbatası Genel heyetçe okunarak beyan olunan mütalea kanunlar hükümlerine uygun göröldüğünden olduğu gibi, 18/2/935 günlemecinde söz birliğı ile tasvip olundu.

Dahiliye Vekâletince 1/3/935 den sonra işi biten

Tekaüt ve yetim maaşları 24/3/935 şe kadar

Adı ve memuriyeti	Tahsis nev'i
Gevaş kaymakamı Mehmet Arif	Eytam
Kovilhisar kaymakamı Ali Hıfzı	»
Karagömrük B. T. Şubesi tahsildarı Ali Zühtü	
Özütok	Tekaüt
İst. Belediyesi hesap işleri varidat mürakibi	
Yahya Edip	»

Adı ve memuriyeti	Tahsis nev'i
İst. Belediyesi Fatih dairesi kavasî Tahir Çemişkezek	Eytam
nüfus kâtibi Kemalettin	»
Taşköprü nüfus memuru Mustafa	»
Kocaeli eski tahrirat kâtibi Cemal	»
Bayazıt Dairesi zabıtai belediye komiser muavini	
İsmail Nüzhet	»
İst. Belediyesi umumî evrak müdürü Ali Rıza	»
Diyarbakir hususî muhasebe mümeyyizi Emin Âli	»
Pınarbaşı hususî muhasebe tahsildarı Raif	»
Reşadiye tahrirat kâtibi Ali	»
Yeşilköy belediye tahsil şubesi memuru	
Şükrü	Tekaüt
Kastamonu Hususî muhasebe levazım memuru	
Haşim	Eytam
Çorum eski mutasarrıfı Apturrahman	»
Kastamonu hususî muhasebe tahsildarı Tahsin	Tekaüt
Kızılkoca nahiyesi müdürü Osman Nazım	»
Kütahya daimî encümen başkâtibi Mustafa Esat	»
Hafik hususî muhasebe eski memuru Ali Rıza	Eytam
Ödemiş tahrirat kâtibi Mustafa	»
Şarkışla kaymakamı Yusuf Ziya	»
İstanbul Belediyesi merkez mutemedi M.	
Halit Tan	Tekaüt
İlgın nüfus memuru Mehmet Niyazi	
Elâziz eski matbaa müdürü İbrahim	»
Eminönü Belediye şubesi muhasebe masraf	
kâtibi İbrahim	»
Çorlu kaymakamı Avni	Eytam
İst. Beyoğlu tephirhanesi idare hesap memuru	
Mustafa Asaf	Tekaüt
İst. Belediyesi zimmet ve mürettebat kâtibi	
M. Bahaettin	Eytam

Aramızdan ayrılanlar

Belediyeler Bankası Umum Müdürü Mümtaz Savut'ı kaybettik.

Mümtaz, 27/Şubat/1288 yılında İstanbulda doğmuştur.

İptidaî ve rüşti tahsilini İstanbulda bitirdikten sonra 314 yılında Hukuk Mektebinden diploma almıştır.

28. Teşrinisani. 307 yılında mülga Dahiliye nezareti evrak kalemi mülâzımlığı ile Dahiliye mesleğine intisap etmiş mezkûr nezaret evrak kalemi hülefağında ve bu kalemin mümeyyizi suniliğinde bulunduktan sonra 12. Teşrinievvel. 324 yılında mülga Dahiliye nezareti Hukuk müşavirliğine tayin edilmiştir.

331 yılında mülga Şûrayı devlet Mülkiye ve Maarif idaresi âzalığine tayin edilmiş ve 334 yılında Cebelilübnan sancağı mutasarrıflığına, 337 yılında Menteşe mutasarrıflığına oradan da 339 yılında Sivas Valiliğine 341 de Karasi valiliğine 927 birinci Umumî Müfettişlik Başmüsavirliğine ve 932 yılında Adana Valiliğine tayin edilmiştir.

Adana Valisi iken isteğile tekaüt olmuş ve Belediyeler Bankası Umum Müdürlüğüne tayin edilmişti. Dâhiliyenin eski bir emekdarı olan Mümtazın Broncho-Piörnoni neticesi 18-3-935 de ölümü idare arkadaşlarını ve kendisini sevenleri elem içinde bırakmıştır.

Ali Nasih: 311 de İzmirde doğmuş ve 21 Temmuz 331 de Divanı muhasebat Tahrirat kalemi mülâzımlığı ile devlet hizmetine girmiştir. Mülkiye mektebinden 331 de birincilikle çıkmış idi. Bulunduğu memuriyetler sırasile: Diva-

nı muhasebat tahrirat kalemi mülâzımlığı, Dahiliye nezareti heyeti teftişıye kalemi üçüncü sınıf hülefalığı, Emniyeti Umumiye Beşinci şube müdürü muavinliği sonra müdürlüğü, Emniyeti Umumiye ecanip şubesi Müdürlüğü, İktisat vekâleti Ticaret dahiliye ve hariciye şubesi müdürlüğü, Bursa mıntakası Ticaret Müdürlüğü, Orhaneli, Mihalıççık kaymakamlıklarıdır.

Tedavi için bulunduğu Cerrahpaşa hastahanesinde 1-3-835 tarihinde üremiden ölmüştür.

Nasih iki sene evvel kayıp ettiğimiz ve kayıbından doğan acılarımızı «İdare»nin 23 üncü sayısında yazdığımız Mülkiye müfettişi Saracettinin kardeşi idi.

Kederli ailesinin acılarına ortaklaşırız.

Gayri Resmi Kısım

Türkiyede Vilâyet İdaresi

İmparatorluk devrinde, meşrutiyet devrinde, Cumhuriyet devrinde Vilâyet İdareleri - 1281 tarihli Vilâyet nizamnamesi - 1286 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyat nizamnamesi - 1293 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyat hakkında Talimat - 327 tarihinde Osmanlı Meclisi Meb'usanı encümeni mahsusunca tanzim olunan İdarei Umumiyei Vilâyat kanunu lâyihası - 1329 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyat kanunu muvakkati - 1929 tarihli Vilâyet İdaresi kanunu - 1851 No. 11 kanun.

İmparatorluk devrinde vilâyet idaresi:

Osmanlı devleti ilk zamanlarda İdare noktasından sancak ve kazalara ayrılmış idi. Sancaklarda birer Mirliya, Kazalarda birer Kadı bulunurdu. Şehzadeler Anadolu'daki Sancaklarda Mirliyalık ederek Hükümet İdaresinde meleke sahibi olurlardı,

Mirlivaların vazifeleri:

İdareleri altında bulunan cüz'i idareyi eşkiya tasallutundan korumak, kale varsa muhafaza etmek, aşair ve kabail varsa tahtı hükmünde bulundurmak, mahlûl olan timar ve zeametleri ehil ve erbabına tevcih etmek ve sefere memur oldukları zaman İdaresinde bulunan dirlik eshabını toplıyarak tayin olunan mahalle gitmek hususlarından ibaret idi.

Hukuk işleriyle şehir ve kasabaların hususî işleri Kadılarına, mürettebatı emiriyenin (Vergilerin) cibayet ve tahsili defterdarlara ait vazaif cümlesinden idi.

Devşirme çocuklarının güzideleri saraya alınır, terbiye olunur içlerinden liyakatlıları yeniçeri bölükleri ağalıkla-

rına, yahut miralemlik, mirahorluk, kapıcılar kethüdalığı, kapıcıbaşı memuriyetlerine geçirilir. Ve nihayet Mirlivalık ile taşraya gönderilirdi. Bunlardan Mirlivalıkta liyakat ve ehliyet gösterenler vezaratı ihraz ederlerdi.

Ğitgide Vezirler çoğaldığından bunlardan bazılarına bir iki sancak birleştirilerek tevcih edilmeğe başlandı. Bilhassa hudut kaleleri muhafızları bulunan Vezirlere medarı taayyüş olmak üzere Rumeli ve Anadolu'da ilhakan sancaklar verilirdi.

Vali ve Mutasarrıflar ukdelerindeki sancakların mülhak kazalarına daireleri gediklilerinden, yahut mahallî hanedanından (Voyvoda) nasp ve tayin ederler, ukdelerinde ilhakan sancak bulunanlar da sancaklara mütesellim gönderilirdi. Bundan maada mürettebatı emiriye ve memleket masarifi olan mebalığın tevzi ve tahsili işlerde meşgul şehir ve kasabalarda ahali tarafından müntehab ayanlar vardı.

Bütün bu tafsilâtı hülâsa edecek olursak Vali ve mutasarrıfların işleri memleketin varidatı üşriyesinden istifade etmek ve sefer vukuunda hasılatı üşriyenin mukannen bir nisbette çıkaracağı silâhlılarile harbe iştirak etmek olduğu ve memleket idaresile, zaptü raptile mütesellim ve Voyvadalarını, umuru hukukiye ve narhı erzak ile yani beledî işlerde Kadıların, mürettebatı emiriye ve memleket masarifi olan mebalığın tavzi ve tahsili, defterlerinin tertip ve terkimi hususlarıle ayânın meşgul olduğu neticesine varırız.

Ayân bu işleri eşrafı memleket ile biliçtima yaparlardı, Ayân sonraları Voyvodalıklara, mütesellimliklere geçmeğe başlamışlar, bunların bir kısmı keyfemayeşa katli nüfusa kadar mücaseret etmişlerdi.

Tanzimatı hayriyeden evvel İslâhatı mülkiyenin mukaddimesi olarak bunların katli nüfusa mücaseretleri baferman men olunmuştur.«Vakai Hayriye»yi müteakib merkezi ayalet olan sancaklara birer Vali ve birer mühassil, mülhak livalara ümerayı askeriyyeden birer Zabita memuru ve birer mühassil, kazalarda keza birer Zabita memuru, mü-

hassil, malmeru, tahrirat kâtibi tayin olundu. Ve kaza muhassilinin sancak muhassiline, sancak muhassilinin eyalet muhassiline irtibatı kat olundu. Yani müstakil yapıldı. Bir kaç sene sonra maaşat yekûnu varidatı imha ettiğinden Vilâyetin mülhak livalara hükmü carı olmak kaidei kadimesi ihya edildi. Ve valilerin maiyyetine birer defterdar verildi. Her sancağa birer kaymakam ve kazalara ahalinin erbabı haysiyet ve iktidarından birer Müdür tayin edildi.

1281 tarihli Vilâyet Nizamnamesi:

Nihayet 7 cemaziyelahir 1281 tarihli Teşkilî Vilâyet Nizamnamesi ile Eyaletleri ilga ve memleketin müteaddit kıtaları livaların münasebetlerine göre vilâyetlere taksim edilerek elyevm mevcut olan teşkilâtın esası vücade getirilmiştir.

Bu nizamname ile istihdaf olunan gaye eyalet Valileri zamanında inhilâl haline gelmiş merkezin kuvvetini tahkim etmek olmuştur.

Bu Nizamnamede Valilerin merkezden istizanı keyfiyet etmeleri esas ittihaz edilmiş ve bizzat ittihazı karar etmeleri salâhiyeti istisnâî hallere bırakılmıştır. Nizamnamenin istihdaf ettiği gaye nazarı dikkate alınacak olursa bundan başkasını beklemek te zait olur.

Fuat Paşanın Sadrazamlığı esnasında vücade getirilen bu nizamnameyi gözden geçirecek olursak bir meclisi Umuinin mevcudiyetini kabul eylediğini görürüz. Fakat bu Meclisin ittihaz edeceği kararlar bir temenni mahiyetinden ileri geçmez. Tanzim edilen mazbatalar hükümeti merkeziyetin tasvibine arz olunur.

1286 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyat Nizamnamesi:

Bilâhare 9. Kân. Sani 1286 tarihinde Âli Paşanın sadareti esnasında İdarei Umumiyei Vilâyat nizamnamesi neşrolundu. Bunda Valiye 81 Nizamnamesinin fevkinde bazı selâhiyetler verilmiştir. Kavanin ve nizamâtın icrasına nezaret, memurini vilâyet üzerinde teftiş icrası ve haklarında inzibafî cezalar tatbiki, hususâtı adiyeye den olan vilâyet işlerini doğrudan doğruya icra. Dikkat edi-

lecek olursa görülür ki bunlar da çok basit selâhiyetlerdir.

Bu nizamnamenin 62. inci maddesile Umumi Meclislere geniş bir müzakere sahası bırakılmıştır. Mezkûr madde aynen şöyledir:

(Meclisi Umumi turuk ve maabirin tesviyesini ve bir sene zarfında Vilâyetçe yapılması elzem görülen yolların mesafat ve derece ameliyat ve masarifatı hakkında nizamı mahsus mucibince yapılacak cetvellerin ahkâm ve münderecatı ve ticaret ve sanayiın teshil ve terakkisi ve Maarif ve terbiyenin intişarı ve verginin kemiyeti asliyesine halel gelmemek üzere taksim ve tadili ve yeniden tekâlif vazını ve her nevi hububat tohumunun ve hayvanat cinsinin islâhı ve alelûmum esbabı mamuriyetin taharrisini ve meydan ve çayır ve mesire misliu menafii umuma müteallik olan emlâki umumiyenin bey ve şıra ve mübadelesini ve hastahane ve islâhhane gibi ebniyei umumiyenin tamir veya tecdidini ve bunların keyfiyeti idaresini ve menafii umumiyeye dair arzolunan teahhüdât ve muamelât ve onların masarifine müteallik ianatı ve ameliyatı fevkalâde ile vücade gelecek tesisatı Nafianın sureti icraiyesini müzakere eyler).

İdarei Umumiyei Vilâyat Talimatnamesi:

25. Muharrem 1293 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyat Talimatnamesi Valilerin vazifelerini biraz daha tevsî etmiş ve bu vazifeleri icra ve mürakabe kısımlarına ayırmıştır. Maamafih bu talimatnamede bir çok tahdidat konulmuş ve Valilerin selâhiyetlerini tevsî cihetine gidilmemiştir.

Bu tarihten sonra meşrutiyetin ilânına kadar Vilâyetlerin İdarei hakkında bir mevzuata tesadüf edilemez.

İdarei Vilâyat Kanunu lâiyhası:

324 Temmuzunda ilân olunan meşrutiyeti müteakip teşekkül eden İttihat ve Terakki hükûmeti toplanan meb'usan meclisine bir Vilâyat kanunu lâiyhası tevdi etmiştir.

Kanunu esasının 108 inci maddesine tevfikân Vilâ-

yetlerin idaresini tevsii mezuniyet ve tefriki vazaif kaideleri esasına göre tanzim eden bu kanun 233 maddeliktir. Meb'usan meclisi Hükümetin tevdi ettiği kanun layihasını 326, 327 içtima devresinde teşkil edilen bir encümende tetkik ve tadil etmiştir. Encümeni Vilâyat namı verilen bu encümenin riyasetini Bursa meb'usu Abdullah Sabri (Cumhuriyet Hükümetinin Şûrayı devlet âzalığında bulunan mumaileyh ahiren tekaüt olmuştur.) İkinci Reisliğini Halep Meb'usu Ali Cenani (Millî Hükümetin Ziraat Vekilliğini deruhte eden Gazi-Antep Meb'usu merhum Ali Cenani) Mazbata Muharrirliğini de Kütahya Meb'usu Ferit (Eski Dahiliye vekili elveyim Varşova elçisi) deruhte etmişlerdir.

Encümen Hükümetin tevsii mezuniyet ve tefriki vazaif esaslarına müstenit olan teklifini bu esasların terakkiyatı Umumiye ve mahalliye noktai nazarından lüzum ve vücubu tatbikine kani olduğu için aynen kabul etmiş, yalnız lüzumlu gördüğü bazı mahallerini şeklen tertip ve bir iki noktayı da tadil ve tafsil eylemiştir.

Hükümet lâyihasında İdarei Umumiyei Vilâyat ile İdarei Hususiyei vilâyatı birbirine karıştırmıştır. Encümen bu iki idarenin hudut ve vezaifinin kat'î surette tayin ve tahdidine taraftar olduğundan kanunu İdarei Umumiyei Vilâyat ve İdarei Hususiyei Vilâyat namile iki kısma ayırmıştır.

Birinci kısım, merkezi hükümete ait İdare kısmının Vilâyetlerde tatbik suretinden bahseder. Merkeze ait vazaif Vilâyetde Dahiliye nazırına merbut ve ona karşı mes'ul vilâyet memurları Valiler, Mutasarrıflar kaymakamlar tarafından ifa olunur. Bu İdarei Umumiyei Vilâyat kısmıdır.

İkinci kısım, bu kanun ile Vilâyete ayrılan vazifeler ve bu vazifelerin Vilâyet dahilinde tatbik ve icrası tarzlarından bahseder.

Bu kısımda sayılacak hizmetler Meclisi Umumii Vilâyetçe karar altına alındıktan sonra Vilâyetin memurini

hususiyei icraiyesi sıfatile Vali ve maiyyeti memurları tarafından tatbik ve icra mevkiine konur. Bu da kanunun idarei hususiyei vilâyat kısmını teşkil eder.

Encümen Hükümetin Valilere verdiği vasi mezuniyeti memnuniyetle kabul etmiş ve vilâyetlerin Umumi İdaresinden, Emniyet ve asayişin idamesinden yegâne mes'ul Vali olduğundan Jandarma kuvvetlerinin yalnız talim ve terbiye noktasından Jandarma kumandanlığına ve inzibat ve asayişe müteallik meselelerden dolayı doğrudan doğruya memurini mülkiyeye tâbi bulunmaları esasını kabul ederek hükümetçe teklif edilen bu baptaki maddei kanuniyeyi sarihan tanzim eylemiştir. Hükümet teklif ettiği kanun lâyihasına (Mevaddı Umumiye) unvanı altında madde koymuş idi. Bunların birincisi kanunu esasının 108 inci maddesini aynen tekrar ediyordu. Encümen bunu lüzumsuz görerek tayyetmiştir. Vilâyet memurlarının nasp ve azline ve istintak ve mahkemesine ait konulan, maddeleri de memurin kanunu umumisine konulmak üzere keza tayyetmiştir.

Tayyedilen üçüncü kısımda nevahi ve kuraya ait fasıllardır. Hükümetin Vilâyet kanununun derhal çıkarılmasını talep ve gelecek sene Meclise bir nahiye kanunu teklif edileceğini vadetmesi üzerin bu fasıllar lâyihadan çıkarılmıştır.

Encümen, kanun lâyihasında ayrıca bazı tadilât da yapmıştır.

1. — Taksimatı Mülkiye ve derecatı idarenin tayini,
2. — Meclisi İdarenin sureti teşekkülü,
3. — Vilâyet bütçesinin tanzimi,
4. — Encümeni Vilâyet teşkili.

Encümen Vilâyetlerin lağvile İdare taksimatının Nahiye, kaza ve livadan mürekkep olmasına taraftardır. Hükümet ise Vilâyetlerin küçültülmesini ve livaların kaldırılması fikrindedir.

Encümen bu iki noktai nazarı telif etmiş kanuna Nahiye teşkilâtı yapılan muhallerdeki Livalar gayri mülhak

liva haline kalp olunacaktır tarzında bir madde koymuştur. Bu suretle gayri mülhak livalar çoğalacak ve Vilâyetleri de tabii küçülecektir.

Meclisi İdarenin sureti teşekkülü:

Encümen Meclisi İdarelerde müntehap âza bulunmasına külliye aleyhtardır. Meclisi İdare âzayı müntehabesi tefriki vazaif değil hatta tefriki kuvva icra edilmemiş bir zamanda vaz edilmiş bir usuldür. O zamanlar henüz kuvve adliye bile tamamen kuvve idareden tefrik edilmemişti. Meşrutiyeti idarenin yani Millî murakabenin mevcut olmadığı zamanlarda İdarei mutlaka tahtında ahaliye mevdu bir hak itibarile müntehap âzanın muhafazası belki muvafık olurdu. Binaenaleyh hukuku İdare kaidelerine külliye mugayir olduğu için encümen müntehap âzayı İdare meclisine sokmamıştır.

Vilâyet Bütçesinin tanzimi:

Encümenin kanunda yaptığı en mühim tadilâtdan biri de Vilâyet bütçesinin islâh ve ikmalî ve bütçenin umumî bütçeden alacağı varidatı tayin etmesi keyfiyetidir. Hükümet teklifinde Umumî bütçeden idare olunan bir kısım vazifeleri Vilâyetlere terk etmekle beraber Umumî vergilerden hangi kısımlarının Vilâyetlere terk edileceğini göstermemiştir.

Encümeni Maliye nezaretile müzakereye girişerek bu meseleyi hal etmiştir.

328 den itibaren aşar; vergiye munzam bilumum Maarif ve menafi ve hisse ianeleri ile tarik bedeli naktisinin nısfı, Maarife ait Zephiye resmi munzamı ve teşhizatı askeriye tertibi Umumî bütçeden ayrılarak vilâyet bütçesine konacak ve vergi ile temettü üzerine zammı maliye nezaretince mukarrer turuk ve maabir kûsuratı munzamması da keza varidatı vilâyetten addolunacaktır.

Vilâyet Muamelâtı sarrafiyesinin icrası Ziraat Bankaları tarafından yapılacaktır.

Encümen aynı zamanda vilâyet bütçesi masraflarını mecburî ve namile ikiye ayırmış ve mecburî masrafları

tadat ederek bütçeye konulmadığı takdirde Dahiliye nezaretince resen konulabilmesi esasını kabul etmiştir.

Encümen Meclisi Umumii Vilâyet bahsinde bazı değişiklik yapmıştır. Meclisi Umumî âzalığına intihap salâhiyetini memurlar hakkında tahdidini meclisi Umuminin şeraiti mahduda dahilinde fevkalâde içtimainin temini, Meclisi Umumî âzalarile tahsisat ve harciraş tayini, meclisi Umumiye bir Reisi sani iki kâtip intihabı bu cümledendir.

Encümeni Vilâyet teşkili:

Hükümetin teklifinde encümeni vilâyet yoktur. Binaenaleyh meclisi umumî münakkıt olmadığı zamanlar bu vazifeleri görmek üzere bütün memleketlerde olduğu gibi böyle bir tesise ihtiyaç vardır. Bu noktayı nazarı dikkata alan meclis encümeni kanuna bu noktayı da ilâve etmek suretile hükümetin teklifini ikmal etmiştir.

Ana hatlarını yukarda arzettiğimiz vilâyet kanunu encümence ikmal ve umumî heyete arzedildiği halde maatteessüf kanuniyet iktisap edememiş ve aradan iki sene geçtikten sonra 24/Mart/328 senesinde İdarei Hususiyeye ait kısmı bazı tadilat yapıldıktan sonra kanunu muvakkat şeklinde mevkii tatbika konmuş, bunu 329 Martında. İdarei Umumiyeeye ait kısmının da aynı şekilde mevkii tatbika konulması hususu takip etmiştir. İdarei Hususiye kısmı tertibi sani düsturun 4 üncü cildinde yazılıdır. 24 Mart 1328 tarihinde posta telgraf nazırı Talat beyin Dahiliye nazırı vekili bulunduğu sırada tatbik mevkiine konmuştur. Her iki kısmının birden tatbik mevkiine konması 13 Mart 1329 dadır. O zaman Dahiliye nazırı son günlerde vefat eden Hacı Adil Bey idi. Bu da Tertibi Sani Düsturun 5 inci cildinde yazılıdır.

1329 tarihli kanun:

329 kanununda 86 nizamnamesile Valilere verilen mürakabe ve Vilâyette devlet temsil hakkı teyit edilmekle beraber bir gûna sui tefehhüme meydan kalmaması için Valilerin bilûmum vekâletlerin mümessilleri oldukları tasrih edilmek suretile bu temsile müsbet ve vazih bir şekil verilmiştir. Bununla beraber bu kanunun dahi istinat ettiği prensip esas itibariyle merkeziyet

usulüdü. Ancak şimdiye kadar cereyan eden tecrübelerden sıkı merkezîyetçiliğin memleket idaresi üstünde husule getirdiği tazyik ve fena tesirlerden kurtulmak zarureti iyiden iyiye hissedilmiş olduğundan tevsii mezuniyete doğru bazı adımlar atılmış ve bu maksatla hükümler konmuştur. Bu hükümler valilere doğrudan doğruya o zamana kadar merkeze ait olan ve kanunen tayin edilen muayyen hususatta karar vermek hakkı doğrudan doğruya Valiye verilmişti. Ezcümle:

1 — Onuncu madde ile bir takım küçük ve büyük memurları gerek resen gerek tastikan tayin,

2 — 12 inci madde ile tayini merkeze ait memurlar hakkında şikâyet hakkı verilmiş, muayyen müddet terviç edilmediği takdirde bu memurlar hakkında da karar ittihazı,

3 — 13 üncü madde ile Hâkimler müstesna olmak üzere bilumum memurlar hakkında ihtar, takdir, kat'ı maaş, tenzili sınıf ve maaş gibi cezalar vermek ve hatta azletmek hakkı Valiye verilmiştir.

Valiye yukarıda yazılı selâhiyetler verildiği gibi vilâyet teşkilâtının idari bir cihazı olan ve bu kanunun neşri tarihine kadar münakaşa ve müzayede işleri haricinde vaziyeti hukukiyesi istişârî bir mahiyette kalan meclisi idarelere resen veya itirazen karar ittihazı hakkı ve bu kararların infazı için kuvvei teyidiye olarak cezai nakti hükmetmek salâhiyeti de verilmiştir.

Meclisi mebusan «encümeni vilâyat»ınca tadil edilen kanım lâyihasında yukarıda zikrettiğimiz gibi meclisi idarelerdeki müntahab âza kaldırılmış iken Dahiliye nezareti İdarei umumiyei vilâyat kanunu, kanunu muvakkat şeklinde tatbik sahasına korken idare meclisinin müntehap âzasını ibka etmişti. Sonradan Millî Hükümet zamanında 14 - 1 - 926 tarihli ve 714 sayılı kanunla müntahab âza kaldırılmış ve bunlara mevdu vazifeler Belediye heyetlerine verilmiştir. Bu arada «meclisi idare» ünvanı «İdare Heyeti»ne kalb edilmiştir.

Sonraları, bu kanunla Valilere tahmil edilen meşguliyetleri mutazammın hükümler ipka edilmekle beraber muhtelif vekâletlerin yalnız kendi vekâletleri cephesinden mülhem olarak çıkardıkları muhtelif kanunlarla bu selâhiyetler birer birer geri alınmış ve bu suretle devletin ve kuvvei icraiyenin mümessili olan valiler bir taraftan zaafa uğratıldığı gibi devletçe kabul edilmiş olan tevsii mezuniyet esasındaki ruh ve insicam bozulmuştu. Prensip ve tatbikat arasındaki bu .ahenksizlik işler üzerinde tesirini gösterdiğinden bu vaziyeti Islâh ve normal bir hale .ifrağ zarureti hasıl olmuştu. Bahusus her memlekette Vali salâhiyetlerinin genişletildiği bir sırada bizde gittikçe azaltılması idare makinesini zayıflatıyordu. Bunu nazarı dikkate alan Dahiliye Vekili Şükrü Kaya bir çok kıymetli idare âlim ve mütehassıslarının görgü ve bilgilerinden istifade etmek suretile bir proje vücade getirdi. Devlet Şûrasının ve icra vekilleri heyetinin tetkik gözünden geçen bu proje 929 senesi ikinci kânunda Büyük Millet Meclisine verildi.

Büyük Millet Meclisince teşkil olunan muhtelit bir encümende, bilâhare bütçe encümeninde tetkik olundu ve bazı tâdiller yapıldı.

Vilâyet İdaresi kanunu:

5. 5. 1929 da mer'iyet mevkiine giren ve «Vilâyet idaresi kanunu» unvanını taşıyan bu kanun valilerin her vekâletin ayrı ayrı mümessili olduğunu ve vilâyete ait işlerde vekâletlerle muhabere edeceklerini, vekâletlerin de idari, siyasî, muhaberatı ve vilâyete ait muhaberatı doğruca vilâyete yazacaklarını tesbit etmiştir

Kanunun eski kanundan farklı olan bir ciheti de: Valinin her ay nihayetinde ve lüzum gördüğü sair zamanlar da idare şube reislerini ve lüzum gördüğü diğer memurları hey'et halinde toplayarak veya münferiden celp ederek vilâyet işleri hakkında kendilerinden malûmat almaya selâhiyettar kılınmasıdır. «Madde 41»

1926 da İtalya Dahiliye Nazırı “Elyevm Ayan Reisi”Fe-

derezoninin teklifiyle İtalyada da kanun halini alan bu husus Valinin vilâyet işlerindeki nezaret salâhiyetini tevsik itibarile çok faydalıdır. Bu kanunun diğer bir maddesile “Madde 58” Dahiliye Vekâleti lüzum gördüğü vilâyetlerde mülkiye ve hukuk mezunlarından mürekkep olmak üzere mansup idare hey’etleri teşkiline salâhiyetdar kılınmıştır. İdare hey’etleri, “Meclisi idare” namile 1286 tarihli İdarei Umumiyei Vilâyat nizamnamesile teşkil edilmişti. Ve şube reisleriyle müntehap âzadan mürekkepti. 714 No: lu kanunla müntehap âza kaldırılmıştır. Elyevm idare hey’etleri şube idare reislerinden yani memurlardan mürekkeptir. Her şeyden evvel aslı vazifeleriyle meşgul olan bu zevatın İdare hey’etleri, memurun muhakematı işlerle lâyük olduğu kadar meşgul olamayacakları tabiidir.

Dahiliye Vekâleti 58 inci maddesinin verdiği salâhiyeti 933 senesinde Ankara ve İstanbul vilâyetlerinde üçer kişilik bir idare hey’eti teşkili suretile istimala başladı ve 934sene- sinde bunu İzmit, Konya ve Adana vilâyetlerine teşmil etti.

929 tarihli kanunun yeniliklerinden biri de iptal davaları hakkındaki bahsidir: 63 üncü maddesinin sarahati veçhile vilâyet idare hey’etleri vilâyet idare şubelerinin kaymakamların ve kaza idare şubeleri ile nahiye müdürlerinin lazımı icra kararları aleyhinde menfaati haleldar olanlar tarafından bu kararların esas maksat, salâhiyet ve şekil itibarile kanun veya nizamnameye muhalefetlerinden dolayı ikame olunan iptal davalarına bakarlar.

Hükümet bu noktaları derpiş ederek 26-11-931 de meclise bir lâyiha takdim etti.

1851 sayılı kanun:

Ancak esas itibariyle bu kanunla istihdaf edilen gayelerden bir kısmı temin olunabilmiş ve tatbikat sahasında geçen zaman zarfında vilâyetlerin günden güne inkişaf etmiş olan hayat ve ihtiyacı karşısında iş bu kanun ile tedvin edilen ahkâmın kâfi gelmemekte olduğu görülmüştü. Binaenaleyh:

1 — Şimdiye kadar vilâyet idare şubeleri haricinde bırakılmış olan fakat mevkileri itibarile vilâyet teşkilâtının aksamından olan hizmetlerin de bu teşkilât içine ithal edilerek vilâyet teşkilâtında vahdet ve insicamın temin edil-

mesi ve mürakabenin haricinde kalan hizmetlerin de bu mürakabenin şumulü dahiline ithal olunması lâzımdır.

2 — 329 tarihli kanunda mevcut olduğu yukarıda zikredilen ve mürakabenin tabii bir neticesi olan tecziye ve taltif ve işten el çekirme hakları şimdiye kadar iade edilmemiş olduğundan mürakabeden beklenen fayda bu yüzden akim kalmış ve idarei umumiye bu vaziyetten müteessir bulunmuştu.

Vilâyetlerde ayrı ayrı her vekâleti temsil eden Valilerin nazımlık vazifelerini hakkiyle yapabilmeleri esasına istinad eden bu lâyiha da kanuniyet kesbetmiştir. Numarası 1851 dir. Bu kanunla Valilere verilen selâhiyetler daha ziyade tevsik edilmiş ve buna mukabil de onları mes’ul kılacak hükümler konulmuştur. Valiler idare şube reislerine ve maiyetlerine, kaymakamlara ve maiyetlerine ihtar ve tevbih cezalarını resen tatbik edebilirler. Ve kendilerine takdirname verebilirler. «Madde 2» Valiler Vekillere karşı ayrı ayrı mes’uldür. Vekiller kendi vekâletlerine ait işler için resen valilere emir ve talimât verebilirler. İcabında takdiri beyan ve ihtar cezasını resen tatbik edebilirler. Vekiller hey’etine taltif ve tecziyeleri için teklifte bulunabilirler. Valileri icra vekilleri hey’eti kararile her zaman vekâlet emrine alma mümkündür. Ve tekaüde sevk olunabilirler; “Madde 3” İdare şube reisleri teknik hususlara ve hesabata ait olsa da Valilerin istedikleri her malûmatı vermiye mecburdurlar. “Madde 4” Valilerin teftiş neticesinde vazifesi başında kalmasında mahzur olan memurları mes’uliyeti üzerine alarak idareten işten el çektirebilirler.

Bu suretle Vilâyet idaresi kanunu halihazır ihtiyaçlarını tatmin edecek bir şekle konuldu.

Sabri Öney
Vilâyetler İdaresi Umum Müdürü

Japonyada Statistik teşkilât ve muamelâtı

I — TARİHÇE

Japonyada ilk istatistik teşkilâtı 1868 tarihinde «Meiji» hükümetinin (Sei-in) ni veya idare meclisi tarafından vücade getirilen (Seihyoka) sı veya idari cedveller şubesidir. Bundan sonra geçen yarım asırdan fazla bir müddet zarfında bu uzvun devamında, statü, teşkilât ve isimlerinde birçok değişiklikler görülmüştür. Fakat bunlar genişliğe ve terakkiye doğru adımlar olup asrın icablarına göre devam etmektedir; halen mevcut olan teşkilât heyeti vekileye merbut istatistik bürosudur.

II — TEŞKİLÂT

A. — Vaziyet ve vazifeler

İstatistik bürosu İmparatorluğun (1924 senesinde) 307 numaralı iradesile Heyeti Vekileye merbuttur, ve vazifeleri şunlardır:

- 1 — Muhtelif İdare şubeleri tarafından elde edilen istatistikleri birleştirmek ve tetabuk etmek;
- 2 — Beynelmilel istatistiklere mütedair işleri umumiyetle tedvir etmek;
- 3 — Nüfus, işçilik (labour), ilâh... gibi millî menbaların esaslı elemanlarına taallûk eden istatistikleri toplamak hususî herhangi bir şubenin İdarî istatistikleri hariç olmak üzere;
- 4 — İstatistik neşriyatı basmak ve mübadele etmek;
- 5 — Muhtelif hükümet müesseselerini temsil eden istatistik memurlarının verecekleri konferansları teşvik ve idare etmek ve istatistik memurları yetiştirmek;

6 — Başka hükümet otoriteleri namına istatistikleri cedvel halinde tasnif etmek (tabulate).

B. — Şubeler ve iş taksimatı

Büro 6 şube ihtiva eder: Umumî muamelât şubesi umumî tetkik ve teftiş şubesi; nüfus; işçilik; birinci, ve ikinci (tabulation) istatistikleri cedvel halinde tasnif işleriyle meşgul olan şubeler. Büronun vazifeleri şu suretle taksim olunmuştur:

1 - Umumi muamelât şubesi:

Kitabet ve muamelâtı zatiye;

İdarî dairelerin istatistiklerinin birleştirilmesi;

İstatistik memurları yetiştirmek, muhtelif hükümet müesseselerini temsil eden istatistik memurlarının konferanslarını teşvik ve idare etmek; (bu vazife büronun başka hiç bir şubesine taalluk etmez.)

2 - Umumî tetkik ve teftiş şubesi:

Memlekete aid olanlar haricî istatistikleri tedkik etmek ve araştırmalar yapmak ve istatistik malzemesini cem ve tasnif etmek (complitation); Cemiyeti Akvama gönderilecek olan istatistikleri cem ve tasnif etmek, sıraya koymak ve beynelmilel istatistikleri ihzar eylemek; Beynelmilel konferanslara mütedair olan işlerin istatistik kısımlarını tedvir etmek;

3 - Nüfus şubesi:

Tahriri nüfus defterlerini alıp, doğum ve ölüm istatistikleri hakkında malûmat toplamak;

Yukardaki hususatıhb netayicini tanzim, cem ve tasnif etmek;

4 - İşçilik şubesi (Labour)

İşçilik istatistikleri ve aile bütçesi tetkikatı hakkında malûmat toplamak;

Yukardaki hususatın netayicini tanzim, cem ve tasnif etmek;

5 - Birinci (Tabulation) şubesi:

Doğum, ölüm; işçilik, aile bütçesi tedkikatı ve sair istatistik tetkikleri.

Mevzuubahis istatistikler için toplanan malûmatın büro tarafından muhafazası;

6 - İkinci (Tabulation) şubesi:

Tahriri nüfus defterlerinin kayıtlarının tanzimi ve tasnifi;

Tahriri nüfus dairelerinden elde edilen malûmatın muhafazası.

C. — Memurlar ve müstahdemler heyeti

Büronun memurları aşağıda gösterilen şekilde ayrılmıştır:

Adet

1 İkinci teşrin 1932 tarihinde

Yekûn	855	
Müdür	1	
Kâtibler (Secretaires)	4	(birininki ilâvei memuriyettir.)
Baş istatistik memurları	9	(dördüncü ilavei memuriyettir)
Asistan » »	15	
Kâtibler (yazıcı)	18	
Memur (aylıklı)	48	(21 kadın)
» (gündelikli)	33	(16 kadın)
Hesab memuru	660	(535 kadın)

Gayrı muntazam memurlar

(aylıklı)	4
(aylıksız)	4
ücretli amele	59

III. — FAALİYET

A. — Muhtelif istatistik tedkikleri

Son senelerde büro tarafından yapılan en mühim taharriyat ve saire istatistik noktasında alâka uyandıran işler aşağıda kaydedilmiştir.

1 — Tahriri nüfus

1918 de İmparatorluğun 358 numaralı iradesile 1902: tarihinde çıkan 49 No. lı kanunun tatbikile, on sene baki olmak üzere, ilk tahriri nüfus 1 Teşrinievvel 1920 tarihinde yapılmış ve sonra müddet kısaltılarak 5 sene sonra tekrar yapılmıştır. Bu suretle Japonyada 3 tahriri nüfus yapılmıştır. 1920; 1925 ve 1930 da (Teşrinievvelin 1 inci günü) tahriri nüfus ve bunda takibedilecek metod hükümet emirleriyle yapılır; fakat bu muamelenin esasları ve umumî şeması şimdiye kadar icra edilen 3 tahriri nüfustan alınır. Birinci tahriri nüfusta şu sualler sorulmuştu; isim aile arasındaki mevki, erkek veya kadın olup olmadığı, vazifesi veya İçtimaî vaziyeti, doğduğu yer, cinsi ve tabiiyeti.

Tahriri nüfus tarihinden evvel bir liste hazırlandı. Bu liste her evin yerini, sınıfını, (alelade bir aile veya yüksek tabakadan olduğu veya başka şekilde idiği) suallere cevap vermeğe mecbur olan zatın ismini, aile nüfusunun takribi mıkdarını ihtiva eder. Bu malûmat tadad memurları tarafından tadad cetvellerine geçilir. Sırf tadadı temin etmek üzere her eve bir tahriri nüfus listesi tevzi edilir ve bunu aile reisi veya o tarihte aileyi idare eden zat, ailede bulunan her şahsa aid hususâtı yazarak, doldurur.

Bu muamele Baş Vekâletin nezareti altında geçmiştir ve Baş Vekâletin emirleri mucibince her vilâyette tahriri nüfus muamelesini kendi nezareti altında tedvir etmiştir, Belediye reisleri ve köy muhtarları tahriri nüfus işlerini Vilâyetlerin kontrolleri altında idare etmişlerdir. Tahrir işinde kullanılan tadad memurları 240.000 ni bulmuştur. Bunların vazifeleri yukarda zikredilen listeleri her eve gö-

türmek, tekrar dolmuş olarak almak ve sair yardımcı vazifeler görmektir. Tayin olundukları Nahiye dairesinde iş gören bu memurlar 202.770 Nahiye taksim olunmuştur.

Bu listeler taded memurları tarafından teftiş ve tanzim edildikten sonra Belediye reislerine veya köy muhtarına verilir ve bundan sonra daha yüksek otoriteler kanalı ile istatistik bürosuna gönderilir. Binaenaleyh Japonyanın her köşesinden gelen malûmat büroda toplanır ve bu şekilde yığın haline gelen maalûmat vesaikinin tanzim ve tasnifi ve hesap edilmesi, (Centralication) merkezleştirme sistemde icra edilir.

1925 senesindeki ikinci tahriri nüfusda, şu sualler sorulmuştur: İsim, erkek veya kadın olup olmadığı, doğum tarihi, ve evli olup olmadığı. Sırası ve liste muamelesi geçen seferki tahriri nüfusda olduğu gibi yapılmıştır; yalnız bu sefer aile başına bir liste yerine beher şahsa bir liste vermek esası tatbik olunmuştur.

Bu ikinci tahriri nüfus birincisinden başka türlü, (de- centralication) usulü tatbik edilerek, yani, her şehir, kasaba veya köy tarafından kendi hududunun nüfusu hakkında bir cedvel tanzim olunarak yapılmış ve bu cedveller nihayet Büroya tevdi edilmiştir.

Üçüncü (1930) tahriri nüfusda sorulan usuller şunlardır:

İsim, aile arasındaki mevki, erkek veya kadın olduğu, doğum tarihi, evli olup olmadığı, vazifesi, eğer sanaide çalışıyorsa ne olduğu, işsiz olup olmadığı, çalıştığı yer, cinsi veya tabiyeti, ikamet ettiği evin oda adedi. Bu tahriri nüfus hem metod hem de teşkilât itibarile, birincisine benzer, bunda da istenilen malûmatı toplamak üzere aile başına bir liste vermek usulü kullanılmışdır.

2. - HAYATÎ İSTATİSTİKLER ETÜDÜ

İmparatorluğun 1922 tarihli ve 478 N° lı iradesi mucibince evlenme, boşanma, doğum, ölüm veya gizli nüfus kayıtları hakkında Büro mütemadiyen mahalli hükümet

dairelerinden lâzımgelen malûmatı toplamakda ve bu hususda merkezleştirme usulile çalışılmalıdır. Her evlenme, boşanma v.s.nin, mevzuubahis şahsın kanunî ve daimî ikâmetgâhına değil, bu muamelenin icra olunduğu mahalle atfen yazılması lâzımgelir.

Tahrir için istenilen malûmat şunlardır:

a — **Evlenmelerde:** Evlenme sınıfı, iki tarafın daimî ikâmetgâhı, evlendikleri zamanki ikâmet yerleri, evlenme taahhüdü, iki tarafın isimleri, doğum tarihi, evlenmeden evvel evli olup olmadıkları ve meşguliyetleri (vazifeleri).

b) — **Boşanmalarda:** Talak sınıfı, iki tarafın daimî ikâmetgâhları boşanmadan evvelki ikâmetgâhları, talakın iki tarafın rızası ile olup olmadığı, tarihi icrası, boşanma eğer mahkeme kararile vaki ise kararın tarihi, müddeinin ismi ve boşanmanın sebebi, evlenme tarihi, tarafın isimleri, doğum tarihleri ve vazifeleri.

c — **Doğumlarda:** Çocuğun küçük ismile lâkabı, erkek veya kız olduğu, doğduğu yer, meşru veya gayri meşru olduğu, pederi tarafından tanınmış, veya pederi belirsiz idiği ebeveynin vazifeleri ve doğum tarihleri.

d — **Ölümlerde: İsim,** lakab, veya kadın olduğu, öldüğü yer, ölüm tarihi, doğum tarihi, altı yaşından küçük olduğu takdirde meşru olup olmadığı, veya babası bellisiz, olduğu; evli olup olmadığı, vazifesi, ölümünün sebebi.

e — **Gizli doğum nufusda:** Doğum mahalli, erkek veya kız olduğu, tarihi, gebelik müddeti (ay), meşru, gayri meşru veya babasının belirsiz veya tanınmış olması, ebeveyninin vazifeleri ve doğum tarihleri.

Yakardaki malûmatın toplanması şu şekilde icra edilir:

Hayatî istatistik kartlarından (Vital Statistic Cards) miktarı kâfisi her şehir Belediye reisine, kasaba kaymakamına, ve köy muhtarına evvelden Büro tarafından verilir; ve kayıt olunacağı her yeni evlenme, boşanma v.s. bu kartlara doldurulur.

Bu-kartlara yazılan malûmat:

Tescil kanunu mucibince doldurulan şahsî raporlardan alınır. Bu kayıt ilk önce mevzuubahis şahsın daimî ikametgâhı olan şehir, kasaba veya köyde icra edilir; ve sonra evlenme, boşanma v.s. kaydı raporun verildiği mahalde yapılır: fakat daimî ikametgâh bulunmadığı veya malûm olmadığı takdirde, kayıt yalnız şahsî raporun ilk verildiği şehir, kasaba veya köyde yapılır. Her ay sonunda Belediye reisi, kaymakam veya köy muhtarı hayatî istatistik kartlarını toplar, tanzim tasnif ve kontrol ettikten sonra diğer yüksek otoriteler kanalı ile istatistik Bürosuna gönderir. Büroda muhtelif Nahiyelerden gönderilen kartlar, evlenme, boşanma ve sairenin vukuu mahallerine göre taksim edilir. Ve bunlardan Japonyanın esas hayatî istatistiklerine dair muhtelif cedveller tanzim olunur.

3, — İş İstatistikleri (çalışanlar ve işsizler)

52 No. lu kanun ile, ve 419 No. lı İmparatorluk iradesile 1924 senesinde icrasına başlanan muntazam bir işli ve işsiz istatistiği üç sene fasıla ile tutulmaktadır. Binaenaleyh şimdiye kadar 3 defa işli ve işsiz istatistiği yapılmıştır: Birincisi 10 Teşrinievvel 1929 İkincisi ve üçüncüsü aynı ayın aynı gününde olmak üzere 1927 ve 1930 da dördüncüsü ise 10 Teşrinievvel 1933 senesinde yapılmıştır.

Japonyanın her tarafında yapılan bu iş istatistiği için toplanacak olan malumat memurlardan ayrı ayrı ve iş sahebelerinden de ayrı toplanır. İş sahipleri patronlardır(meselâ: 30 dan fazla memur olan fabrikalardan ve maden veya (Alluvial) maden kanunun ahkâmı mucibince 50 ve bundan fazla memur olan maden ocaklarından.)

İki seri sual vardır: birincisi, memurlara ve diğeri de iş sahiplerine sorulan suallerdir. Memurlara sorulanlar: fabrika veya maden ocaklarının ismi, mahalli, yaptığı işin nev'i, mevcut amelenin adedi, tesbit edilen yevmiye, çalışma saatlarının miktarı, tesbit edilen dinlenme müddeti (yevmiye çalışma saatlerindeki de dahil), ayda tesbit edi-

len tatil günleri, tediyeat tarzı yani ücretin ve maaşın kıymeti.

Her ameleye sorulan sualler şunlardır: ismi, erkek veya kadın olduğu, doğum tarihi, doğduğu yer, evli veya bekâr olduğu, tahsilinin derecesi, meşguliyeti, mevcut işinin devam müddeti, yevmiyesinin miktarı.

Bu iş tahriri istatistiği yapılmadan evvel, fabrikaların ve maden ocaklarının isimlerini, yerlerini ve amele miktarını öğrenmek üzere bir liste hazırlanır, ve bunlar için sureti mahsusada ihzar edilen deftere bu listeleri tanzim ve tasnif eden tadad memurları tarafından icabetten malûmat kaydedilir. İstatistik kayıtları yapılacağı vakit de tadad memurlarına iki türlü liste verilir: biri her fabrika veya maden ocaklarına mütedair olan “İş listesi” ve diğeri, her ameleye verilen “işçilik listesi”. Birincisini iş sahibi bizzat kendi doldurur; İkincisini de amelenin şifahen vereceği malûmata nazaran tadad memurları doldurur. Bu iş tarihinin umumiyetle tedviri ve tadad memurlarının kullanılması aşağı yukarı tahriri nüfusun işine benzer fakat tabii bir çok hususiyeti de vardır: meselâ her Belediye, her maden ocağı Baş mühendisi (memleketteki maden ocakları 5 mntakaya ayrılmıştır), ve herşehir, kasaba ve köy tarafından iş tahriri memurları kullanılmaktadır: bunların vazifesi de bu tahririn usulü dairesinde icra olunmasına nazaret etmektedir; sonra tadad memurlarına ilâveten de tadad memurları yardımcıları var ki bunlar doğrudan doğruya alâkadar şahıslardan malûmat toplarlar; maden ocaklarında da her baş mühendis kendi mntakası dahilinde, iş tahririnin usulü dairesinde yapılmasına nezaret etmekten mes’uldur.

1924 tarihinde 448 tahrir malûmat memuru, 7451 tadad memuru, 23,448 tadad memuru yardımcısı, vardı. 1927 tarihinde de 1009 tahrir malûmat memuru, 7574 tadad memuru ve 24,452 tadad memuru yardımcısı vardı.

İş tahriri listeleri tadad memurları tarafından toplandıktan sonra, kontrol ve tanzim edilir ve şehir Belediye reislerine, kaymakamlara ve köy muhtarlarına tevdi edilir, onlar da daha yüksek otoriteler kanalıle, neticelerini hesaplayarak neticelerini cedvel halinde tasnif ederek, «mer-

kezlendirme» metoduna göre çalışan, istatistik Bürosuna gönderirler.

4. — İşsizlik hakkında malûmat edinmek

1925 senesinde işsizlik hakkında malûmat hasıl edinmek üzere bir araştırma yapılmağa başlanmıştır. Bu araştırma İmparatorluğun aynı senenin 202 No.lu idaresi mucibince yapılmıştır. Bu araştırmanın tarihi 1 Teşrinievvel olduğundan bundan evvel bahsettiğimiz ikinci tahriri nüfusla aynı zamanda cereyan etmiş olduğu anlaşılır. Bu araştırmaya, mülhakat ile birlikte 24 şehir dahil olmuştur ve bunlar bütün memleketi temsil etmiştir; bunlardan halen (yani araştırma yapıldığı tarihte) sabık yevmiyeli ve sabık aylıklı amele ve halihazır yevmili ve aylıklı ameleye dair malûmat alınır.

İşsizler hakkında sorulan sualler şunlardır: İsmi, erkek veya kadın olduğu, doğum tarihi, evli veya bekâr olduğu, mevzuubahis şahsın ailenin başı olup olmadığı, aile fertlerinin mikdarı (bunu yalnız ailenin başı olursa bildirebilir), en son çalıştığı iş, en son çalıştığı işin sahibi veya müessesenin ismi, işsizliğinin sebebi, işten çıktığı tarih, ve en son aldığı yevmiye veya aylık. Halihazırda çalışanlar hakkında sorulan sualler şunlardır: İsim, erkek veya kadın olduğu, doğum tarihi, evli veya bekâr olduğu, halihazır vazifesi, ve halihazır patronu veya çalıştığı müessesenin ismi. Bu sınıf da bulunub işsiz kalmış (evvelden) olanlardan da şunlar sorulmuşdur: İşsiz kalmadan evvelki son vazifeleri, en son patronu veya müessesenin ismi, işsizliğin sebebi, işsizliğinin tarihi, işsiz kalmadan evvel aldığı en son yevmiye veya aylığın mikdarı, işe avdet ettiği tarih, ve işe avdetinde aldığı yevmiye veya aylığın mikdarı. Aile efradı arasında amele olan yani bu hususla alâkadar olacak bir ferdi bulunan her aileden bu malûmat toplanmıştır; ve bunu yapabilmek üzere işsizler ve çalışanlar için ayrı ayrı listeler hazırlanmıştır, aile reisi alâkadar olacak her fert için ayrı bir liste doldurmağa mecbur edilmiştir.

Bu araştırmada tatbik edilen işlerin usulü cereyanı, ve listelerin toplanma şekli tahriri nüfus organizmasının eşidir. 31,783 mıntaka kaydedilmiştir 461 malûmat alan me-

mur, ve 37,606 hesap memuru (5,823 de ihtiyat hesap memuru) kullanılmışdır.

5. — Aile bütçesi araştırması

Bütün memleket dahil olmak üzere 1926 senesinde Hükümetin delâletile ilk aile bütçesi araştırması yapılmıştır. Bu fevkalâde bir araştırma olmuştur; ve malûmat toplamak hususu da hiç bir kanuna göre yapılmamıştır. Aile bütçesi hesap defterlerinin muntazam tutulduğu müddet, 1 Eylül 1926 tarihinden 31 Ağustos 1927 tarihine kadar, bir sene devam etmiştir. Malûmat toplamak üzere memleketin muhtelif havalisi aşağıdaki şekilde seçilmiştir: Aylıklı sınıfı için (Hükümet memurları, Banka ve Şirket kâtibleri, Muallimler, Polisler ilâh..) 11 adet mühim (Fobourg) lu şehir; fabrika amelesi için 12 mühim (Fobourg)lu sanayi şehiri; maden ocakları amelesi için beş başlıca maden mintakası; münakale vasıtalarındaki memurlar ve adı amelesi için (Fobourg) lan dahil olan altı başlıca şehir. Aile bütçesini tutan memurlar, evvelden ailelerin berveçhiati hususata malik olmasını isteyen mahalli hükümet veya halk organizasyonları tarafından davet edilen gönüllülerdir:

a — Ailenin geliri yekûnu, aile reisinin aylığından gelen, takriben 200 (Y) yi geçmez. Yukardakilerin yerine eğer bir çiftçi ailesi olursa aile tarafından kullanılan arazinin dönümü 2 Cho yu yani 9.80 dönümü geçmelidir;

b — Ailenin geliri yekûnunun yarısından fazlası aile reisinden gelmeli;

c — Ailede hususî olarak paraya mukabil hiç bir şey yapılamaz, ve eğer aile çiftçi ailesi ise çiftçilikten başka hiç bir şey yapamaz;

d — Ailede iki ilâ yedi fert bulunur;

e — Evde aile efradından başka hizmetçi, pansiyoner, yatmak için gelenler veya muvakkat kiracı bulunmaması tercih olunur.

Fakat evin bir kısmında ikamet edecek ve bu yüzden bütçenin tutulmasında müşkülât yapmayacak olan kiracıların kabul edilmesi caizdir.

Bütçe tutmak isteyenlerin mikdarı arzı edilen mikdarın iki misline çıkmış, ve bunların arasında Büro, aşağıdakileri iki sınıfa ayırmıştır.

Aylıklı amele	2.236
Yevmiyeli amele	4.824
Fabrika amelesı	3.008
maden ocakları amelesı	520
münakalâttaki memurlar	633
Adî amele	663

Yekûn 7.060

Bütçe defterine kaydedilen mufassal malûmat şunlardan ibarettir:

Gelir ve masraf;

Aileye ve aile şeraitine müteallik hususat şunlardır: İsim, ailedeki mevki, erkek veya kadın olduğu, doğum tarihi, evli veya bekâr olduğu, meşguliyeti, (bunlar her fert için) ailenin kendi evinde ikamet ettiği veya kira ile tutulmuş bir ev veya apartmanda oturduğu kullandığı oda mikdarı, odaların genişliği yekûnu, kiranın mikdarı, ev sahibine kira için depozito edilen teminatın mikdarı.

Gelir ve masraf her gün aşağıdaki usulde kaydedil» miştir:

İradı olan her fert için ayrıca verilmiş iradın her kaleminin mahiyeti ve mikdarını; yahut satın alınan eşya, ve mümkün olduğu taktirde alınan eşyanın mikdarını ve neye yarayabileceğini; bütün aile efradı tarafından mı kullanılacağını yoksa bir fert için mi olduğunu ve bunun kim idiğini sarihan bildiriniz.

Her kale irad veya masrafın para ile olan kıymetini gösteriniz.

Gelecek aya kadar mevcut olması lâzım gelen para, başlıca yiyecek maddeleri, mevsim icabı lâzım olacak maddeler, (lüks) eşya ve mahrukatın miktarını, cinsini adedini ve para kıymetini ayın son gününde indiriniz, (yalnız bu araştırma müddeti zarfında yahut araştırmanın ilk ayında veya Eylül 1926 da, ancak hitam bulan ağustos ayından müdevver hesapları aylık hesaplar başına geçirmeniz lâzımdır).

Ailenin terekübü ve ev işlerine mütedair şerait hakkındaki kayıtlar her ay bir kerre icra olunur; eğer o ay zarfında ilk günden itibaren bu husus değişiklikler vuku bulursa, onlar da ilâveten gösterilir.

Yukarıda bahsi geçen kayıtlar, bunun için bilhassa tedarik edilmiş olan hesap defterlerine kaydolunur.

Bu araştırmada Belediye reislerinin köy ve kasaba başlarının nezaretleri altında hususî memurlar kullanılmıştır; bunların vazifeleri bütçe tutanlara talimat vermek ve muhasebe usullerini tatbikte yardım etmek, ve meselâ (aydan aya hesap defterlerinin tevzii, toplanması, kontrol edilmesi, ve tanzim edilmesi) gibi yardımcı vazifeler yapmaktır,

Bu memurlar yekûnu 494 dür, ve takriben 50 aileye bir memur isabet edecek surette dağıtılmışlardır.

Yukarıdaki araştırma tevsi edilerek köyleri ihtiva eden 9 mıntakadan hususî bir kaç zirai köy ayrılmış ve bunlardan da 796 çiftçi ailesinin bütçeleri tedkik edilmiştir. Bunlarda da malûmat ekseriya yukarıda yazılan araştırmada yapıldığı gibi cereyan eder; defter tutmak müddeti bunlarda da bir senedir. Her ikisinde bütçe defterleri toplanır mizanları yapılarak tanzim olunur ve Nahiye Müdürü tarafından, tertip ve tasnif edilmek üzere Büroya gönderilir.

1931 senesinde pirinç kanununun tadilinde tekarrür ettirildiği veçhile, 1 Eylül'den başlayarak, ertesi sene ağustosunun 31 inde hitam bulacak bir devre için bütün memlekete şamil bir aile bütçesi tayinini mümkün kılmak üzere, piriç piyasasını istandarlıze fiatı bulmıya medar olabilecek kuvvetli esasların idaresi bu büroya tahmil edilmiştir.

Birinci araştırma bu şekilde ikmal edilmiştir, ve İkincisi de el'an cereyan etmektedir. Bütün memleket üzerinde biri birinden geniş masraflarla ayrılan 10 muhtelif şehirde araştırma icra edilmekdedir; bu şehirler arasında aylıkı amelesi olan aileler 700, yevmiyeli amelesi olan, ve 200 adedi vesaiti nakliyede çalışan amelesi bulunan ailelerdir; yani cem'an yekûn bu araştırma için ailelerin adedi 2000 dir. Her aile tarafından tutulan hesap defterlerinden malûmat almamaktadır, ve istenilen mevzular da şunlardır:

İradı, masarifi, ailenin her ferdine dair malûmatı hususiye, yani ailedeki mevkii, erkek veya kadın olduğu, doğum tarihi, evli veya bekâr olduğu ve mes'uliyeti.

Hesab defteri 1926 - 1927 araştırmalarında olduğu gibi tutulmuş ve doldurulmuştur; ve idaresinde, nezaretinde ve memurların kullanılışındaki usul evvelki araştırmanın, aynı olmuştur. Neticeler tasnif edilirken irad ve masraf kalemlerinin tanziminde tatbik edilen sistem de bundan evvelki muamelelere nazaran, bazı değişiklikler olmuştur.

Araştırma için hesap defterleri tutabilecek aileler şu tarzda seçilir: Her sene Haziranda her Vilâyet Belediye reisi kendi idaresi altında bulunan ve araştırma ile alâkadar olan Nahiye başlarından araştırma için hesap defterlerini tutacaklarını bildiren ailelerin listelerini alır; bu aileler arasından, aşağıdaki maddelere göre, kendini memnun edecek, ve bütün bu müddet zarfında bu hesap defterlerini muntazaman tutacakları ümidini veren velhasıl tavsiyeye şayan olan ailelerin bir listesini çıkarır ve 15 Haziranda istatistik bürosu Müdürüne gönderir. Bundan sonra Heyeti Vekile namına nihai seçim yapılır ve ilân olunur.

Yukarda işaret edilen maddeler (yani ailelerin haiz olacakları evsaf) şunlardır:

1— Ailenin reisi, aylıklı amele, fabrika amelesi, veya nakliye vasıtalarında çalışan amele olmalı ve araştırmanın yapılacağı muayyen saha dahilinde bulunmalı;

2 — Ailenin vasati aylık iradı 50 «yen» veya bundan fazla olmalı, fakat 100 «yenden» de eksik olmalı;

3 — Aile iradının en mühim kısmını aile reisinin kazancı teşkil etmelidir;

4 — Aile kendi hesabına bir iş yapmamalıdır;

5 — Bir ailede aile reisi de dahil olmak üzere iki ilâ yedi fert olmalı;

6 — Ailede aile efradında olmayan bir kişi bulunmamalıdır; •

7— Ailede ev hizmetçisi bulunmamalıdır;

8 — İradile mütenasib şekilde bir kira vereceği, ev, oda veya bir kaç odada ailenin ikameti temin olunmalıdır;

9 — Aile esas gıdası olarak tasfiye edilmiş pirinç kullanmalı (idhal edilen pirinç hariç olmak üzere);

10 — Ailenin yemek masarifi iradile mütenasib olmalıdır;

11 — Gıda maddeleri veya başka ihtiyacı temin edecek mallar dışardan ve parasız alınmış olmamalıdır;

12 — Ailenin içersinde hasta veya fevkalâde bir bakıma mühtaç olan kimse olmamalıdır.

6. Ekilebilen topraklar

1929 senesinden hem 1922 tarihli 52 No.lı kanun mucibince (1929 senesinde 1 No.lı kanun yeniden tadil olunmuş), hem de imparatorluğun 1929 tarihli 96 No.lı iradesi mucibince ekilebilen toprakların tahriri yapılmıştır.

Bu tahrirde bütün Japonyanın ekilebilecek toprakları nazarı itibare alınıb her kısım için aşağıdaki hususat zaptolunmuştur (tahrir tarihi 1 Eylül 1929): Arazinin numarası, arazi pirinç tarlaları, adi yamaç çiftlikleri, dutlukları, çay tarlaları, yemişlikler, sair ekilen ağaçlar veya çalılıklar, olduğuna göre sınıf sahası (mesahai sathiyesi), araziye eken köylü aile reisinin ismi ve adresi ve arazinin kendi malı mı olduğu yoksa kiracı mı bulunduğu.

Tahrir tarihinden evvel her hesap memuru ilk tahkikatı icra eder, bu da kendisinin hesap edeceği sahadaki arazinin tevziini gösteren bir harita yapmak ve köy muhtarlığından alınan ve ileride tarla araştırmasında kullanılmak üzere mezkûr arazinin sicillinde yazılı lüzumlu hususatı tahrir listelerine geçinmekten ibarettir. Sonra tahrir müddetinin en mühim anında hesap memuru kendi havalisinde her ekilebilen toprağa ayrı ayrı gezer ve ölçtüğü bizzat gördüğü arazi hakkında, evvelce yapılan tahkikatın yardımıyla ve o araziye malik olan aile reisinden sualler sorarak, malûmat toplar ve bunları listelere kaydeder.

Bu tahrirden ve nufus tahririnden sonra makinalar tanzim olunur makinaları tanzim için de bütün memlekette 175 bin yazıcı 450 kadar da muallim vardır.

Ekilecek arazinin hududu, mikdarı mesahai sathiyesi çiftçi ailelerinin adedi veya tarlanın ekilmesi tarzın kolaylığı nazarı itibara alınarak kaydedilen mıntakaların miktarı 131,000 dir.

“Desantralizesiyon” metodile kontrol, tanzim ve tasnif edildikten sonra, her şehir ve kasaba ve köy hazırladığı listeyi vilâyet belediye reisleri vasıtasile istatistik bürosuna, yani bu şekilde tedarik edilen mahalli cedvellerdeki malûmat toplıyarak, bütün memleket için umumî bir cedvel hazırlamakla mükellef bulunan merkezî Büroya gönderir.

7. Yevmiye ve ücretler hakkına tedkikat.

1923 senesinden beri Büro bütün memleketin fabrikalarında maden ocaklarında ve şehirlerdeki alış veriş hatlarını 1927 senesinden beri de bütün nakil vasıtalarındaki aylıkları ve yevmiyeleri tedkik etmektedir.

Yevmiyelerin tedkiki: (600 ilâ 700 arasında) Tokyodaki hükümet fabrikaları, hususî fabrikalar, umumî ve hususî müesseseler ve İktisadî ehemmiyeti haiz olan diğer 22 Belediye dairesi, memleketteki 5 maden mıntakasını temsil eden (takriben 80) maden ocakları, büroya berveçhiati hususata göre mahallî hükümetler vasıtasile yevmiye ve aylık istatistikleri için malûmat gönderirler.

Fabrikalar ve maden ocaklarına müteallik hususat:

Amele listelerinde mevcut elan, fabrikalarda ve maden ocaklarında her gün bulunan amelenin aylık yekûnu;

Bizzat hergün çalışmış olan fabrika ve maden ocakları amelelerinin aylık yekûnu;

Bir ayda verilen yevmiye, ücret ve ikramiye bedellerinin insan başına ve her güne isabet eden mikdarı;

Tamamen bedava, veya gayet ehven fiatlarda, fabrika ve maden amelelerine verilen yemeklerin aylık bedeli;

Fabrika veya maden amelelerine verilen yevmiye veya maaşa ilâveten verilen (bonossemanuel) nin yekûnu;

Günde tesbit edilen çalışma saatleri;

Günde tesbit edilen istirahat saatleri (çalışma saatleri dahilindeki)

Bir ayda çalışma günlerinin mikdarı;

Nakliye amelesine mütedair hususat:

Resmî listelerde mevcudu gösterilen günde çalışan amelenin aylık yekûnu; (vapurculukda geminin mürettebatı)

Bizzat ve her gün çalışan amelenin aylık yekûnu;

Bir ayda tediye edilen, aylıklar, yevmiyeler ve ikramiyelerin yekûnu;

Bir ayda tediye edilen aylıklar, yevmiyeler, ücretler ve ikramiyelerin bir günde ve beher insan başına vasatısı;

Aylık ve yevmiyelere ilâveten tediye edilen (bonus semi annuel) nin yekûnu;

Günde tesbit edilen çalışma saatlerinin mikdarı;

Günde tesbit edilen istirahat saatleri (çalışma saatleri dahilinde);

Bir ayda nöbetçi kalan amelenin vasatısı;

Bir ayda izinli olan amelenin vasatısı;

Alış veriş fiatları etüdü: Memleketin 42 muhtelif şehrinin umumî piyasaları her ay Büroya, Belediyeler vasıtasile, sarahaten beyan ve tesbit edilen bir şekilde bildirilir. Her şehir 120 sınıfa ayrılmış 80 kısım malın piyasa Hatlarını her ayın 15 inde bildirir. Bu şekilde her ay verilen yevmiye ve piyasa fiatları (alış veriş) malûmatını Büro hesap eder, cedvel halinde tanzim ve tasnif eder ve netayicini de aylık bir bülten halinde neşreder.

8. Millî Servet hakkında tedkikat.

Halen mülga olan ve bir müddet Büronun de teşriki mesaisile çalışmış bulunan Millî irad meclisi 1921 senesinde, Avrupa harbinden evvelki senede (1913) ve o harpten sonraki senede (1919) mevcut millî servetimizi tesbit etmek üzere resmî bir araştırma yapmıştır. Büro tarafından da 1925 senesindeki Millî servetimizin tesbiti 1928 senesinde icra olunmuştur. Bu araştırmalarda işe yarayacak olduğu anlaşılan mevcut istatistiklerden istifade edilmiştir.

Ancak 1932 senesinde, 1930 senesi nihayetindeki millî, servetimizi tesbit etmek üzere, daha derin bir tedkik yapıl-

maya başlanmış ve mevcut olan malûmata muhabere etmekden, bizzat ziyaretler yapmakdan ibaret araştırmalar vasıtasile alınan malûmat ilâve olunmuştur. Bu muamele el'an devam ve inkişaf etmektedir.

Bu araştırma için, gayrı menkuller bedelde harice olan borca karşı olacak muvazenesi, aşağıda gösterildiği veçhile 17 muhtelif kaleme (heads) tevzi edilmiş ve bu kalemelerin her birinin altına da, hükümet mallarının Belediye ve hususî idareler mallarının ve nihayet şahıslara aid malların kıymeti ayrı ayrı tesbit edilerek gösterilmiştir.

Mevzuubahis 17 kalem şunlardır: Arazi, madenler, limanlar ve kanallar, köprüler, ağaçlar, mevaşı (Live-Stock) binalar, senai makineler ve aletler, şimendiferler ve tramvaylar, yer ve hava nakil vasıtaları, gemi ve vapurlar, elektrik ve gaz istihsal eden fabrikalar, telgraf ve telefon tesisatı, su işleri, ev eşyaları ve müddehar diğer eşyalar.;

a) mobilya ve diğer eşya

b) Mahsul

c) Akçe, gümüş veya altın külçeleri müteferika; hariçteki borca karşı alacak muvazenesi.

Gerek bizzat ziyaret vasıtasile ve gerek muhabere yolu ile alınan malûmat muayyen bir cetvele doldurularak Büroya iade edilmelidir, yukarıda bahsedilen birinci araştırma için 25,000 aile (yani bütün memleketin nüfus yekûnuna nazaran binde iki nisbetinde seçilmiştir) bunlar memleket dahilindeki 47 prefelik arasında seçilen 10"repesantatif" prefelik içinde mevcut ziraî, ticarî, sınaî ve sair sınıflarda ailelerdir. Bu araştırma için binalara, dair anbara konulmuş mahsulât mobilye ve diğer ev eşyasına dair malûmat alınmalıdır. Aileleri seçmek ve onları ziyaretle lâzımgelen malûmatı almak ve doldurulmuş cetvelleri toplayup büroya yollamak alâkadar Belediye dairesine tevdi edilmiştir, muhabere ile malûmat alınmak şekline gelince; bu usul, maden ocaklarına, fabrikalara, bankalara ve diğer müessesata, muhtelif dinlerin mabed ve kiliselerine, eğlence yerlerine, büyük mağazalara otel ve apartmanlara ve sair bilcümle müessesata tatbik edilmektedir; bunlardan seçilen mecmuan 10-060 ma doldurulmak ve lâ-

zım gelen malûmat elde edilmek üzere sual varakaları gönderilir. Memlekette mevcut olan ve bu araştırma için seçilen yukarıki müesseseler bütün memlekette mevcut olanların % de ikisi nisbetindedir. Yalnız maden ocaklarının hepsine sual cedvelleri gönderilmiştir.

B. — NEŞRİYAT

I. (Periyodical) MEVKUT.

Japonya İmparatorluğunun istatistik yıllığı.

Bu yıllık, Japonyada Devlet İdaresile Mahallî idarelerin bütün istatistiklerini hâvi olan yegâne ihşaî eserdir. 1882 senesindenberi her sene muntazaman çıkmış ve zaman geçtikçe muhteviyatı inkişaf ettirilmiş ve düzeltilmiştir.

En son tab'ı 1931 senesi sonunda çıkan 50 inci nüshasıdır. 14 muhtelif grupta 415 adet cetveli ihtiva eder, mevzular şunlardır. Arazi ve meteoroloji; nüfus; ziraat; ormancılık; su mahsulâtı sanayii; maden fabrika sanayii; ticaret; bankacılık ve borsa; haricî ticaret; münakalât; İçtimaî işler; işçilik, maarif ve din; (polis) emniyet işleri; sıhhiye ve İçtimaî muavenet ve kazalar ve tabiî âfetler; adalet; malî işler; intihabat; hükümet ve mahallî idareler memurları; kara askerî ve deniz askerî servisleri ve umumî taltifler ve bundan başka da evvelki senelere dair hülâsa cetveller ve çok mühim mevzulara mütedair beynelmilel cetveller de mevcuttur.

Japonya İmparatorluğunun istatistiği hülâsası (senelik)

Esaslı malûmatla millî ahvali bütün dünyaya bildirmek maksadile izhar edilmiş olup yukarıda bahsedilen yıllığın bir zübde ve hülâsasıdır. Birinci tab'ı 1897 tarihinde intişar etmiştir ve her sene çıkarak 48 incisi da 1932 Martında çıkmıştır.

Japonya İmparatorluğunun hayatî istatistikleri (senelik)

Bu kitab bundan evvelki fıkrada bahsi geçen hayatî istatistikleri yani doğum, ölüm, evlenme, ayrılma, ölü olanak doğan çocuklar, kayıplar, resmen vaki teyid üzerine

silinen kayıtlar ve sahipsiz te ivedilen çocukların cetvellerinde yapılan tetkikatın neticesini ihtiva eder. Umumiyetle birinci senenin kayıtları ertesi sene neşredilir. En son tab'ı .1928 dedir.

Japonya İmparatorluğundaki ölüm sebeplerinin istatistikleri (senelik).

Yukarıda zikredilen hayatî istatistiklerin bir hülâsası olup ölüme müteallik kısımlarından alınmıştır ve ölüm sebeplerini erkek veya kadın olduğunu, yaş, meşguliyet, ve takvim mevsimine nazaran gösterir. 1928 deki tab'ı en sonuncusudur.

Japonya İmparatorluğunun hayatî istatistikleri tasviri (senelik).

Bundan evvelki iki kitapla beraber basılır, ikisinin muhteviyatını kısaca ve sözle tasvir ve tefsir eder, hikmeti tertibi de yukardaki iki eserin yalnız rakkamla gösterdikleri malûmatın kolayca anlaşılmasını temin etmektedir.

Japonya imparatorluğunun nüfus hareketinin hülâsa istatistiği (senelik)

Yukarıda bahsedilen hayatî istatistik ile ölüm sebeplerini gösteren istatistik hülâsasını ihtiva eder ve bu malûmattan ecnebilerin de istifade edebilmeleri için Fransızca tercümesile beraber çıkar. En sonuncusu 1930 daki 12- inci tab'ıdır.

Dünyanın en ehemmiyetli memleketlerine dair mücmel bakış (senelik)

Bu kitap, dünyanın en mühim kuvvetlerinin millî ahvaline dair her memleketin resmî istatistiklerinden alınan rakkamlarla o memleketlerin umumî vaziyetlerini hülâsa eden bir ceb defteri halindedir. 1921 senesinde ecnebi memleketlerine seyahat edecek olan imparatora verilmek üzere ilk defa tabolunmuşdu. Bundan sonra her sene neşr olunmağa devam etmiştir ve 1932 de çıkan 12 inci nüshası .son tab'ıdır.

İşçilik (amele) istatistikleri hülâsası:

Bu kitap evvelden mevzuubahis olan işçilik tahriri esasları ve muhtelif hükümet otoriteleri tarafından hazır-

lanan istatistikler üzerine Büronun yaptığı bir tedkiki ihtiva eder ve memleketteki işçilik vaziyeti hakkında umumî bir fikir verir. En sonuncu tab'ı 1931 edir.

Yevmiye ve es'ar istatistiklerinin aylık bülteni

Bu bülten Büro tarafından yapılan ve bütün memleketin fabrikalarında ve maden ocaklarında bulunan işçilerin adedini ve çalışma saatlerini ihtiva eder. Bundan mada münakalâttaki memurların mikdarını ve çalışma saatlerini; bütün memleketin “Representatif” şehirlerindeki çarşılarda carî perakende fiatları ve başlıca altı şehirlerdeki umumî çarşılarda carî perakende fiatlarla adî alış veriş fiatlarının mukayesesini ihtiva eder. Bu risale 1923 senesinden beri tabedilmektedir.

İstatistik mecmuası (3 ayda bir intişar eder)

Bu risale büronun üç ayda bir çıkan bir organıdır, istatistik fennine, umumî istatistik nazariyatına muhtelif ihzaî araştırmalara mütedair malûmat ve esaslı İktisadî istatistiklere lâzım olan maddeleri ihtiva eden makaleleri neşreder. En sonuncu tab'ı 40 No. dır.

2. Gayrı mevkut neşriyat

Büronun şimdiye kadar gelişi güzel olarak neşrettiği ve takriben 80 aded kadar olan risalelerin en mühimleri neşriyat tarihleri sırasile aşağıda dercedilmiştir:

Japon vefiyat tedkiki (veya Japonlar hayat cedveli),. (1912)

Japon imparatorluğunun mukayyet nüfusunun istatistikleri (1919),

Harbi umumî den evvel ve sonraki millî servet istatistikleri (1921),

Umumî nüfus tahriri raporu hariçte bulunan Japon vatandaşlarına aid kısmı, (1923),

1920 tahriri nüfusu raporu, Perfektörler kısmı,. (1923 - 1929),

Birinci tahriri nüfusun seçme tarikile tahmin edilen umumî netayici, (1924),

İşsizlik araştırmasının netayicine aid rapor (1926),

- 1924 işçi tahririnin raporu, (fabrikalar kısmı I inci cilt), (1926),
 1925 tahriri nüfusunun raporu, (bütün memlekete aid kısım), (1926),
 1925 tahriri nüfusunun raporu, (Prefektörler kısmı), (1926)
 Resmî istatistiklere mütedair ve merî olan kanunlar ve nizamnameler hülâsası.. (1926),
 Beynelmilel istatistikler hülâsası (1927)
 1924 işçi tahriri raporu, fabrikalar kısmı 2 inci cilt, (1927)
 Doğumlarla ebeveynin yaşları arasındaki münasebet, (1927)
 1926 senesinin nihayetinde tahmin edilen millî servet, (1927)
 1920 tahriri nüfusun raporu, bütün memleket kısmı (1928)
 1925 senesi için tahmin edilen millî irad, (1928),
 Aile bütçesi araştırmasının raporu, II - IV üncü ciltler, (1929) ,
 Sanayi ve ticarî teşebbüslerin inkişafı ve sermayenin terakümü (1929),
 Millî hayat cedveli, 4 üncü etüd, (1930)
 1927 işçi tahririnin raporu, fabrikalar kısmı A.XI inci cilt, (1930),
 1927 işçi tahririnin raporu, fabrikalar kısmı B. III üncü cilt, (1930);
 1927 işçi tahririnin raporu, maden ocakları kısmı IV - üncü cilt, (1930);
 1872 denberi Japon nüfusu (Japonca ve fransızca ayrı ayrı olarak neşredilmiştir.) (1930)
 Japonyada işçilik ve yevmiyeler (fransızça). (1930),
 Ekilebilen araziye 1929 araştırması (İngilizce) (1930),
 1929 da ekilebilen arazi araştırması raporu (1930),
 Aile bütçesi araştırması raporu, gıdaya mütedair istatistik cedvelleri, (1931),

1920 senesinin tahriri nüfusundan toplanan esnaf isimleri kayıtları, (1931),

İstihlâk vergisi matrahile irad arasındaki münasebet (1931),

1930 tahriri nüfusu raporu, IV üncü cilt, prefektörler kısmı (Chiba prefektörü, 1931),

1930 tahririnin raporu, V inci cilt, (1931),

1927 işçi tahririnin raporu, tasvir, I inci cilt, (1932),

C. İstatistik memurları yetiştirmek mektebi ve yazlık istatistik konferansları müessesesi.

1922 senesinden beri Büro her sene, bir mikdar genci ameli istatistik işlerine alıştırmak için kendi resmi binaları dahilinde bir (mektep) veya kurs açar. Talebe merkez ve mahalli hükümet dairelerde umumî dairelerden ve halk arasından da seçilir. Bunlara ibtidaî istatistik notları ve bir istatistik memurunun bilmesi lâzım gelen diğer malûmat öğretilir. Bu kurs üç ay devam eder. Birinci seneden beri öğretilenlerin miktarı 558 e çıkaran II inci, senelik sınıf geçen son baharda kursu ikmal etti.

Bir çok umumî ve hususî daire ve müesseselerde çalışan ve istatistik işlerde iştiğal edenlerin meslekî malûmatın genişliyebümesi için bir vesile olmak üzere, Büro 1919 senesindenberi Tokyoda her yaz bir ay devam eden istatistik konferansları Enstitüsü açar. 14 üncü senelik kurs geçen sene açıldı bu kurslardan mezun olanların umumî yekûnu 3665 idi. Her yaz seri halinde verilen konferanslar, istatistiklerle alakadar olanların işlerine yaramak üzere “İstatistik Bürosu yazlık Enstitüsü konferansları” başlığı altında tabolunur.

IV. MAKİNA TESİSATI

Yukarıda bahsi geçen tahrirler, araştırmalar ve diğer istatistik etüdlerini hesap etmek ve cedvel halide tanzim ve tasnif etmek işinin mümkün olduğu kadar seri ve yanlıştan arî olması için Büro imkân dairesinde çalışarak en asrî metodları ve tekniği kullanır. Büronun halihazırda ekibi arasında şunlar vardır: 24 aded otomatik powers marka cem ve sayı makinası, II aded cem makinası zarp eden kismile beraber (poWers marka), I aded cedvel tab'ı ma-

kinası ve bir adet PoWers marka otomatik (Key Punch), ve buna yardımcı olarak 29 adet (Hollerith marka) el (Key Punch)'ı, 14 adet Hollerith marka kontrol (Key Punch) 'ı, ve 2 adet (Hollerith marka) Gang Punch.

Büroda kullanılan hesap tarzlarından cem ve tarh (sorban) Japon hesap alâtile ve zarp ve taksim ekseriya el veya elektirik hesap makinalarile yapılır; resmî envanterde 1,000 adet (Sorban) ve 60 adet hesap makinası vardır; bunların 40 ı Monroes marka, 3 ü Marchant marka, 2 si Bruns- vigas, biri İdeal marka, biri Comptator marka, 2si Comptometr, 2 si Millionaire marka, 2 si Arithmoses marka 3 ü Burroughs marka, 1 Dalton marka, 2 si All-electric Marchants marka, ve 1 adet Full Automatic Mercedes markadır.

V. İSTİŞARE ODASI **İstatistik merkez komitesi**

Japonyada istatistik idaresile alâkadar olan en yüksek istişare odası merkez istatistik komitesidir. 1920 de Baş Vekâletin emri altında bir şube olarak tesis edilmiştir; ve Baş Vekâlet veya diğer bir Vekâlet tarafından sorulan suallere cevap vermek vazifesile mükelleftir ve kendi “initiative” ı ile de teşebbüsatta ve tavsiyelerde bulunmak hakkını haizdir.

Bu teşkilâtta: Lortlar kamarasından, Avam kamarasından, istatistik içlerinde bilgi ve tecrübesi olanlardan, yüksek hükümet memurlarından azalar bulunmaktadır. Daimî âzalar bir reis, bir muavin ve sayısı gayrı muayyen muvakkat azalardan hariç olarak 30 u geçmiyen daimî azası vardır.

Büronun şimdiye kadar icra ettiği bütün tahriri nüfus işçi tahriri ve aile bütçei araştırması ve ilâhın gibi tahrirler ve araştırmalar tatbik edilmeden evvel mezkûr komite tarafından teemmül edilmişti.

Yazan :
Konstantin Rarinesko
Bükreş hukuk fakültesi
hukuku idare profesörü

Çeviren :
Ali Kemali

İdarî ve Adlî otoritelerin tefriğine ait prensibin müeyyedeleri

İdarî ve adlî otoritelerin tefriki prensibinin müeyyedesi nedir?

Otoritelerin, tefriki prensibinin eski devirdeki müeyyedesi, adlî mahkemelerin memurlar aleyhinde vazifei memureleri dolayisile yapılan takibatı ruiyet etmek memnuiyeti halısında, bunun lehinde sekiz senesine ait kanunu esasının 75 inci maddesinde zikr edilmiş olan teminat idi; Bu teminat bugün 19 Eylül 1890 tarihli kararname ile ilga edilmiştir.

Hali hazırda üç müeyyede daha vardır:

1 - Salâhiyettar olmıyan otorite tarafından yapılan tasarruflar, mülga ve batıldır. Tefriki kuva prensipini ihlâl etmek suretile yapılan adlî veya İdarî tasarruflar, salâhiyetsizlikle yapılmış tasarruflar ayıbiyle mâluludur. Şurutı sıhhati muhil olan adlî mahkemelerde bu ayıp, davanın her safhasında ve hatta ilk defa olarak temyiz mahkemesi huzurunda ileri sürülebilir. Hatta intizamı âmme vasfı itibarile hakimler tarafından re'sen bile ileri sürülebilir.

İdarî mahkemeler ve bilhassa Devlet Şurası, İdarî kaza kararlarına karşı istinaf tarikile ve gerek kanunun tayin ettiği vazifeyi tecavüz müracaatı suretile meseleye vaz'iyed eyledikleri zaman, mahkemelerin salâhiyetlerine tecavüz mahiyetinde olan idarî kararları fesh ederler. Bazı ahvalde bu tecavüz o kadar bariz ve o kadar vahim olur ki, salâhiyeti gasb denilen salâhiyetsizliğin hususî bir şekli ile mayub olan tasarrufun bütün kanunî kıymetini gaip etmesi için mütekaddimen feshi icap etmez. Tam hukukî manada her türlü hukukî tesirden mahrum kalır.

2 - Suiniyetle kanuni esasının tahdit ettiği adlî ve İdarî salâhiyet dairesinden çıkan hakimlerle idare edenler hakkında ceza kanunu 127, 130, 131, inci maddelerde cezalandırır.

3 - Adlî müdahalelerin idare sahasına tecavüzde bulunmasının önüne geçmek kaygusunda bulunan kanun va-

zaii, salâhiyet ihtilâflarını himaye için idarenin lehine olarak, bir hususî muhakeme usulî ve hususî bir kaza teşkil etmiştir. İşte bu son noktayı tedkik edeceğiz.

Salâhiyetlere müteallik müsbet ihtilaf vasıfları.

İhtilaf bir salâhiyet mücadelesi demektir. Aynı otoriteye tabi olan iki uzvun, her ikiside, bir meselede salâhiyettar olduklarına veya olmadıklarına karar verdikleri zaman, kazaî ihtilâf vardır, denir. Meselâ bir hukuk mahkemesi ile bir ticaret mahkemesi ki, her iki de adlî organlardır aynı meseleyi rüiyet salâhiyetinde bulunduklarına karar verecek olurlarsa, kazaî ihtilâf husule gelir; Bu kazaî ihtilâfın halli, tayini merci muhakemeleri usulü ile olur,

Eğer salâhiyet mücadelesi, aynı otoriteye mensup iki organ arasında olmayup, biri İdarî otoriteye, diğeri adlî otoriteye mensup iki organ arasında tehaddus edecek olursa, bunda salâhiyet ihtilâfı vardır denir. Başka bir tabir ile İdarî otorite tarafından rüiyeti talep edilen bir iş veya bir hadiseyi, adlî bir mahkeme elinde tutmak için hakkı olduğunu farz ettiği taktirde, salâhiyet ihtilâfı bütün şiddetile kendisini gösterir. Meselâ bir hukuk mahkemesi, idare tarafından kendi salâhiyeti dahilinde olması itibarile yapılan ve davanın reddi rüiyetini mutazammın olan itiraza rağmen, umumî nafia hizmetlerinin icrası yüzünden vukua gelmiş bir zarar hadisesi dolayisile yapılan bir tazminat talebine müteallik davayı rüiyete karar verirse bu vaziyet husule gelir.

İdarî otorite ile adlî otorite, aynı meseleyi ellerinde tutmak istedikleri takdirde, ihtilâf müsbet olur. Her iki otorite salâhiyettar olmadıklarını iddia ederlerse ihtilâf menfî olur; Fakat bu taktirde İdarî ve adlî otoritelerin tefriki prensibi, hiç bir tecavüz mevzuubahs olmadığından, mesele ile alâkadar değildir.

İhtilâf kelimesi, yalnız salâhiyet mücadelesi manasını ifade etmeyip, aynı zamanda buna nihayet, vermenin, usulî manasına da gelir. Bu itibarla müsbet salâhiyet ihtilâfı, İdarî ve adlî otoritelerin tefriki prensibine müeyyede hizmetini gören bir usuldür.

Şurası kayde şayandır ki hâkim olan noktai nazara göre, ihtilâf usulü ancak adlî otorite lehine mevcuddur. Mamafî, ilk nazarda Devlet Şûrası hakkındaki 24 Mayıs 1872

tarihli kanunun 26 inci maddesinden bunun aksi istihraç olunur, ve o madde şudur: (“Nazırlar” idari ihtilaflara ait olmayan ve Devlet Şurası, devai şubesine sevk edilen meselelerin, ihtilaf mahkemesine sevk edilmesini talep etmek hakkına maliktir.) Devlet Şurasına gönderilmiş olan bir meselenin idari kazaya değil fakat adli mahkemeye ait olduğu zannında bulunduğu takdirde adli otorite, adli mahkemeler hesabına, ihtilâf mahkemeleri usulünü harekete getirebilir.

26 ıncı maddenin bu izah tarzı, bir çok müellifler tarafından cerh edilmiştir. Bu zevat 26 ıncı maddenin iktibas edilmiş olduğu 3 Mart 1849 tarihli kanunun 47 inci maddesindeki ihzari mesai hükmünün gayesinin, Devlet Şurasının, hükümet otoritesine tahsis edilmiş olan sahaya tecavüz etmesine mani olmayı ve idari ihtilâfları, hükümet tasarruflarına teşmil etmeyi farz ettirmekte bulunduğuudur.

Bu zevat şu cihetide ilâve ediyor ki, eğer bu hüküm,, adli otoritenin lehine isdar edilmiş olsaydı, bu nevi ihtilafı dermeyan etmek hakkını, yalnız adliye nazırına vermekle iktifa edilebilirdi, ve bu imtiyazın bütün nazırlara teşmil edilmesi anlaşılmaz bir mesele olurdu.

Bazı müellifler, buna cevap vererek, ihzari mesaiden, istihraç edilen delilin kat’i olmadığını beyan etmektedirler: Ekseriya kanun vaziinin maksadı, sırf resmi müzakere zabıtlarının mütalâasile anlaşılamaz, birde kanuniyeti haiz olan vesika, münhasıran metin olduğundan hiç bir şey, bir kanunun metne istinad ederek bidayette vazii kanunun derpiş etmemiş olduğu bir istikamette inkişaf etmesine mani olamaz; Bu hususa dair bir çok misaller zikr edilebilir. Nihayet adliye nazırından maada diğer nazırlar, kendi idarelerini alâkadar eden bir takım ihtilaflar için adli mahkemeleri Devlet Şurasına tercih edebilirler; Binaenaleyh icabında arkadaşları olan adliye nazırı gibi, ihtilaf usuli tarikile Devlet Şurasının salâhiyetsizliğini teslim ettirebilmeleri pek doğru olur. Haurion işaret ediyor ki, davanın adli mahkemelere ait olduğu halde, Devlet Şurasında ve henüz rüyet ve hallüfasıl olunmamış bir halde bulunması dolayısıyla, bir müddei adli mahkemeye müracaat ede-

rek ihtilâf tarikile bilvasıta salâhiyet meselesini halettirebilir. Buna karşı vali, itiraz edebilir ve icabında ihtilaf meselesini ileri sürebilir.

Salâhiyet ihtilâfları davası, kuvvetlerin tefriki prensibi gibi, esasi bir vasıf arzeder, ve idari otorite ile adli otoritenin tefriki bunun bir tatbikatı olarak nazarı itibara alınmıştır.

Müsbet ihtilâfın tam manasile bir ihtilâf vasfı yoktur: Bu ihtilâf, iki hukuki müdafii değil, iki otoriteyi karşı karşıya getirir. İhtilâf, ilk müddeilerin haricinde ve fevkinde cereyan eder, bu iki otorite mürafaa halinde bulunan tarafeyn gibi değildir.

Bundan atideki neticeler istihraç olunur: I - İlk müddeiler, ihtilaf mahkemeleri hakimlerine karşı reddi hakim hakkını kullanamazlar, hatta hukuk usulleri muhakemeleri kanunun 378 inci maddesinde zikredilen esbabı reddiyei teslim ettirmiş olsalar dahi.

2 - Müsbet ihtilâf hakkındaki kararlar, masraflara mahkûmiyeti müstelzim değildir.

3 - Bu mahiyetteki kararların tescil harcı yoktur.

İhtilaf, salâhiyetin muzaaf olarak tasdikini istilzam

eder. İhtilafın tahriki için adli mahkemenin kendi salâhiyeti hakkında karar vermesi icap eder. Bu sebebdan dolayı nahiyein umumî bir müessesesini, vilâyet idare heyetinden lâzım olduğu halde müsaade almaksızın bir adli mahkeme huzurunda müdafaada bulunmaktan men etmek için ihtilâf çıkarılamaz.

1905 tarihinde neşrolunan ve nahiyei, mahkemelerde hazır bulunmak için mezuniyet almaktan kurtaran bu madde, nahiyei tâtbiik edilmemektedir.

Aynı sebebdan dolayı, evvelce bir muhtıra tevdi etmeksizin, umumî müesseseler aleyhinde dava ikame etmemek suretinde tarafeyne tahmil edilmiş olan vecibenin müeyyedesi olmak üzere, ihtilâf mevzuubahs edilemez. 1 Haziran 1828 tarihli emirnamenin 3-20 maddesi hassaten bu prensipi tevsik eder.

Fivaki bu iki şekilde adli mahkeme, salâhiyettardır. Hatta salâhiyeti münakaşa bile götürmez, yalnız bir mes-

muiyet ve usul meselesi mevzuu bahistir. Kuvvetlerin tefriki prensip! bununla alâkadar değildir.

İhtilaf hangi kazalar huzurunda tahrik edilebilir?

Bu noktayı mevzuu bahsetmiş olan 1 haziran 1828 tarihli emirname bunu natamam bir şekilde bırakmıştır. Prensiplerle hiç alakası olmıyan ve sırf şekle ait bulunan bir takım sebeplerden dolayı, bazı kazalar huzurunda ihtilaf usulunun bahsa mevzu edilmesine imkân yoktur. Buna rağmen kazaları bu noktai nazardan üç sınıfa ayırmak mümkündür. 1 - Her zaman ihtilâfları ruyet edebilecek kazalar. 2 - Yalnız muayyen ahvalde ihtilâfları rüiyet edebilecek olan kazalar. 3 - Hiç bir zaman ihtilâfları rüiyet edemeyecek olan kazalar.

1. - İhtilâfları her zaman rüiyet edebilecek kazalar.

Bunlar bidayet hukuk mahkemeleri ile istinaf mahkemeleridir. 1 Haziran 1828 tarihli emirname ile tanzim edilmiş olan usul, bilhassa bu kazalara tatbik olunur. Refereler kazası dolayisile bir teşekkül mevzuubahs olmuştur. Bu kaza huzurunda, ihtilâfların tabi oldukları usulü muhakemelerin, Refereler kazası huzurunda istimal edilemeyeceği iddea edilmiş ve buna sebep Olarak 1828 emirnamesi mucebince, valinin itirazını mahkemeye mecburi olarak sevk etmek mevkiinde bulunan müddeiumuminin, Referler hakimi nezdinde davada hazır bulunmamakta olduğu ileri sürülmüştür. Bu sebebin hiç bir kıymeti yoktur, çünkü ifa edilecek bir vazifesi olduğu zaman müddeiumuminin mahkeme celselerinde bulunmasına hiç bir mani yoktur, alelâde zamanlarda Cumhuriyet müddeiumumisinin müdahalesi zaruri değildir. Fakat bu müdahale büsbütün ortadan kaldırılmış da değildir. Refere olarak dava rüiyet eden hakim, ki hukuk mahkemesi reisidir, ihtilâfi rüiyet eden hukuk mahkemesinden başka bir şey değildir.

Ötedenberi içtihad, ihtilâfın Refereler hâkimi huzurunda mevzuubahs edilebileceğini kabul ve teslim etmiştir.

2. — Bazı ahvalde ihtilâfları rüiyet edebilecek olan kazalar.

Bunlar ceza mahkemeleridir. 1 Haziran 1828 tarihli

emirnamenin 2 inci maddesi bu husus hakkında şöyle diyor: Zabıtai belediyye ait hususlarda ihtilâf meselesi ancak atideki iki halde mevzuubahs olabilir. (I) Cürüm tenkili bir kanun hükmü ile idareye tevdi edilmiş ise. (II) Yine bir kanun hükmü ile, mahkeme tarafından verilecek karar, idari otorite tarafından halledilmesi lâzımgelen bir meselei müstahhareye tâbi bulunmuş ise Bu son halde ihtilâf, ancak meselei mütahhare hakkında tahrik edilebilir.

Yukarda zikredilen metnin derpiş etmekte olduğu birinci hal, Vilâyet Umumî Meclislerinin cezaî salâhiyetlerine taallük etmektedir. Eğer ana yollarına ait bir cürüm, yanlışlıkla ceza mahkemesine tevdi edilecek olur ise, ihtilâf muhakemeleri usulü hini hacette, mahkemeyi davayı terke mecbur edecektir.

Bir Belediye meclisi azasına karşı, meclisin müzakeratı esnasında hususî şahıslar hakkında yapılan zemmükadihlerden dolayı yapılan cezaî takibat dolayısıyla ihtilâf mevzuubahs etmek isteyenler olmuştur. Bunun için de idareye bu gibi müzakeratı iptal etmek hakkını veren 14/22 kânunuevvel 1789 tarihli kanunun 60 ıncı maddesine istinat edilmiştir. Fakat bu salâhiyet, ceza mahkemelerinin salâhiyetinden tamamile ayrıdır: İdare, şahsa ait bir sui istimali durdurmaktadır, halbuki ceza mahkemesi bir cürmü tecziye ediyordur. Burada bir cürme ait davanın rüiyeti hususunun idari organlara ait bulunduğu bir hal mevzuubahs değildir, binaenaleyh bu hâdisede ihtilâf tahrik edilemez.

Cezaî hususlarda ihtilâfın mümkün olduğu ikinci hal, hükmün takibi idari makama ait olan bir meselei müstahhireye bağlı bulunduğu haldir. Meselâ maznun kendisine karşı yapılan cezaî takibat esnasında., evvel beevvel mana veya kaideye mütabakatı noktasından nazarı itibara alınması lâzım gelen ve bir idari tasarruftan doğan ve haklı çıkarmıya yarayan bir hukukî vaziyet ileri sürülür, meselâ bir umumî nafia işi müteahhidi hakkında ormanlar kanununun 144 üncü maddesi mucibince, bir ormandan ağaç çıkarmış olduğu iddiasile takibata maruz bırakıldığı sıramda, bunu idarenin, hüküm ve kaidelere muvafık surette

vermiş olduğu emir ile yapmış bulunduğunu söylerse ihtilâf meselesi mevzuubahs edilebilir. Keza hususî emlâki, ihtiyari ile hasara uğrattığı iddiasile hakkında takibat yapılan bir kimse, mana ve şumûlû münakaşa götürür bir takım idari emirlerle hareket etmiş olduğunu iddia ederse yine ihtilâf meselesi mevzuubahs olur.

Fakat meselei müstahharenin mana veya kaideye mütabakatı münakaşaya mütehammil olan idari bir tasarrufun mahkeme müzakeratı üzerinde yapabileceği tesirden mütevellid olması lâzımdır. Cezaî mes'uliyet meselesi, maznunun bir memur olması ve kendisine isnad olunan cürmün vazife esnasında veya vazife dolayısıle yapılmış bulunması takdirinde bile, iki mahkeme arasında taksime uğramaksızın tamamen ceza mahkemesi kararına tâbidir, ve bu yüzden hiç bir ihtilâf meselesi ileri sürülemez.

İhtimal doktrin noktaî nazarından tenkide şayan olan ve fakat esaslı surette kurulmuş bulunan bir içtihad, şuna karar vermektedir: Cezaî hususlarda ihtilâf meselesinin mevzuubahs edilebileceği ahvalin tahdidi, mütezarrır olan taraf canibinden bu kaza huzurunda gerek maznun aleyhinde, gerek hukuken mes'ul taraf aleyhinde ikame edi len hukuku şahsiye davalarına tatbik edilemez. Bu takdirde ihtilâf meselesi, dava, gûya hukuk mahkemesi huzurunda imiş gibi serbestçe mevzuubahs edilir. İşte ihtilâf meselesinin tahriki üzerine ceza mahkemesinin, bir müddei şahsî tarafından bir polis memurunun, polis merkezine götürmekte iken ihtiyatsızlıkla katletmek suretile irtikâp etmiş olduğu katli nefis cürmünden Paristekî Polis müdürünün hukuken mes'ul tutulması için açmış olduğu davayı rüiyete salâhiyeti olmadığına karar verilmiştir.

Hiç bir zaman, ihtilâfları rüiyet edemiycek olan kazalar:

Bunlar cinayet mahkemeleridir. 1 Haziran 1828 tarihli emirnamenin 1 inci maddesi «Badema cinai hususlarda salâhiyet ihtilâflarının mevzuubahs olmayacağını» natik bulunmaktadır. Hali hazırda tenkili idare otoritesine bırakılmış hiç bir cinayet mevcut olmadığından, bu me-

tin cinayetler hususlarında, herhangi bir meselei müstahhare yüzünden ihtilâf meselesinin mevzuubahs edilemeyeceği manasını ifade eder.

Bu hükmü iyice kavramak lâzımdır: Bu hüküm cinayet mahkemelerinin, diğer adlî organlardan ziyade, idari tasarrufları rüiyet ve onların sıhhatini kabul ve tefsire lüzum hâsıl olduğu takdirde, manalarını tesbit edebileceği, onun yerine kaim olarak ona ait tasarrufları yapabileceği manasını ifade etmez. Burada da salâhiyetlerin tefriki hususu her yerde olduğu gibi tatbik olunur. Yalnız ihtilâf usulü, burada bu prensipin müeyyedesi vazifesini görmez, yalnız mahkemei temyize müracaat şıkkı kalır.

Meselâ cinayet mahkemesi hazinei maliye muhasiplerinden birinin irtikâp etmiş olduğu bir ihtilâs cinayetini rüiyet edemez, buna müteallik davayı rüiyet edebilmesi için, evvelâ idarenin bu muhasibin hesaplarının doğru olup olmadığı hakkında bir hüküm vermesi lâzımdır.

1828 tarihli emirnamenin birinci maddesi, ihtilâl devrinde direktuar, konsüllük, imparatorluk veya yeniden iade olunan krallık devirlerinde irtibat edilmiş olan, ihtilâflara ait sui istimallerin bir aksülâmelidir. Ekseriya bu usul ile, mücrim memurların hükümetin ajanı gibi hareket ettikleri ileri sürülmüş, ve kendileri hakkında hukuku umumiye davası ikame edilmemiştir. 1828 emirnamesi bu sui istimali imkânsız bir hale koymak istemiştir.

Maamafih içtihad, cinai hususlarda ihtilâf meselesini mevzuubahs etmenin memnuiyeti, ancak hukuku umumiyei istihdaf etmesini âmirdir, ve bu usul ile hukuku umumiye davasının cereyanını tevkif etmek caiz değildir. Yoksa mutazarrır olan taraf canibinden cinai kaza huzurunda, ceza mahkemeleri usulünün vermiş olduğu hakkı hıyara tevfikân, cinayet mahkemesinde ikame olunan hukuku şahsiye davasına şamil değildir.

İşte bu sebebe binaen ihtilâf mahkemesi, bir şahıs tarafından bir istintak hâkimi huzurunda, bir memur aleyhinde vazifei memuriyetini ifa esnasındaki ef'âlî delayisile açılan ve müddei tarafından bu ef'âl, kanunen muayyen cinayetler âdâdında telâkki olunan bir dava üzerine

ihtilâf meselesini mevzuubahs edebileceğine karar vermiştir.

Bu içtihad, ruhsat almamış olan dinî kongregasyonların dağıtılmasını emreden 20 Mart 1880 tarihli kararnamelerin tatbiki dolayısıyla meydana çıkmıştır. Bu kararnamelerin icrasına ait tasarruflarda şahsî hürriyete karşı sui kastlar, ceza kanununda derpiş edilmiş olan cinayetler görülmüş ve mutazarrır olan şahıslar, müddei şahsî olarak müstantik nezdinde şikâyetle bulunmuşlardır. Hükümet bu takibatı ancak ihtilâf usulü sayesinde tevkif edebilmiştir.

İhtilâf mahkemesinin bu meseledeki içtihadı, 1828 emirnamesi hükümleri hakkında bir takım ciddî ihtirazî kayıtları ihtiva etmektedir. Müddei şahsî mevkiine geçen mutazarrır tarafın iştikâsı, hukuku umumiyyeyi harekete getirir. Kanuna muhalif hareketin mağduru, bu suretle hakikî bir müddeiumumi olmuş olur, onun açmış olduğu dava, cinayet kazalarını ve istintak hâkimlerini yalnız hukuku şâhsiye hakkında değil, belki her şeyden evvel mücrimiyet ve cezanın tatbiki hakkında karar vermiye mecbur eder.

Şu halde, cezaî bir mesele karşısında bulunuyoruz demektir. Bu halde ise ihtilâf meselesinin mevzuubahs edilmesi 1828 tarihli emirnamenin birinci maddesile mene- dilmiştir. Bu mülâhazalar (La Ferriere) tarafından iyice izah edilmiştir.

Bu bahsi bitirmek için şurasını da ilâve edelim ki, divanı harplerde, ihtilâf meselesi ileri sürülemez. Bu divanlar da, bir takım cinayet kazalarıdır, onlarda askerler tarafından irtikâp edilmiş olan basit cürümleri rüiyet etmeleri bu mahiyetlerini ref ve izale etmez.

İhtilâf mahkemeleri usulünde manialara malik kazalar.

1 — Alelade polis mahkemeleri.

Eski fakat umumî bir içtihad, 1828 emirnamesinin kabili tatbik olmaması dolayısıyla bu mahkeme huzurunda ihtilâf meselesinin ileri sürülemeyeceğine karar vermiştir- İhtilâf, mahkemeye salâhiyet itiraznamesini ve ihtilâf ka-

rarım tevdi eden Cumhuriyet müddeiumumisinin müdahalesini istilzam eder. Halbuki polis mahkemeleri nezdinde iddia makamı yoktur. Müddeiumumilik vazifesini bu mahkemelerde polis komiseri ifa eder.

Bu sebep az ikna edicidir. Salâhiyetlerin tefriki ve ona müeyyede teşkil eden ihtilâf davalarının aynı zamanda, hem esası ve hem de umumî olan mahiyeti karşısında tamamen lâfzî bir delilin hiç bir kıymeti olamaz. Fazla olarak 1 Haziran 1828 tarihli emirname, ihtilâf davalarını rüiyet edemeyecek olan kazalar ile bu 'gibi davaları ancak bazı muayyen ahvalde rüiyet edebilecek olan kazaları tahdidi bir şekilde, tayin etmek suretile, bu usulün diğer bütün kazalarda kullanılabileceği manasını da ifade eder.

Fransız hukukunda, Roma hukukunun hilâfına olarak bir hakkın icrasına vesaitin kifayetsizliği veya usul kanunlarının sakit olması yüzünden, mani olmağa imkân yoktur. Eğer usul kanunu sakit ise hâkim kıyas tarikini ihtiyar eder, Şûrayı devlet daima böyle hareket etmiş ve nezdinde ikame olunan davalar usullerinde ve kanunun sakit olduğu ahvalde kıyas tarikine müracaat eylemiştir.

Şu halde eski içtihadlar hilâfına olarak, ihtilâf meselesi polis mahkemesinde dahi ileri sürülebileceği neticesini çıkartalım. Cumhuriyet müddeiumumisi validen itiraznameyi ve icabında ihtilâf kararnamesini alır ve onları polis komiseri vasıtasile hâkime isal eder.

Her halde 1828 emirnamesinin 2 inci maddesinde musarrah iki halde, ihtilâf alelâde polis mahkemesi kararma istinaf suretile vaz'iyet etmiş olan ceza mahkemesi huzurunda mevzuubahs edilebilir.

2 — Ticaret mahkemeleri: Burada usul mâniası daha ehemmiyetlidir.

Bu kazalarda müddeiumumi yoktur. Müellifler Devlet Şûrasının eski bir kararnamesi, 1828 emirnamesinin müddeiumumilere tayin etmiş olduğu vazifeyi bu mahkemelerde ifa edememeleri dolayısıyla, bunların ihtilâfları rüiyet edemeyeceği neticesini çıkarırlar.

Bu mütalea, bütün fikrî birleşmelere rağmen bizce hatalıdır. Sebebi de polis mahkemesi hakkında serdetmiş

olduğumuz sebeplerdir. Esasen müddeiumuminin ihtilâflarda vazifesi neden ibarettir? Mahkemeye valinin, davanın reddi rüiyetini mütezammın olan itiraznamesi ile ihtilâf kararnamesini tevdi etmek değil mi? ve ihtilâf kararnamesi tevdi eylediği halde davanın ihmali talebinde bulunmak değil mi?

Müddeiumumilere, vazife icra ettikleri mahkemelerde bu işlerin tahmil edilmesi gayet tabîdir, onlar sultai âmmeyi temsil ederler, bu sahada müddeiumumiler valinin tabîî nakili kelâmıdır, hattâ kelime bile bunu gösteriyor, zira müddeiumumi bir vekildir. Eski devirde kralın, şimdi cumhuriyetin müddeiumumisi, hükümetin birer vekilidirler. Sultai âmmenin daimî ve resmî mümessilleri bulunmayan mahkemelerde, hiç bir şey onun başka bir vekil alması mâni değildir. Binnetice ticaret mahkemelerinde salâhiyet itiraznamesi ve ihtilâf kararnamesi, vekâleti haiz olmıyan fakat kanunî vekil bulunan bir avukat veya bir avue tarafından tevdi ve ihmal talebi icra edilebilir. Yahut bu işi hususî bir vekil de yapar.

Muhalf fikirde bulunanlar, kabili kabul olmıyan şu mütalea ve neticeye varıyorlar: Bir ticaret mahkemesi huzuruna sevkolunduğu zaman ihtilâfa yol açmıyan bir dava, bir hukuk mahkemesi huzuruna sevkolunduğu vakit bilâkis bu usule yol açar, ister müddei (ekseri olduğu gibi) bu iki kazadan birini tercih etsin, ister meselenin mahkeme edileceği arondisimanda bir ticaret mahkemesi mevcut olsun.

1828 tarihli kanunun ticaret mahkemelerinden bahsetmesinin sebebi, bir taraftan bu kazaların o devirde şimdiki ehemmiyeti haiz olmaması, diğer taraftan idareye ait bir meselenin ticaret mahkemesi huzuruna sevkedilebilecek ahval bulunabileceğinin düşünülmemiş olmasıdır. Bilâkis bugün, devletin sanayi sahasındaki rolünün inkişafı, onu ekseriya ticaret mahkemeleri huzuruna çıkarmağa sevketmekte ve bu ahvalde ticarî kaza ile İdarî mahkemeler arasında, birincilerin salâhiyetlerinin sık sık münakaşa edilmesine sebebiyet verecek derecede kat'î olmıyan bir hudut ihdas etmektedir.

Fazla olarak âmme hizmetleri imtiyazları (gaz, elek-

trik, nakliyat ve saire) ile istimal edenler arasındaki ihtilâflar, imtiyaznamelerin ve şartnamelerin müstahhar tefsirini sık sık zarurî kılmaktadır. Burada da yine kuvvetlerin tefriki prensipi alâkadardır. Her ne olursa olsun, hattâ reddettiğimiz mütalea bile, ihtilâf meselesinin hattâ ticarî mesailde bile istinaf talebi münasebetile ileri sürülebileceği müttefikan kabul edilmektedir.

3 — Sulh mahkemeleri, esnaf loncaları meclisleri. — Aynı iddialar aynı sebeplerden dolayı mevcuttur. Hâkim- fikre rağmen, biz ihtilâfın bu kazalar huzurunda da ileri sürülebileceği mütaleasındayız.

4 — İstimlâk jürileri. — 1828 emirnamesinin sükûtuna rağmen, ki vehleulâda, bu kazalar huzurunda ihtilâf havalarının tahrik edebileceği fikrinde değiliz. Hakem jürisi esas itibarile muvakkattir. Vali tarafından istimplâk- jürisi önünde ileri sürülen ihtilâf davası ve onun neticesi olan imhal kararı, teşekkül etmiş olan jürinin inhilâlîni intaç eder ve ihtilâf reffedildiği takdirde yeniden kur'a ile jüri intihap edilmesini zarurî kılar, o surette ki idarenin eline, jüri heyeti umumiyesini sureti kafiyyede iskat için bilvasıta bir yol geçmiş olur. Halbuki kanun, idareye yalnız bir şekilde iskat hakkı vermektedir.

Esasen kanunun menafii umumiye namına istimplâk hususlarında adlî organlara bahşetmiş olduğu geniş kaza, bu meselenin amelî ehemmiyetinin bir kısmını kaybettirmektedir.

Kimin tarafından ihtilâf ileri sürülebilir?

13 Brumaire sene 10 tarihli meclisler kararnamesinin 3 üncü maddesi, ve 1 Haziran 1828 tarihli emirnamesi bu salâhiyeti yalnız valilere verir. Nazırlar valilere bunu yapmak emrini verebilirler, kendileri bizzat yapamazlar.

Pariste ya polis müdürü, veya Sen vilâyeti valisi tarafından ve her biri kendilerinin salâhiyetleri dairesinde bulunan ihtilâfları tahrik edebilirler.

Bahriye nezaretine ait hususatta kanun, liman reislerinin ihtilâfı ileri sürmek hakkına malik olmalarını iltizam etmiştir, vilâyet valileri bu hususlara müdahale edemezler.

Cezayirde valiler, ihtilâf usulleri salâhiyetlerini haizdirler.

Cenup topraklarında vali vazifesini gören ceneraller de yine aynı haklara maliktirler. Müstemlekelerde bu hak guvernörlere verilmiştir. Tunusta bu hak fevkalâde komiserindir.

İhtilâf meselesi istinaden ileri sürüldüğü zaman, meselenin tahaddüs ettiği ve bidayeten hükme iktiran eylediği vilâyet valisi salâhiyettardır. Hattâ istinaf mahkemesi başka bir vilâyette olsa dahi.

İstinaf mahkemesi, bir nakz kararile meseleyi rüiyet etse de yine vaziyet budur.

Tarafeynden hiç biri bizzat bu usule müracaat edemez, hattâ vali ihtilâfı ileri sürmeyi reddetse dahi.

Vali meselede, davada, tarafeynden biri gibi değil, sultai âmmenin mümessili sıfatile hareket eder. Şu halde idare mevzuubahs olmasa bile, vali ihtilâf meselesini ileri sürebilir. Devletin ve yahut vilâyetin mümessili sıfatile, esasen kendisi dahili dava olursa, ihtilâf vukuunda davaya yeni bir sıfatla dahil olur. Tarafeynden olmak sıfatile davaya dahil olduğu zaman, mahkeme tarafından reddedilmiş bir salâhiyetsizlik istisnaiyeti ileri sürmüş olsa dahi yine sultai âmmenin mümessili sıfatile bir itirazname verecektir, hattâ tarafeynden biri olmak sıfatile adlî mahkemenin salâhiyetini tanımış olsa dahi, yine yeni sıfatına binaen ihtilâfı ileri sürmek hakkına malik olanaktır.

Ne vakit ihtilâf ileri sürülür?

Bu mesele 1 Haziran 1828 tarihli emirnamenin 4 üncü maddesile halledilmiştir. Bu metinden aşağıdaki iki kaide çıkarılabilir: 1 - İhtilâf meselesi, kat'î bir adlî karardan sonra ileri sürülemez, 2 - Nizam esasına karar verilmedikçe her an ihtilâf meselesi ileri sürülebilir. Bu kaideleri ayrı ayrı tetkik ve neticelerini tayin edelim.

Birinci kaidenin bir neticesi şudur ki, nihaî derecede verilen (kararlara karşı ihtilâf meselesi ileri sürülemez. Meselâ, sulh hâkiminin vermiş olduğu karar üzerine, hu-

kuk mahkemesinin esas meseleyi hallü fasl eden hükmünden sonra ihtilâf ileri sürülemez.

Diğer taraftan şunu da unutmamalıdır ki, bir karar itiraz kabul etmez olmadığı halde, kat'î olabilir. Meselâ, kabili istinaf bir dava, nakabili itiraz olmamakla beraber kat'idir. O halde ihtilâf, kat'î karar birinci derecede olsa dahi ileri sürülemez, zira 1828 emirnamesinin 4 üncü maddesinin ikinci fıkrası, istinaf mahkemesinde ihtilâf davalarının rüiyetine mesağ verirken, istinaf reddedilmedikçe istinaf müddetleri zarfında, bunu zımnen meneylemektedir.

Aynile gıyabî bir hükümde nakabili itiraz olmakla beraber kat'î olabilir; fakat mahkeme bir itiraz davasile tekrar vaz'iyet eylediği ve bu suretle gıyabî hüküm ortadan kaldırıldığı zaman, ihtilâf meselesi ileri sürülebilir.

Kabul edilen şahsî bir istida ile kat'î bir hüküm ortadan kaldırıldığı takdirde aynı hal vâkidir. İtirazülgayr, aynı neticeyi vermez, zira bu verilmiş hükmü ortadan kaldırmamaktadır.

Temyiz mahkemesi üçüncü derece bir kazayı teşkil etmediğinden ve ancak nihaî derecede verilmiş kararları rüiyet eylediğinden, bu kaza huzurunda ihtilâf meselesi ileri sürülemez, hattâ temyize müracaat müddeti esnasında bile ihtilâf meselesi ileri sürülemez.

İkinci kaide, nizam esasına karar verilmedikçe, ihtilâf meselesinin ileri sürülebileceği şeklindedir. Binaenaleyh tetkikatın tâmiki, mütehassıslar tarafından keşif yapılması hakkında bir tahkikat tedbirini emreden kararlar ihtilâf meselesinin ileri sürülmesine mani değildir.

Daha umumî bir surette ihtilâf, nizaa hitam veren bir hüküm olmadıkça ileri sürülebilir. Şu halde tarafeynden biri canibinden yapılan salâhiyet istisnaiyeti itirazının reddinden sonra da ihtilâfın ileri sürülmesi mümkündür.

İhtilâf kararnamesi şekle ait noksandan dolayı iptal edildiği takdirde, hal yine böyledir. İlk ihtilâf kararı üzerine esas hakkında karar vermeyi imhal etmiş olan mahkeme, esas hakkında bir karar vermedikçe eski bir ihtilâf meselesi ileri sürülebilir.

Aynı prensipi tatbik için, tarafeynin, meselenin esasına taallük eden bir karara muvafakatlerinden sonra ihtilâfın artık ileri sürülebileceğine karar vermek icap eder: Uzlaşma ve ferağat aynı neticeyi /erir.

Bazı kazalar vardır ki aynı kararlar hem esas, hem de salâhiyet meselelerini hallederler, Refereler kazası böyledir. Vali tarafından refereler hâkimi bir itirazname tevdi edildiği, ve bunlar hem bu itirazname hem de esas hakkında bir karar verdikleri takdirde, bu hâkimlerin salâhiyetleri nisbetinde verebilecekleri karar, ihtilâfa mâni teşkil edemez. Eğer bu şekil olmasa idi adlî otorite, refereler kazası huzurunda ihtilâf usulünün istimalini imkânsız bir hale getirirdi. Bu takdirde ihtilâf yine ileri sürülebilecek, ve ihtilâf mahkemesi huzurunda sıhhati tebeyyün ettiği takdirde bu âli kaza, esasa müteallik dahi olsa, refereler hâkimi kararlarını keenlemyekün addedecektir.

İstisnaen, ihtilâfın istinafen ileri sürüldüğü görülmüştür.

Bu mesele aşağıda tetkik edilecektir.

İhtilâfın şekilleri.

Bu şekiller, 1 Haziran 1828 emirnamesinde, altıncı madde ile onu takip eden maddelerde görülmüştür. Bundan başka 26 Teşrinievvel 1844 kararnamesi ile 4 Şubat 1850 kanununun hükümlerine de riayet etmek lâzımdır.

Usul iki safhaya ayrılmaktadır. Birincisi davaya vaz'iyet eden mahkeme huzurunda, İkincisi ihtilâf mahkemesi huzurunda.

Umumî içtihad, kanun ve nizamların vazetmiş olduğu esaslı formalitelerin idare tarafından ademi ifası, ihtilâf usulünün butlanını intaç edeceği kararını vermektedir. Fakat adlî organlar tarafından yapılması muktazi formalitelerden zuhul, veya gayri muntazam bir şekilde ifa edilmesi böyle değildir. Zira kendine isnat edilebilecek bir intizamsızlık vasıtasile ihtilâfın neticelerini ortadan kaldırmak adlî otoriteye ait bir iş değildir.

Binaenaleyh müddetlere ve formalitelere, gerek müddeiumuminin ve gerek zabıt kâtibinin hataları yüzünden riayet edilmeyecek olur ise, ihtilâf yine sahih olarak kalır.

(Birinci safha: Adlî otorite huzurunda usul.

1. Salâhiyet itiraznamesi. — Usule ait ilk muamele, adlî otoritenin istisnaiyet tarikile ve bir salâhiyet itiraznamesi şekli altında salâhiyetsizlik iddiasını ileri sürmesidir.

Salâhiyet itiraznamesi zarurî olarak ihtilâf kararnamesine takaddüm eder. İmparatorluk devrinde 10 uncu senenin 13 Brumaire tarihli kararnamesi mucibince, vali mütekaddim salâhiyet itiraznamesi vermeksizin ihtilâfı ileri sürebilirdi. Bu son formalite, adlî otoriteye riayet etmiş olmak için 1828 senesinde usule ithal edilmiştir. Bu esaslı bir formalite olup ademi riayeti ihtilâf kararnamesinin keenlemeyekün olmasını intaç eder.

Evvelce tarafeynden biri canidinden veya müddeiumumilik tarafından bir salâhiyetsizlik istisnaiyeti iddiası yapılmış olsa dahi, mütekaddim salâhiyet itiraznamesinin vali tarafından verilmesi icap eder. Maamafih, bidayeten verilen salâhiyet itiraznamesi üzerine mahkeme, salâhiyeti olmadığına karar verdiği ve buna karşı istinaf edildiği takdirde, vali istinaf mahkemesi huzurunda salâhiyet itiraznamesini tecdide lüzum görmeksizin ihtilâf meselesini ileri sürebilir.

Valinin vereceği salâhiyet itiraznamesi hiç bir şekle tâbi değildir. Bu suretle bir valinin müddeiumumiye bir mektup göndermesi, ve bu mektuba İdarî bir kaza için bir nizam rüiyeti hakkını talep ve bunun adlî mahkemenin salâhiyetsizliğine ait esbabı tedat etmesi muntazam bir itirazname tevdi edilmesi demektir.

Maamafih vali, itiraznamesinde mevzuubahs nizam rüiyeti hakkını idareye bahşeden kanuni hükümleri zikretmek mecburiyetindedir.

Salâhiyet itiraznamesi vali tarafından müddeiumumiye tevdi, ve onun tarafından mahkemeye tebliğ olunur. Bu tebliğ mecburî ise de kanun bunun için bir müddet tesbit etmemiştir. Maamafih bu müddetin en kısa olması lâzımdır.

Müddeiumumi valinin salâhiyet itiraznamesini mahkemeye tevdi ettikten sonra, itiraz talebinin muhik olup

olmadığını anlamak üzere bunun iadesini ister. Bu tebliğ, mahkeme celsesinde yapılır ve salâhiyet hakkında alenî müzakereye yol açar. Vali mahkemenin kararma intizar mecburiyetindedir. Eğer mahkeme itirazı kabul ederse müşkülât yoktur. Adli mahkeme elindeki işinden kefiyet eder. Mahkeme itirazı reddederse, esas hakkında karar vermez, ihtilâfın ileri sürülebileceği müddet olan 15 günü bekler, bu müddet esnasında esas hakkında verilecek karar, ihtilâfın vali tarafından ileri sürülmesine mani değildir.

Mahkeme aynı zamanda, hem esas, hem de salâhiyet hakkında karar verdiği takdirde, bu karar ihtilâf mahkemesi tarafından keenlemyekün addedilir; şayet ihtilâf mahkemesi ihtilâf kararnamesini te'yd ederse. Şayet ihtilâf kararı iptal edilmiş ise esasa müteallik kararı keenlemyekün addetmekte mana yoktur.

Mahkeme salâhiyet itiraznamesi hakkında karar 'erdikten sonra müddeiumumi, kararı takip eden beş gün zarfında, gerek kendi mütalaa ve taleplerinin ve salâhiyet hakkındaki kararın bir nüshasını valiye gönderir. Yollama tarihi, hususî bir deftere kaydolunur, bu tarihten itibaren on beş günlük bir müddet cereyan eder; bu müddet esnasında valinin ihtilâf meselesini ileri sürmiye hakkı vardır, bu tebliğ yapılmadıkça, veya tam yapıldıkça müddet cereyan etmez. Meselâ, müddeiumumi kendisinin mütalealarını karara leffeylediği veya bu vesikayı geç gönderdiği takdirde on beş günlük müddet, gönderme tarihinden itibaren cereyan eder.

On beş günlük müddet geçtikten sonra, ihtilâf kararnamesi alınamaz. Fakat mahkeme kararnamesinin, müddeiumumi tarafından valiye tebliğinden mukaddem olarak alınabilir, yalnız şu şart ile ki bu kararın verilmiş ve buna valinin herhangi bir suretle müttali olmuş olması şarttır. Filvaki valinin ihtilâfı ileri sürebilmesi için, kararın müddeiumumi tarafından tebliği mütazammın, muntazam bir vesikaya malik olması istenilmiş olsa idi, hâkimin refereler meselesinde olduğu gibi, hem esas ve hem de salâhiyet meselesi hakkında, aynı zamanda karar vermesi takdirinde, ihtilâf kararnamesinden evvel, kararın

İcra edilmesi, ve bu suretle ihtilâf kararnamesinin büyük bir faidesinin zayı olması korkusu varid olurdu. Bu hal bilhassa hâkim tarafından kararın hemen icrası emredildiği zaman vukua gelir idi.

II. İhtilâf kararnamesi.

Vali mahkemenin haksız olarak salâhiyet iddiasında bulunduğ u fikrinde olur ise ihtilâf meselesini ileri sürebilir. Bunu kararname suretinde yapar ve kararnamede davanın salâhiyettar olduğ unu iddia eylediği idari otoriteye tevdi edilmesini talep eder.

Bu ihtilâf kararnamesinin şekilleri, 1 Haziran 1828 tarihli emirnamenin 9 uncu maddesinde gösterilmiştir. Dört şeyin zikri icap eder:

1. — Vize. Vali verilen hükmü ve ş ayed varsa istinaf kararını vize etmelidir.

2. — • Salâhiyeti idari otoriteye veren kanun hükümlerinin metni, eğer zikri geçen dokuzuncu madde harfiyen tefsir edilecek olursa bu metin, ihtilâf kararnamesine aynen dercedilmelidir. Bu da usulün keyfi surette kullanılması tehlikesini ortadan kaldırmak içindir. Maamafih içtihad, metinleri harfiyen ve tamamen dercetmeyerek yalnız vize etmenin kâfi olduğ unu kabul etmektedir. İçtihad, ayni zamanda, meseleye kabili tatbik olacak hususî bir kanun hükmü mevcut olduğ u takdirde, 16/24 Ağustos 1793 kanununun ikinci faslındaki 13 üncü madde ve 3 üncü sene 16 Fruktidor kanununun vize edilmelerinin kâfi olduğ unu kabul eder. Bu kanunlar idari ve adlî otoritelerin tefriki esasını vaz etmektedir.

3. — Esbabı mucibei kanuniye bu nokta hakkında fazlasiyle mûsamahakârdır.

4. — Fıkrai hükmiye, vali kararını vize edilmiş evrak ile mahkeme kâtibine tevdi eder. Kendisine müddetsiz ve masrafsız bir maktubuz verilir. Mahkeme kâtibi kararnameyi hemen müddeiumumiye verir, o da salonda toplanmış olan mahkemeye tebliğ eder. Bunun üzerine ihtilâf ka-

rarnamesi ve merbut atı, mahkeme kâtibine verilir ve onun yanında on beş gün kalır. Müddeiumumi tarafeyne veya avuellerine keyfiyetten malûmat verir, onlar da kararnameden istihsali malûmat edebilirler ve aynı on beş.' günlük müddet zarfında bütün ihtiyaca salih vesikalarla, birlikte salâhiyete müteallik mütalealarını makamı iddiaya bildirirler.

Bu müddet munkazi olur olmaz, müddeiumumi, dosyayı kendi mütaleasile birlikte, Adliye Nazırına gönderir.

İhtilâf kararnamesinin tesirleri.

İhtilâf kararnamesi, mahkemeyi, karar itasını imhale icbar eder; bu imhal mecburîdir, mahkemenin ihtilâf kararnamesinin kanuniyetini veya kaideye mütabakatını tetkika hakkı yoktur. Kararnamenin sıhhati ve gerek şekle- ve gerek esasa ait olan bütün meseleleri tetkik, ihtilâf, mahkemesine aittir. Fakat vali, kendi kararnamesinin, gayri kanunî olduğu mütaleasında bulunacak olursa, hattâ mahkemenin imhal kararından sonra dahi ikinci bir kararname verebilir.

Bu imhal bir kefi'yet değildir, ihtilâflar mahkemesi valinin kararnamesini iptal eylediği takdirde, yeni bir davete lüzum olmadan dava aynı mahkeme huzurunda tekrar başlar.

Kendilerine bir ihtilâf kararı tebliğ edildiği vakit mahkemelerin kararlarını imhal etmeleri mecburiyetinin,, kanunu cezanın 128 inci maddesinde cezaî müeyyedesi vardır. Bu halde mahkemelere tahmil edilen bu imhal. mecburiyetini, mütekabil bir mecburiyet addetmek icap eder. Çünkü idare de, adlî otoriteler gibi ihtilâfın hallini beklemek mecburiyetindedir. Bu müddet esnasında kendiliğinden nizam kanunen hallü fasl edemez; maamafih vikaye tedbirleri alması memnu değildir.

İstinaf münasebetiyle ileri sürülen ihtilâflara ait hususî kaideler.

- 1 Haziran 1828 emirnamesinin 4 üncü ve 8 inci mad-

deleri, ihtilâfın istinaf mahkemesine şevki hallerini derpiş etmektedir; bu haller üçtür:

1. — Ne tarafeyn canibinden, ne de vali tarafından bidayet mahkemesinde ihtilâf ileri sürülmemiş ve yahut

salâhiyet itiraznamesinin reddi üzerine tarafeynden birinin davayı istinaf etmiş bulunması.

2. — Gerek ihtilâf kararnamesinin muayyen müddet inkızasından sonra verilmesi ve gerek ihtilâf mahkemesi tarafından şekle ait bir noksan bulunarak iptal edilmesi gibi bidayet mahkemesinde ihtilâf meselesinin usule mugayir olarak verilmesi.

3. — Valinin ihtilâf kararnamesi, bidayet hakimleri tarafından kabul edildiği kaide tarafeynden birinin salâhiyet meselesinde istinaf etmesi; bu takdirde vali ihtilâf kararnamesini istinaf mahkemesinde ileri sürebilir. Bu üçüncü halde, valinin, istinaf mahkemesine yeni bir salâhiyet itiraznamesi vermesine lüzum yoktur, bilhassa istinaf davasının ikamesi kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün zarfında olur ise.

İhtilâf meselesi istinaf mahkemesinde ileri sürüldüğü zaman, imhali emretmek bidayet mahkemesine değil, İstinaf kazasına aittir. Fakat hataen bu imhal kararını bidayet mahkemesi verecek olursa idareye istinat edilemeyecek olan bu usulsüzlük ihtilâf kararnamesinin sıhhatini ihlâl etmez.

İhtilâf kararı tarihçesi.

Eski krallık zamanında, ihtilâflara .ait kararlar kral tarafından Krallık meclisine verilirdi. Hususî itirazlar dolayısıyla kabul edilmiş olan 7/14 Teşrinievvel 1790 tarihli kanun, teşriî heyete, itirazen müracaat şekli müstesna olmak üzere, ihtilâflar hakkında Nazırlar meclisinde kral tarafından hüküm verileceğini tesbit etmiştir.

3 üncü senenin 21 Fructidor tarihli kanunun 27 inci maddesi, ihtilâfların halli hususunun adliye nazırına ait olmasına, ve nazır tarafından verilen hükümler direktuar

icra kuvveti tarafından tasvib edilmesine karar verilmiştir. Direktuar lüzum gördüğü takdirde teşriî heyete müracaat edebilecek idi.

8 inci senenin 22 Frimaire kanunu esasisi, ayni senenin 5 Nivose nizamnamesinin 11 inci maddesi, kararı birinci konsüle bırakır, birinci konsül bu kararı Şûrayı devletin noktai nazarile ittihaz eder. 13 Frumaire kararnamesi bu baptaki usulü tayin etmiştir.

Restorasyon zamanında, evvelki devirde olduğu gibi, ihtilâf meselelerinde bir çok sui istimaller olmuştur. Bu usul hükümetler elinde memurları ifrat derecesinde himaye etmek için bir silâh idi, bu suretle umumî idare adlî kontrolün bütün tecavüzlerinden kurtarılmış oluyordu. Bu sui istimallere karşı gelmek için bir komisyon vücade getirildi, ve bu komisyon Mösyö De Kormen'in çok şayanı dikkat bir raporuna istinaden bir müddet sonra bir emirnameye tahvil eden bir proje tanzim etti.

Hukukun bu dört safhasının müşterek vasfı şudur: Devlet reisi, bizzat nazırları vasıtasile veya Şûrayı devletin muavenetile ihtilâfların hâkimi idi, kendisine tâbi olan iki otorite ihtilâf halinde bulunuyorlardı, o bunların arasına girerek hüküm veriyordu, bu, bir jüstis retenü hâdisesi idi.

Bu sistem pek az bitaraflık teminatı arz ediyordu: Kuvvetlerin tefriki prensipini, tamamen siyasî cephesinden derpiş etmiye pek ziyade maruz olan hükümet, ihtilâflar hakkında hüküm verecek vaziyette değildir. Binaenaleyh 4 Teşrinisani 1848 tarihli kanunu esasisinin 8 inci maddesi, ihtilâfların, meslek arkadaşları tarafından müsavi adette intihap olunmuş Şûrayı devlet ve Mahkemei temyiz azasından mürekkep bir komisyon teşkil edilmesini ve buna Adliye Nazırının riyaset eylemesini tahtı karara almıştır.

İhtilâf mahkemesi huzurundaki mahkeme usulleri, 26 Teşrinievvel 1849 kararnamesile tanzim edilmiştir. 4 Şu-

bat 1850 kanunu, yeni kazanın tarzı teşekkülünü tesbit ve faaliyetini tensik eylemiştir.

Hükümeti bu meselede karar vermek hakkından mahrum eden bu sistem, 2 Kânunuevvel 1851 darbei hükümetinden sonra ilga edildi. 27 Kânunusani 1852 tarihli Devlet Şûrası hakkındaki esas teşkilât kararnamesinin birinci maddesi ihtilâflar hakkında karar vermek hakkını, Devlet Şûrasının noktai nazarı alınmak kaydile devlet reisine veriyordu.

İmparatorluğun sukutundan sonra 24 Mayıs 1872 tarihli kanunun 25 inci maddesi, 4 Şubat 1850 tarihli kanunun ve 26 Teşrinievvel 1849 tarihli nizamnameyi tekrar mer'iyet mevkiine koydu. Maamafih 24 Mayıs 1872 kanunu bazı yeni hükümleri ihtiva eder.

İhtilâf mahkemelerinin teşkilâtı ve tarzı terekkübü.

1872 tarihli kanunun 25 inci maddesi ihtilâf mahkemesinin teşekkül tarzını şu suretle tesbit eder.

Madde 25. — İdarî ve adlî otoriteler arasındaki salâhiyet ihtilâfları hususî bir mahkeme tarafından halledilir, bu mahkeme, 1 - Adliye nazırından (reis), 2 - Devlet Şûrası daimî azalan tarafından müntehap üç devlet şûrası azasından, 3 - Meslekdaşları tarafından müntehap üç temyiz mahkemesi azasından, 4 - Evvelki fıkralarda zikrolunan hâkimlerin ekseriyetle intihap edecekleri iki aza ve iki muavin azadan terekküb eder. İhtilâf mahkemeleri azaları her üç senede bir, tekrar intihap olunur, ve tekrar intihap edilmeleri her zaman caizdir, bunlar mutlak ekseriyetle bir reis vekili intihap ederler, bunların verdikleri kararların muteber olabilmesi için lâakal beş azanın müzakerelerde hazır bulunmuş olması şarttır.

Adliye nazırı tarafından tayin edilmiş olan bir kâtip, ihtilâf mahkemesine verilmiştir. Hakikatta bu vazifeyi Devlet Şûrası Deavî dairesi Umumî kâtib muavini yapar.

İddia makamının ihtilâf mahkemesi nezdindeki mümessilleri, hükümet komiseri unvanını alırlar, ve her sene Reisicumhur tarafından seçilirler, bunlardan birisi Dev-

let Şûrası başmuavinlerinden, diğeri de temyiz müddeiumumisi başmuavinlerindendir. Bu komiserlere aynı sınıftan intihap edilmiş olan birer muavin verilir.

İçtiħad, nizaa dahil bulunmak itibarile, ihtilâfa sebebiyet vermiş şahısların, ihtilâflar mahkemesi hâkimlerini reddetmek hakkına malik olmamalarını âmirdir. Artık bu şahıslar kendilerinin fevkinde cereyan eden davanın tarafeyninden değildirler. İhtilâf, davacı ve müdafaa eden arasında değil, idari ve adli otorite arasındadır.

Bu kaidenin şiddeti, herkesin ittifak ile kabul etmiş olduğu diğerk bir prensip ile tadil edilmiştir: Bitarafılıkları şüpheli olan hâkimler kendiliklerinden çekilebilirler, Müzakeratta bulunmaktan imtina edebilirler. Bunu yapmadıkları takdirde hey'et halinde toplanan ihtilâflar mahkemesi, onların müzakerelere iştiraktan imtina etmeleri lâzım geldiğine karar verebilir.

İhtilâflar mahkemesinin salâhiyetleri.

İhtilâflar mahkemesi şu hususlar hakkında karar verebilir: 1 - Müsbet salâhiyet ihtilâfları. 2 - Menfi salâhiyet ihtilâfları. 3-24 Mayıs 1872 kanununun 26 ıncı maddesinin derpiş etmekte olduğu hususî ihtilâfları.

İhtilâflar mahkemesi, davacı ve müdafaa edenler arasındaki bir nizaı rüiyet eden hakikî bir kaza değildir. Vazifesi, intizamı âmmeme menfaati namına kuvvetlerin tefriki prensipine riayeti temindir. Aldığı kararlar, tarafeyn hakkında verilen kararlara benzemiyen bir takım yüksek İdarî tasarruflardır.

Bundan şu netice çıkar ki, ihtilâf mahkemesi, ihtilâf kararnamesi kelimeleriyle bağı değildir. Mes'ele, kendisine tevdi edilir edilmez, nizam bu kararnamede zikredilmiyen noktalarını da İdarî otoritenin rüiyet etmesini istiyebilir. Fakat ihtilâflar mahkemesinin, tarafeyn canibinden esas mesele hâkimlerine evvelce arz edilmemiş olan noktalar hakkında salâhiyet meselesini takdire hakkı yoktur.

Aynı prensipten şu netice çıkar ki, ihtilâf mahkemesi, esasa ait nizam, hal ve fasledecek olan hususî kazayı tayin edemez. Bu mahkeme, ihtilâf kararnamesini iptal veya onun sihhatini tasdik ile iktifa eder, ve bu suretle umumiyetle gerek adlî otoritenin gerek İdarî otoritenin salâhiyeti lehinde karar verir. Şayet daha ileri gidecek olursa, tayini merci yapmış olur ki, salâhiyetleri dahilinde değildir.

İhtilâflar mahkemesinde muhakeme usulü:

Bu muhakeme usulü 26 Teşrinievvel 1849 tarihli kararname ile tesbit edilmiştir; onu telhis etmekle iktifa edeceğiz.

Adliye nazırı tarafından bir mazbata muharriri tayin edilir, hükümet komiserinin mensup olduğu sınıftan gayrı bir sınıfa mensup olması lâzımdır, ve münavebeten Devlet Şûrası ve Temyiz mahkemeleri azaları arasından seçilerek tayin edilir.

Evrakın ihtilâflar mahkemesi kâtipliğine gelmesinden itibaren beş gün zarfında, bu evrak, meselenin salâhiyeti dairesinde bulunduğu nazıra verilir. On beş gün zarfında nazır salâhiyet meselesine dair olan mütalealarını ve tedarik edeceği vesikaları ihzar eder. Her halde vesikalar, aynı müddet zarfında, ihtilâflar mahkemesi kâtipliğine iade olunur. Tarafeyn, kendilerini Devlet Şûrası veya Temyiz mahkemesi nezdindeki avukatlarile temsil ettirebilirler, ve bunlar, muhtıralar tevdi ve şifahî mülâhazat dermeyer ederler. İhtilâf mahkemesi kâtipliğine gitmelerine lüzum kalmadan, evrakı müsbite kendilerine tebliğ olunur. Evrakın iadesinden itibaren yirmi gün içinde, mazbata muharriri kâtipliğe raporunu ve bu evrakı tevdi eder.

Tahkikat evrakı bu suretle hitam bulduktan sonra ihtilâflar mahkemesi, adliye nazırının emriyle içtimaa davet edilir; umumî celsede rapor okunur, tarafeyn avukatları vasıtasile bir takım mülâhazalar serdettirebilirler.

İhtilâf mahkemesi, tamamiye hususî bir meselede, ilk nizada müddei ve müdafaa edici olanların bizzat müdafaalarını yapabileceklerine karar vermiştir.

Tekerrür etmeyen bu karar, bir içtihad mahiyetini iktisap etmesi gibi görünmemektedir.

Müteakiben mahkeme, hükümet komiserinin mütalealarını dinler, ve bilâhare kararını verir. Bu karar adliye nezareti tarafından evrakın alınması anından itibaren iki ay içinde verilmek lâzımdır. Bu müddet 1885 kararnamesile 15 Ağustostan 15 eylüle talik edilmiştir. Müddetin in- kızasından bir ay sonra ihtilâf kararnamesinin tevdi edilmiş olduğu mahkeme, ihtilâflar mahkemesinin kararını tebellüğ etmeyecek olur ise, artık beklemeye lüzum görmeksizin dava hakkındaki kararını verebilir.

İhtilâflar mahkemesinin ittihaz edebileceği muhtelif kararlar.

İhtilâflar mahkemesi ihtilâf kararnamesinin gerek şeklini ve gerek esasını takdir etmek vazifesile mükelleftir. Üç hal sureti mümkündür:

1 — Şekle ait noksandan dolayı ihtilâf kararnamesi iptal edilir; Bu takdirde esasa ait bir karar verilmedikçe, vali, davanın rüyet edilmekte olduğu mahkeme huzurunda kararnamesini tecdit edebilir. Maamafih iptal kararı ihtilâf mahkemesinin mahkeme kâtibine geç olarak tevdiinden münbais ise, vali, bu kararnameyi ancak istinaf mahkemesine verebilir.

2 — İhtilâf kararnamesi tasdik olunur. Bu takdirde adlî mahkeme huzurunda yapılmış olan muameleler mefsuhtur. Bu takdirde adli otorite davadan kef'iyet eder, yalnız tasdik ancak bazı noktalara münhasır olduğu takdirde, mahkeme, nizam diğer noktalarını rüyet, ve bunlar hakkında hüküm ita edebilir.

3 — İhtilâf kararnamesi esasından iptal edilir. Bu takdirde dava, ilk defa olarak rüyete başkanmış olan mahkemede tekrar edilir, ve adlî otoritenin bu mesele hakkındaki salâhiyetine bilâhare itiraz edilemez, hattâ adli otorite bu babda salâhiyet sahibi olmadığına resen karar veremez. Nihayet aynı mesele hakkında yeni bir ihtilâf kararnamesi verilemez.

İhtilâflar mahkemesinin kararları herhangi bir itira-

za mevzu olamaz. Bilhassa bu kaza, itiraz ve itirazülgayr davalarını dinlemez.

Kanun ve nizamların bu babda sakit olmasına rağmen, davanın esasını rüiyetle meşgul olan kazalara ait bulunan tefsir, hususi ihtilâflar mahkemesinden ancak bu kararların manalarının karanlık ve müphem olmaları takdirinde, talep edilebilir zannındayız. Burada, - ejus est interpretari cujus est condere - kaidesi tatbik olunur. Şüphesiz ne kanun ve ne de nizamlar böyle bir vaziyet karşısında tatbik edilecek usulü tesbit etmişlerdir. Fakat Fransız hukukunda, usule ait kanunun mefkudiyeti, alâkadarları adalete müracaat hakkından mahrum edemez. İdarî veya adlî otoritelerden biri, ihtilâflar mahkemesi kararını tefsire muhtaç olduğu fikrinde bulunduğu takdirde, bu otoritelerin müddeiumumi vasıtasile adliye nazırına müracaat ederek tefsir meselesi için, ihtilâflar mahkemesinin içtimaa davet edilmesini talep etmelerinin muvafık olacağı mütalasındayız.

İhtilâflar mahkemesi, mahkeme masarifi hakkında karar veremez. Bu cihet 12 Kânunuevvel 1821 tarihli emirnamenin 7 inci maddesinde musarrahtır. Diğer taraftan tarafeyn ihtilâflar mahkemesi huzurunda, ancak basit bir takım mülâhazalar dermeyan etmek hakkına malik olduğundan, mahkeme masraflarına mahkûmiyet kararının verilmesi talebinde bulunamazlar. Masarifi muhakeme hakkında, karar vermek davayı nihai olarak rüiyet edecek olan kazaya aittir. Bu masraflar yalnız esas dava hakkında karar verecek olan kazada ihtiyar olunan masrafları değil, aynı zamanda da salâhiyeti olmaksızın davanın tevdi edilmiş olduğu mahkemenin masraflarını da ihtiva eder. İhtilâf kararnamesinden mukaddem olan masraflar, salâhiyeti olmiyan mahkemeye işi sevkettirmiş olan tarafa aittir.

Kayd ve tescil.

Müsbet ihtilâflar hakkındaki kararlar, tarafeyn arasındaki nizalar mahiyetinde olmadığından, kayd ve tescile tâbi değildir. Nizada alâkadar olup ihtilâfa sebebiyet verenler, ihtilâflar mahkemesine muhtıra verseler bile yine böyledir.

Menfi ihtilâf.

24 Mayıs 1872 tarihli kanunun 25 İnci maddesi, ihtilâflar mahkemesinin idari otorite ile adlî otorite arasındaki salâhiyet ihtilâflarını halletmesini tesbit etmiştir; bu noktai nazardan müsbet ve menfi ihtilâflar arasında hiç bir fark gözetmez. Şu halde ihtilâflar mahkemesi, gerek müsbet ve gerek menfi ihtilâflar hakkında karar verebilir. Esasen 24 Mayıs 1872 tarihli kanunun 27 inci maddesi meriyet mevkiine konmuş olan 26 Teşrinievvel 1849 tarihli nizamname menfi ihtilâflara müteallik bir sürü hükümleri ihtiva etmektedir.

26 Teşrinievvel 1849 tarihli nizamnamenin 17 inci maddesi şöyle diyor: (İdarî ve adlî otoriteden her ikisi de bir meselenin rüiyetine salâhiyettar olmadıklarını beyan ettikleri takdirde, salâhiyet meselesini hallettirmek için ihtilâflar mahkemesine tarafeyn canibinden doğrudan doğruya müracaat edilir.) Hakikaten meselede, adlî otoritenin, idari otoriteye tecavüz etmesinden korkulmaz, çünkü, mahkemeler nizam rüiyetten imtina ettikleri farzolunmuştur; ortada mevzuu bahsolan hususî bir menfaattir; bu sebebdan dolayıdır ki, ihtilâflar mahkemesine ancak tarafeyn müracaat edebilir.

Adliye nazırı, ancak iki halde menfi ihtilâfı, ihtilâflar mahkemesine tevdi edebilir:

1 — Temsil etmekte olduğu âmmeye hizmeti, davada taraflardan biri olduğu zaman,

2 — Ademi salâhiyet kararlarından biri, alelâde bir polis mahkemesi veya bir ceza mahkemesi tarafından verildiği zaman. Bu son takdirde müracaat, adliye nazırı tarafından yapılabilir.

Vali, ancak, idaresi altında bulunduğu vilâyet, ihtilâfa sebebiyet veren nizada taraflardan biri olduğu takdirde hareket edebilir.

Menfi ihtilâfların mevcut olması için lâzımgelen şartlar:

1 — Gerek adlî ve gerek idari otoritelerin her ikisinde, meselenin rüiyetine memur edilmiş olmaları. Bunun neticesi şudur; meselâ, iki ademi salâhiyet kararı, iki ida-

rî otoriteden geldiği takdirde menfi ihtilâf yoktur. Ve yahut İdarî otoriteye mesele tevdi edilmemiş olduğu halde, adlî otoritenin yalnız basma ademi salâhiyet beyan etmesi takdirinde yine menfi ihtilâf yoktur.

2 — ihtilâfın mevcut olması için, her iki otoritenin ademi salâhiyet beyan etmesi lâzımdır. Meselâ, talebde mesmuiyet olmadığına karar verilmiş olması kâfi değildir; fakat vilâyet idare heyeti ademi salâhiyet beyan eylediği ve nizam iki mahkemede rüiyet edilmesinden dolayı, ticaret mahkemesi aynı mesele hakkında davadan kefi'yed eylediği takdirde ihtilâf vardır. Çünkü ticaret mahkemesinin bu kararı, ademi salâhiyet kararında olacağı gibi, tarafeyni aynı vaziyete sokmaktadır.

Keza menfi ihtilâfın mevcut olması için, tarafeynin her iki otoritede nizamı halletmek salâhiyetine malik olabilecek organa müracaat etmeleri icab eder. Meselâ, adlî otorite, ademi salâhiyet beyan eylediği zaman, tarafeyn doğrudan doğruya devlet şûrasına müracaat edecek yerde vilâyet idare heyetine gidecek olur ise, ve bu heyet te ademi salâhiyet beyan ederse bu karar menfi ihtilâfa kapı açmaz.

3 — Eski bir takım kararnameler, menfi ihtilâfın mevcut olabilmesi için adlî otoritenin davadan mutlak surette kefi'yed etmesine karar vermiş olması lâzımdır. Meselâ, meselei müstahhare addettiği bir husus hakkında, İdarî otoritenin halletmesine intizaren, tehir kararı vermekle iktifa etmesi takdirinde menfi ihtilâf yoktur. Meseleye vaz'iyed etmiş olan İdarî otorite meselei müstahharenin mevcut olmadığına karar vermiş olsa bile. Fakat bu içtihat terkedilmiştir.

Meselei müstahhare addolunan bir meselenin hallini beklemek için verilen bir imhal kararı, hakikati halde nizam esaslı bir noktası hakkında verilmiş olan bir ademi salâhiyet kararıdır.

4 — Keyfiyet kendilerine tevdi edilmiş olan iki otoriteden biri, yanlış olarak salâhiyettar olmadığına karar vermesi icab eder. İşte birbirini müteakip iki otoriteye tevdi edilmiş olan tasarruf, hiç bir suretle ihtilâf müracaatı-

na mevzu olması kabil olmıyan bir hükümet tasarrufu olduğu takdirde menfi ihtilâf yoktur.

5 — Nihayet muzaaf ademi salâhiyet kararı, aynı niza dolayısıyla yani, aynı taraflar arasında ve aynı talep sebeble serdedilmelidir.

Fakat her iki ademi salâhiyet kararının nihaî derecede ittihaz edilmesi zarurî değildir. Bu kararlar derecei ulâda ittihaz edilmiş ise tarafeyn, istinaf etmekte veya ihtilâflar mahkemesine müracaat eylemekte muhtardırlar.

Menfi ihtilâflarda muhakeme usulü.

Müracaat, Devlet Şûrası veya Temyiz mahkemesinin: bir avukatı tarafından imza edilmiş olan bir istida ile yapılır. Bu istidanın alâkadarlara tebliğ edilmesi iktiza eder.

Müracaat hususî şahıslar tarafından yapıldığı takdirde, ihtilâflar mahkemesi reisinin, adliye nazırı tarafından — tebliğ edile — emrini, kanunî yollar ile bir ay zarfında icab edenlere tebliğ etmesi lâzımdır. Fransıyanın denizle ayrılmış kısmında ikamet edenler, bu bir aylık müddetten başkaca hukuk mahkemeleri usulünün 75 inci maddesinde tayin edilmiş olan müddete de maliktirler. Eğer müracaat, bir nazır tarafından yapılırsa, bu müracaat alâkadarlara İdarî yollar ile aynı müddet zarfında tebliğ olunur.

Doğrudan doğruya devleti alâkadar eden meselelerde, müracaat hasım tarafından vuku bulmuş ise adliye nazırı, bu müracaatın alâkadar nazıra tebliğini temin ile mükelleftir.

Kendisine tebliğat yapılan taraf, eğer Fransanın deniz ile ayrılmamış kısmında mukim ise, tebliğ tarihinden itibaren bir ay zarfında cevap vermek, müdafaalarını bildirmek mecburiyetindedir. Müstemlekelerle, ecnebi memleketlere gelince mühletler — tebliğ edile — emirnamesi ile tayin olunur.

Alâkadarlar, ya bizzat kendileri veya avukatları vasıtasile tebligatı, mazbata muharriri tarafından tesbit edilmiş olan müddet zarfında kâtiplikten alırlar.

Talebin yapılması, menfi ihtilâfta olduğu gibi, her türlü usulün bizzarure tecilini istilzam etmez. Bu ciddi

mahzurları daîdir, zira iki otoriteden birisi esas hakkında kat'î bir karar vermiş ise bu karar kaziyei muhakeme halini iktisap etmiş ise, menfi ihtilâf istidası müstenidünileyhsiz kalmış addile reddedilmek icab eder idi.

Fakat tatbikatta mahkemeler, imhalin sebebiyet verdiği bir ihtilâfi nadiren reddederler.

Menfi ihtilâf hakkında karar.

İhtilâflar mahkemesi verdiği kararda, niza hakkında iki otoriteden hangisinin hüküm vereceğini tayin eder. Binnetice diğer otoritenin salâhiyet hakkındaki kararları lâğveder.

Eğer niza bir tarafın kefi'yed etmesile zail olur ise ihtilâflar mahkemesi, hüküm itasına mahal olmadığına karar verir.

Menfi ihtilâflara dair olan kararlar üzerine itiraz, birazülgayr, iadei muhakeme talebi, bu kararların tarafeyn arasında bir niza mahiyetinde olması hasebile ve hukuku umumiye hükümlerine tevfikân yapılabilir. İhtilâflar mahkemesi, aynı sebepten dolayı, mahkeme masrafları hakkında karar verebilir. Hâdiselere göre ihtilâflar mahkemesi, dahili dava olan bir şahsı, şayet ihtilâf bu şahsın hatası yüzünden çıkmış ise, hemen mahkeme masraflarını tesviyeye, ve yahut neticede hangi taraf haksız çıkacak ise, ona tahmil etmek üzere mahkeme masrafları hakkındaki kararı tehire, ve nihayet mahkeme masraflarını mahsup etmeye karar verebilir.

Nazırların Devlet Şûrası deavi dairesi nezdindeki mü-talebeleri.

İhtilâflar mahkemesi, müsbet ve menfi ihtilâflardan başka nazırlar tarafından yapılan diğer bir takım pek hususî müracaatları da rüiyet eder. 3 Mart 1849 tarihli kanunun 47 inci maddesi adliye nazırına, İdarî ihtilâflara ait olmadığı halde Devlet Şûrası deavi dairesine tevdi edilmiş olan işleri ihtilâflar mahkemesine celb için mütalebede bulunmak hakkını vermektedir. 24 Mayıs 1872 tarihli kanunun 26 inci maddesi, bu hakkı ifa ve aynı zamanda da diğer nazırlara teşmil etmiştir. Kanunî olan bu hük-

mün şümülû mevzuu münakaşa olmuştur. Bazı müellifler bunu adlî otorite lehine olarak tefriki kuvva prensipine müeyyede teşkil edecek bir mahiyette addetmişlerdir. Bu müracaat adlî otoriteyi, İdarî kazanın muhtemel tecavüzlerine karşı müdafaayı istihdaf edecektir. Fakat bu hüküm ile bilhassa nazırlara, hükümet tasarrufları tesmiye edilen ve oldukça keyfî mahiyette telâkki olunan, idarelerine ait tasarruflarını İdarî ihtilâflardan ve kazaî müracaatlardan kurtarmak imkânına müsaade edilmiş olduğu zannolunmaktadır. Bu mütalebe hakkını bütün nazırlara teşmil etmekle ve yalnız adliye nazırına vermemekle 24 Mayıs 1872 tarihli kanunun 26 ıncı maddesi bu son fikrin kat'î gibi görünen bir delilini vermiştir.

Bu müracaatın usulü, 26 Teşrinievvel 1849 tarihli kararnamesinin 28 ilâ 33 üncü maddeleri ile tayin edilmiştir. Esasen bu usulün harekete getirildiği bir vakıayı zikretmek müşküldür.

ÜÇÜNCÜ BAB

Faal idare ile İdarî kazanın tefriki

Prensip.

İdare ile adaletin tefriki prensipi, bizzat idarenin kendi içinde İdarî hâkimler taharrisine sevketmiştir. Fakat içtinab edilmesi icab eden bir mânia vardı: İdarenin kendi hakkında hüküm vermesi nasıl kabul edilebilir? Bitaraf olamaz, hem hâkim, hem de taraflardan biri vaziyetinde bulunacaktır.

Hukuku âmmemizin tarihen kaçınmamış olduğu bu tehlikenin önüne geçmek için asrî Fransız müesseseleri İdarî kazayı faal memurlara değil, istişarî idare memurlarına vermiştir. Valilerin (Vilâyet idare heyetleri) ve nazırların (Devlet Şûrası) etrafında bulunan bu memurlar, hükümlerinin istiklâlini muhafaza edecek derecede faal idareden uzak bir vaziyette ve maamafih idarenin çarklarını, ihtiyaçlarını ve noksanlarını iyice tanıyacak derecede idarenin içine karışmış bir halde bulunmaktadırlar.

İzah etmekte olduğumuz prensip, evvelâ faal idare memurlarının hattâ İdarî hususta bile hüküm veremeyeceği mânasını ifade eder. Ve yine aynı prensip İdarî ka-

zanın, kararlarile faal idare sahasına tecavüz etmekten istinkâf eylemesi lüzumu mânasını mutazammındır. Bu iki noktayı tavzih edeceğiz.

Tarihçe.

İnkılâp devrinden itibaren faal idare ile İdarî kazanın tefriki bilâhare 16/24 Ağustos 1790 tarihli kararnamelere tahavvül etmiş olan adlî teşkilât kanununu ihzara memur müessesan meclisi komitası tarafından teklif edilmiştir. Meclis komitaya bilhassa şu suali tevcih etmişti: — Aynı hâkimler, her türlü ihtilâfları rüiyet edecekler mi? Yoksa ticaret, idare, vergi ve zabıta meseleleri için kaza! salâhiyetler tefrik edilecek mi? — Komita bu suallere - sarîh kanunlara ve muayyen usullere göre vergi veya idare yüzünden tahaddüs eden ihtilâflı meseleler hakkında hüküm vermeye memur bir idare mahkemesi ihdas edilmesi teklifinde bulunmak suretile cevap vermiştir.

Fakat meclis, bu teessüsün faidesini anlamamıştır. Her şeyden evvel idare çarklarının basitleştirilmesi isteniyordu. Hususî bir İdarî kazanın ihdası keyfiyetinin faidesiz bir takım ihtilâtlara sebebiyet vereceği mütaleası serdediliyordu. Tara meb'usu Pezons şöyle demişti: — Yirmi üç tane muavinler divanı vücuda getireceksiniz, Fransayı hâkimlerle dolduracak, halkı masraflar altında ezecek ve onu bir takım salâhiyetler meseleleri ile tâzib edeceksiniz. Mumaileyh, İdarî ihtilâfların faal idarenin esaslı organları olan vilâyetler direktuarlarına gönderilmesini iltizam etmişti: (Halk tarafından kısa bir zaman için intihap edilmiş olan ve daima faaliyet halinde bulunan direktuarlar, idarenin bütün işlerini tanzim etmelidirler, neden dolayı idareye ait meseleleri temizlemesinler?

İbrahim Âli

Romanyada İdarî kaza

1 - Amme memurlarının muamelâtına karşı ferdilerce vaki olacak müracaatlara aid yollar

Romanya hukukunda, kendilerini idare memurlarının muamelelerinden mutazarrır addedenler, haklarında yapılan adaletsizliklerden dolayı tazminat almak için iki suretle müracaat edilebilirler: a) ilk müracaat yolu, âmme kuvvetinin Puissance Publique muamelelerine karşı kazaî olmayan Nonjurictionnel vasıtalarından mürekkebdır, ki bu da (Recours Hierarchique) bir derece mafevka müracaat ve (Recours Gracieux) uzlaşma müracaatıdır, b) ikinci müracaat yolu, doğrudan doğruya kazaî denilen müracaatlardır ki bunlar, ikinci fasılda izah olunacağı veçhile, muhtelif kanunlar ile tesis edilmişlerdir.

Kazaî olmayan müracaat yolları. - Bunlar, Recours Hierarchique, bir derece mafevka müracaat ve Recours Gracieux dır. Ve 29 Mart 1923 tarihli esas kanunun - Constitution otuzuncu maddesile kabul edilmiş olan bir hakka tefavuk ederler ki bu hak da, istida etmek hakkıdır. Bu hakka göre «herkes bir veya bir kaç kimse tarafından imzalanmış arzuahalleri Hükümete vermek hakkını haizdir.»

Aynı hak bazı kanunlarda da, ve bu meyanda en mühimini olarak yüksek Temyiz Mahkemesinin teşkilâtına müteallik 17 Şubat 1912 tarihli kanun ile de kabul olunmuşdur. Bu kanunun 30 uncu maddesinde «Hükümetin idaresi bir muamelesinden mutazarrır olan yahut kanunî bir talebi hükümetçe nazarı itibare alınmayan taraf, faide melhuz oldukça, hususî kanunlara tevfiikan, yüksek İdari makamlara müracaat edebilir.» deniliyor.

«Temyiz Mahkemesi nezdinde vaki olacak nizaî mür-

caat - Recours Contentieux, hiyerarşik müracaatın vukuundan önce de, sonra da serd edilebilir.»

Bu müracaatlar, üçüncü şahıs için zararı = Prejudice müeddi olan idari davanın serdini intaç edebilir, ve hatta ona mümkün olduğu kadar tam bir «Satisfaction» kazandırabilir: zarar ve ziyan, kararın tadili, Hükümetçe her hangi bir vaziyetin kabulü ve saire. Şurasını işaret etmek gerektir ki Romanya hukuku, İdarî kararlarının ilgasında veya resmen geri alınmasında hiç bir mühlet koymamışdır; bu red hakkı için vazedilen yegâne hudud, şahıslar tarafından kanunen ibraz edilmiş olan hukuk ile tesis olunmuşdur.

Kezalik şurasını da işaret etmelidir ki Romanya hukuk mevzuatında, âmme memurlarına arzedilecek idari davalara mahsus ve Avusturyada 21 Temmuz 1925 tarihli kanun ile müessis usule müşabih bir idari muhakeme usulü yoktur.

İDARENİN MUAMELÂTINA KARŞI YAPILACAK KA- ZÂİ MÜRACAATLARA MÜTEALLİK YOLLAR. - İDARENİN KAZAÎ TEFTİŞ VE MÜRAKABESİ. -

Romanya hukukuna göre ferdler, idarenin keyfî yahud su'î istimale makrun muamelelerine karşı gelebilmek hususunda aşağıdaki vasıtaları kullanırlar:

a) Bir ihtilâf halinde, carî muamelenin kanuna muhalif olduğu itirazını dermeyan ile Adliyyeye müracaat etmek imkânını ve hakkını haizdirler, ki bu da, mahkeme itirazı kabul ettiği takdirde kanunsuz addolunan muamelenin o bapta kabul yahud tatbik olunmaması neticesini verebilir.

Filhakika, Loispositives mevzu kanunların bazı maddelerinin (Fransa Ceza kanunun 491 inci maddesine tekabül eden Romanya ceza kanununun 385 inci maddesinin 9 uncu fıkrası gibi) tevsien tefsiri suretile mahkemeler, bir takım idari muameleler aleyhine dermeyan edilen itirazları kabule kendilerini selâhiyettar addetmekdedirler Bu itiraz hususî bir kanun ile de kabul edilmiştir. - Yu-

karda bahsettiğimiz 17 Şubat 1912 tarihli kanunun 35 inci maddesi.

b) Diğer taraftan, hukuku âmme prensiblerine ve, ilerde görüleceği veçhile, hususî bazı kanunlara göre, ferdler idarenin - Administration indî veya sui istimale makrun muamelâtından dolayı duçar oldukları zararın tazminini bazı kazaî yollara müracaatla talep ve istihsal etmek hakkını haizdirler,

c) Ferdler, 29 Mart 1923 kanunu esasının 107 inci maddesine ve İdarî davalara müteallik 25 K. evvel 1925 tarihli hususî kanuna göre, kanunsuz olan İdarî muamelelerin ilgası talep ve istihsal etmek imkân ve hakkını da haizdirler. Bu son kanuna göre, hakları ihlâl edilen ferdler, aynı zamanda hem muamelenin iptalile kendilerinin duçar olmuş oldukları zararın nakden tazminini, hem de zararın husulüne doğrudan doğruya müeddi olan memurun kefaleten mahkûmiyetini talep ve istihsal edebilirler;

d) Nihayet, bazı hususî kanunlar, ferdlerin ekseriyet itibarile bir münazaaya kazaî kâmil ile tedkik eden idare mahkemeleri veya muhtelit mahkemeler nezdinde vaki olarak müracaatları için hakikî kazaî - Jurisdictionnel yollar açmaktadır. Meselâ miri emvalin muhasebesinde (Divanı Muhasebat), pansiyonların ve zirai istimlaklerin Devlet hâzinesine mulak hususlarında keyfiyet bu merkezdedir.

İDARÎ DAVALAR

KAZAÎ KÂMİL HAKKINDAKİ ŞAHSÎ NİZA (tarafların hukukunu beyan ve ilân, zarar ve ziyan tahsisatı); **FESH VE İLGA HAKKINDAKİ AFAKÎ NİZA** (vazifeî muayyineî kanuniyeyi tecavüz etmiş olmakdan dolayı vukubulan müracaat); **TEFSİRÎ NİZAÎ VE TAZYİKÎ NİZAÎ**. İdarî davaların dört sınıfa tefrik ve taksimi adeta klasik bir şey olup bilhassa büyük Fransız hukuk bilgini La Ferriere tarafından kabul edilmiştir. Bu taksim Fransaya hem o zaman mevcut olan zihniyete, hem tatbik edilen muhakeme usulüne uygundu. Çünkü o zaman bu kısımlar Fransada biri birinden tamamille ayırt olunabilir ve her biri kendine mahsus vasıflara haiz bulunuyordu. Bu gün, öyle zanno-

lunuyor ki, bu tazminat, Fransada bile kabule şayan görülmemektedir. Çünkü Fransada Devlet Şurasının selâhiyeti genişletilmiş ve La Ferriere in klasik taksimatı meyanına ithali müşkül yeni müracaat yolları ihdas olunmuş- dur. Her halde Romanyada idari davalar bahsında bu taksimin bir kıymeti yoktur. Bu kısımlardan ikisi, - kanun hilâfına bazı hareketlerin rehber vaz'ına müncir olan müracaatlar üzerine tesis edilen - tazyiki nizaî ile - halli hususî bir idare mahkemelere - (Jurudiction) tevdi edilmiş olan ve halen devam etmekte bulunan bir ihtilaf münasibetile, karanlık bir İdarî muamelenin hakikî manasını tayin ettirmek gayesine matuf müracaatlarla tesis olunan - tefsiri nizaî Romanya hukukunda tamamille meçhul kalmıştır.

Bu türlü vazifeleri her vakit, hukuku âmmeye tevfikân, ifa eden hukuku âmme mahkemeleridir.

Afaki nizaâ gelince; bu, müddeilerin şahsî haklarını himaye değil, belki idarenin kazaî kontroluna ve İdarî muamelelerin meşruiyetine müteveccih başlıca müracaatları ihtiva eder. Bunlar öyle müracaatlardır ki müddei mahkemeye müracaata hakkı olmak için kendi şahsında bir hakkın olduğunu delil olarak ileri sürmez, belki idare (Administration) nun ihlâl edilmiş kanunen itbâna mecbur olduğu bir metin hilâfına yapılmış olan muameleye doğrudan doğruya itiraz eder. Mamefih bu, Romanya hukukunda, idare (Administration) nın menafii efradı payimal eden kanuna mugayir muameleleri baki oldukça o muameleler aleyhine hareket için umumî bir kaide gibi kabul edilmiş değildir.

Romanya idareî rejimi; **MUAYYEN KANUNÎ VAZİFEYİ TECAVÜZ ETMİŞ OLMAKDAN DOLAYI ŞURAYI DEVLET NEZDİNDE VAKİ İPTAL MÜRACAATI** na haiz olduğu evsaf itibarile nev'i içinde yegâne olan bu müracata benzer bir müracaat ta müsaid değildir.

Temyiz mahkemesinin yeniden teşkiline dair olan 1 Temmuz 1905 tarihli kanunun, Romanyada, bir fesih ve iptal davası (Contentieux) ihdas ettiği doğrudur; lâkin ge-

rek sureti teşekkül ve gerek mefhumu itibarile bu dava, Fransada Şurayı Devlet nezdinde yapılan ilga davasından (muayyen kanunî vazifeyi tecavüz etmekden dolayı açılan dava) büsbütün başka idi.- Buna göre Hükümetin İdarî bir muamelesinden dolayı hakları ihlâl edilen ferdler bu muamelenin ilgasını istihsal edebilirlerdi.

Lâkin bu türlü müracaatları muhakemeye selâhiyettar olan ferdlerin arzuhalini doğrudan doğruya kabul eden **DİVANI ALÎ** nin 3 üncü dairesi yalnız muamelenin meşruiyetini takdir etmek ve feshi ilgasına karar vermek hakkını haizdir. Ferdler şayet idari muamele kendilerini mutazarrır etmiş ise ancak alel'ade mahkemeler nezdinde açılmış bir hukuku âmme davası üzerine zarar ve ziyan alabilirlerdi. Lâkin, bu kanuna tevfiikan, dava akademisile idarî bir muamelenin fesh ve iptalini istemeğe, yalnız nefsi bir hakkın şahıslarında ihlâl olduğunu isbat edebilenler selâhiyettar idi. Diğer taraftan Divanı Alinin bu husustaki ve hatta muamelenin fesh ve iptali halindeki kararları ancak nisbî bir derecede kaziyeyi mahkeme kuvvetini haiz bulunuyordu, çünkü hüküm, yalnız müdafaada bulunanlar hakkında nihaî idi ve bu da netice itibarile bu müracaatın akakî mahiyeti büsbütün kaldırmakda idi.

Bu mahiyet ise 25 ilk kânun 1925 tarihli idari davalar kanununda bir dereceye kadar muhafaza edilmiştir. Bu kanun halen mer'î olan İdarî davalar usulünü göstermektedir.

Hakimlerden şahsî bir hakkın, yahut bir ferdin menfaatine taallük eden herhangi bir vaziyetin mevcudiyetini tasdik etmelerini isteyen ve idare saltasını autorite administrative bir zarar ve ziyan tediyesine, muamelenin İslahına yahut diğer bir takım vecaibe mahkûm etmek neticesine müncir olabilen müracaatlar üzerine teessüs eden **KAZAÎ KÂMİL DAVASI** == Le contentieux de pleine juridiction Adliye mahkemelerde İdarî veya muhtelif mahkemeler arasında muhtelif şekilde tevzi olunmuştur.

. Zarar ve ziyan davası 25 ilk kânun 1925 tarihli İdarî

davalar kanunile - muamelenin fesh ve iptali neticesi, ve hatta ayrı bir dava gibi istinaf mahkemesine tevdi edilmiştir.

Bununla beraber, hukuku âmmeye tevfikân adı mahkemeler nezdinde açılan zarar ve ziyan davasının, bu gibi kanun ile keenlemyekûn addedilmiş olup olmadığının münakaşası mühim bir keyfiyettir.

Yüksek Temyiz Mahkemesinin usulü mahkemesi bu mesele üzerinde halen mütereddit bulunuyor.

Diğer taraftan, bazı idari hususat için muhtelif kanunlar hususî bir kazaî kâmil ihdas etmişlerdir, ki bahusus miri emvalin muhasebesi, pansiyonların ve zirâî istimlakların hâzineye müteallik işleri ve saire gibi mevadda bunun icrası İdarî veya muhtelif mahkemelere tevdi olunmuştur.

Nihayet, 25 birinci kânun 1925 tarihli kanun, birinci maddesile idarenin müsbet positif bir muamelesine itiraz etmeği değil, hatta bir hakka taallük eden bir talebin- is'afını reddetmesine de itiraz eylemeği kabul ederken Fransa hukukunda carî davaya benzer bir kazaî kâmil davasını idarenin sükût etmesiyle kat'î surette tanınmış olmaktadır.

Bu dava ismi geçen kanunda gösterilen şekil ve şartlar dahilinde görülür.

3. -ROMANYADA İDARÎ DAVALARIN UMUMÎ SİSTEMİ.

Kazaî organların selâhiyetlerinin tayini.

Bu organlara mevdu işler.

İdarî davaların mevzuu.

İDARÎ DAVALAR MAHKEMELERİNİN TEŞKİLÂTI:

Adlî usul, İdarî usul, muhtelif usul.

Mahkeme usulü: Mahkeme usulünün müessis olduğu prensipler.

Meclis = Conseils lerce yahut mahkemelerce İdarî davalarda verilen hükümlerin adlî keymeti:

A. - HALEN ROMANYAD A CARÎ İDARÎ DAVALAR: SİSTEMİ

Romanyada İdarî davalar bu gün ikinci kânun ile idare edilmekde ve teşkilâtlanmaktadır: a) 29 Mart 1923 tarihli kanunu esasının 107 inci maddesi ve b) 25 ilk kânun. 1925 tarihli İdarî davalara müteallik ve kanunu esasının 107 inci maddesinin tatbikatile müessis kanun.

Kanun esasi prensipleri. - 29 Mart 1923 tarihli Romanya kanunu esasi İdarî davalar hakkında aşağıdaki ahkâmı ihtiva etmektedir:

a) (Ne mahiyette olursa olsun, İdarî dava selâhiyetini haiz olacak her hangi bir memuriyet mahsusanın ihdasını meneder. Bununla İdarî mahkemeleri ve bilhassa 1866 da ilfa olunan Şurayı devlete benzer mahkemeleri kasdetmektedir. b) İdarî davaları, hususî bir kanun mucibince. kuvvei adliyeye tevdi eder ve bu veçhile, Romanya hukuk mevzuatında anane şeklini alan bir sistemi muteber kılar.

BU SİSTEME GÖRE İDARÎ HUSUSATTA ÂMME HUKUKÎ HAKİMİ GİBİ TELAKKİ EDİLMEKDEDİR, şu İtibar ile ki bütün İdarî davalar, kanunun koyduğu farklara göre, âmme hukukî mahkemelerine sevkolunmak icabeder. Yalnız bazı hususî kanunların aşağıda (Romanyada İdarî mahkemeler) faslında izah edeceğimiz veçhile, hususî ya— hud mahdud bir selâhiyetle mücehhez, İdarî veya muhtelit mahkemelerin selâhiyetine tevdi ettikleri bir takım İdarî madde ve ihtilâflara müteallik halleri istisna ediyoruz. Çünkü daha ihtidadan itibaren nazarı dikkate almak lâzımgelir ki kanunu esasının 107 inci maddesi her ne şekilde olursa olsun İdarî mahkemelerin ihdasını, hatta kuvvei adliye içerisinde, İdarî davalar için hususî selâhiyeti haiz uzuvların ihdasını kabul etmektedir. - Bununla beraber kanunî mevcudiyetleri şimdiki kanunu esasi rejiminde bile iştihamı davet etmeksizin bir alay İdarî mahkemeler vardır ki kendi sahalarında bir kazaî kâmil icra etmektedirler,

c) İdarî davaların muhakemesi için kanunu esasının-

107 inci maddesi - gerek hakimiyet tasarrufu ve gerek kemiyet tasarrufu hususunda - nizamî mahkemelere hukuku âmme mahkemelerinden ziyade geniş ve tam selâhiyetler vermektedir; hatta hükümetin İdarî muamelâtını hükümsüz bırakmaları selâhiyetini bile vermektedir. Bu veçhile, Romanya kanunu esasisini tertib edenler, bundan evvelki kanunu esasisinin kuvvei adliyeğe hükümetin idari muamelelerini hükümsüz bırakmak hususunda vermiş olduğu selâhiyetten doğan ihtilâfî kökünden hal etmek istemiştir. Çünkü bu ihtilâf 1905 de mükerrer bir takım kanunî tadilatı mucib olmuşdu.

d) İdarî muameleleri tedkik ve muhakeme etmek hususunda kuvvei adliyeğe verilmiş olan selâhiyet, bütün idarî muamelelere şamildir; yalnız şu iki türlü muamele müstesnadır: Hükümetin muameleleri (Actes de gouvernement) ve kumandanlığın askerî mahiyetteki muameleleri.

B. - 25 İLK KÂNUN 1925 TARİHLİ KANUNA GÖRE İDARİ İHTİLÂFLAR DAVALARINA DAİR PRENSİPLER

İdarî davalara müteallik 25 ilk kânun 1925 kanunu- Romanya mevzuatında adeta anane halini alan bir esası tefrik kaidesine istinad ediyor:

İdarî muamelelerin (Actes d'autorite) hakimiyet tasarrufu ve (actes de gestion) tesmiyet tasarrufu kısımlarına tefriki, (actes de gestion) tesmiyet tasarrufu davaları es kişi gibi, hukuku âmmeye tevfikân, nizamî mahkemelerin selâhiyeti dahilindedir. Yalnız (actes d'autorite)ye müteallik davalar 1925 kanunî ahkâmına tâbidirler. Bundan sonraki sayfalarda bilhassa onunla meşgul olacağız. Bundan başka (actes d'autorite) hâkimiyet tasarrufuna müteallik davalar daima kuvvei adliyenin selâhiyeti dahilindedir. Lâkin bidayeten istinaf mahkemelerinde görülür ve temyizleri divanı âlinin üçüncü (Chambre) dairesine aiddir ki bu da, temyiz kabul olunduğu surette, ihtilâfın esasını tedkik, ve işi bir istinaf mahkemesine havale etmeksizin, hüküm eder.

Her şeyden evvel şurasını işaret etmek gerektir ki: İdarî muamelelerin bu taksim ve tarifi, ki doğmuş olduğu, yerde, yani Fransada, kat'î olarak terkedilmiştir, bırakılması labed olduğuna dair yükselen seslere rağmen, Romanya kanunlarında mühim ve daimî bir mevki tutmaktadır. Kasrası vazih olmadığı için, bu tefrik Romanya kaza işleri (Jurisprudence)inde bir çok müşkülâta sebep olmuştur, Romanya kanunları bazı muameleleri ,actes de gestion) temsiyet tasarrufu veya (actes d'autorite) hakimiyet tasarrufu vasıflarından hangisi ile tavsif etmek lâzımgeldiğine mütereddit kalmıştır.

Bununla beraber, Romanya kanunları (Jurisprudence), icrası lâzım bir takım kazaî kararlar teşkil eden ve vazifelerini ifa dolayısıyla, kuvvei icraiye memurlarına taallük eyleyen bir taraflı arzuların (iradelerin) beyanını (actes d'autorite) hakimiyet tasarrufu hükmünde tuttuğuna göre, şeklen daha ziyade idari muamelelere benzeyen bir mefhuma doğru teveccüh etmiş gibidir.

1925 KANUNUNA GÖRE İDARÎ İHTİLÂFLAR DAVALARINA AİD REJİM

A. - Dava yahud müracaatın kabul edilebilmesi için labid olan şartlar.

Davalarda aşağıdaki şartların birleşmesi lâzımgelir:

Birinci şart: İdarî bir (.actes d'autorite)ye hakimiyet tasarrufuna, yani hükümete müteallik vazifelerin ifası sırasında ittihaz olunub icrası lâzım bir kararı adli teşkil eden İdarî bir tasarrufa taallük eder. Binaenaleyh ihzari mahiyette olan ve husulüne esas teşkil ettikleri kat'î muamele ile beraber ancak itiraza tabî tutulabilen bütün muameleler, anketler, raporlar, mütalâalar ve saire bundan hariçdir. Romanya (usulî muhakemesi «Jurisprudence») bu hususda kat'î bir şekilde tesbit edilmiştir. Kanun, idarenin yalnız bir müsbet muamelesine karşı değil, belki bir hakka müteallik bir talebin kabulüne red veya sükût etmeğe karşı bile dava edilebileceğini kabul etmektedir; bu.

suretle, Fransada hükümetin sükûtuna karşı yapılan şikayete benzer bir müracaat yolu açmaktadır.

İkinci şart: Şikâyet edenin dava etmesi selâhiyetidir. Romanya kanunu bu babda umumî bir formül kullanıyor: «hukuku ihlâl olduğunu iddia eden kimse» diyor ve selâhiyet şartlarını göstermiyor çünkü bu şartlar, hukuku âmmе şartlarından başka bir şey değildir. Asıl mühim olan cihet şudur ki umumî veya hususî hukuka tabî hükmi şahıslar dahi - kat'î surette kabul veya atfedilmiş bazı hakları isbat edecek olduklarında - aynı suretle dava ikame edebilirler.

Üçüncü şart: ihlâl edilmiş bir hakkın isbatıdır. 1925 kanunu gibi teşkilâtı esasiye kanunu da müddeinin-Fransa hukukunda olduğu gibi şahsî bir menfaatin değil bir hakkın ihlâl edildiğini isbat etmesini sureti kafiyyede a- mirdir. Bu veçhile Romanyada iptal (Annuiation) davası, ihdası tarihi olan 1905 denberi Fransa hukukundaki bir vazifei kanuniyeyi tecavüzden dolayı vaki müracaattan esaslı surette ayrılmaktadır. Fransa hukukunca müddei bu hususta yalnız bir şahsî, menfaati mevcut olduğunu isbata mecburdur. Bu itibarla Fransa mevzuatının bu hükmü, nev'i içinde yegânedir. Bundan da istidlâl olunur ki 1925 kanunile ihdas edilen İdarî dava mes'elesi, her şeyden evvel bir «şahsî müracaat», bir «hususî hakların muhafazası vasıtası» gibi meydana çıkmış ve kanuniyetini «legalite» ancak dolayısıyla ve bu haklar ihlâl edildiği nisbette yeniden tesis eder bir vasıta şeklinde numayan olmuştur.

Bununla beraber soysal hayatın mübrem zaruretleri bu hususta mühim bir tekâmül tevhit etmişlerdir. Hak dairesile menfaat muhitini kati olarak tayin ve tahdit etmek çok müşkül bir iş olmasından istifade ederek, temyiz mahkemesi bu noktada hukuk mefhumunu genişletmiş ve bu sayede ekseriya şahsî bir men'faati vikaye etmiştir.

Dördüncü şart: müracaatın şekli ve mühleti. Romanya hukukuna göre, İdarî davalar her an ikame edilebilirler. Mürurundan sonra sükûtlerini istilzam edebilecek bir mühlet yoktur.

Bununla beraber, iki hal vardır ki kanun bunlarda bir mühlet nazarı itibare almıştır:

a) Kanun dairesinde tayin edilmiş azlolunmaz bir memurun, kanuna muhalif olarak, azli, tahvili veya tekaüde şevki halinde. Bu halde vaki olacak taleb ve iddianın, töhmeti mucib fiilin (resmî gazete - Moniteur Officiel) ile neşrini takib eden otuz gün içinde serd edilmesi lâzımdır. Maahaza, temyiz mahkemesince carî usule göre, mühlet, bahsa mevzu olan memurun kanunsuz addolunan idari karara filen itlai sübut bulan gününden itibaren dahi başlayabilir.

b) Eşhasdan birinin hükümete, müracaat ettiği veya bir mübaşir vasıtasile bir arzuhal tebliğ eylediği halde mahkeme nezdinde dava ikamesi, ya bu müracaatın hükümetçe kaydından yahud arzuhalin mübaşir tarafından tebliğinden itibaren 30 günlük müddetin inkizasından ve bu tarihten itibaren de otuz gün içinde caiz olur.

Kanunen kabul edilmiş olan muhakeme usulleri, hukuku âmmе usullerinden ibarettir.

Mahkeme nezdinde açılacak davalara aid arzuhallere hukuku âmmeye aid dava arzuhalleri gibi, damga kanununa tevfi kan, pul yapıştırmak ve harç vermek lâzımdır. Müddei arzuhaline itiraz ettiği İdarî muameleye aid vesikayı, yahut hükümete takdim etmiş olduğu arzuhalin musaddak bir suretini raptetmeğe mecburdur.

Müddei ile kararı aleyhine dava ikame edilen idarei mülkiye (autorite administrative) mahkeme huzuruna celbolunanlar. Bu «idarei mülkiye» bir vilâyetin meclisi Conseil, yahud mürahas heyeti (delegation departementale) olduğu zaman, vilâyeti temsilen mahkemeye prefe çağrılır. **ŞEHİR VE KÖYLERDEKİ** komönleri mahkemede belediye reisi temsil eder.

Dava evrakı (la Procedure) her halde en kıdemli mübaşire veya vekiline verilir.

25 birinci kânun 1925 tarihli kanunun 10 uncu maddesi mühim bir hükmü - dizpozition tazammün eder. Bu

hüküm, çok defalar, hükümetin mukavemetine karşı istimal edilmiştir. Mezkûr maddede deniliyor ki: (temyiz mahkemesi, vukubulan müracaatlar hakkında bir hüküm vermek için, aleyhine dava açılan idarenin - Administration karar ve mazbatalarını tedkike lüzum görürse, işbu idare işe müteallik bütün dosyayı ve bütün muamelât ve muhaberatın asıllarını müstacelen mezkûr mahkemeye vermeğe mecbur olacaktır. Mahkeme, dosyayı vermekten imtina eden idare reisini, vaki teehhürün her günü için, ayrı bir karar ile tazminata mahkûm edebilir.

Davanın mes'umu olmadığına dair muhtelif itirazlar. - Teşkilâtı esasiye ile ve idari davalar hakkındaki kanun ile tesis edilen ve bütün idari tasarrufların adli kontrole tâbi tutulmasından ibaret olan umumî kaidenin bazı istisnalar vardır. Bazı muameleler bu kontrole tâbi değildir. Mezkûr muameleler iki türlüdür ve iki muhtelif gurub teşkil ederler:

1 - Birinci gurub, hususiyetlerine binaen adli kontrole tabî olmayan bir takım muamelâtın tereküb eder.

Aşağıdaki maddeler bu guruba dahildir:

a) En mühim kısmı teşkil eden, hükümet muamelâtı. 1925 kanunu, 17 Şubat 1912 tarihli kanunun 5 inci maddesi -f harfindeki hükmü tekrar ile hükümetin tasarrufatına -actes de gouvernement tarif etmek istemiş ve bununla büyük ve müşkül bir vazife deruhte etmiştir.

Mezkûr kanunun 2 inci maddesine göre, hükümet tasarrufatından maksad, umumî menafiin vekayesi zımnında umumî nizama, devletin dahilî ve harici emniyetine, yahud örfî idare ilânı ve kuvvei mücbireden yahud harbin birinci derecede zaruretlerinden doğmuş harb hadiseleri, askerî mahiyetteki bütün kumanda muameleleri, ecnebi devletlerle mün'akit siyasî mukavele ve muahedelerin tatbik ve tefrizi hayvanata mestulî illetler, salgın hastalıklar, şu baskınları, açlık, dahilî ihtillâler, tesebbuk - naturalisation, eşhası hükmiyenin fesh ve ilgasına veya bunların bir husuî kanuna tevfikân çalışmalarının men'ine

müteallik muameleler, ecnebilerin hudut haricine çıkarılması ve bu mahiyette diğer muameleler gibi yüksek zaruretlerine müteallik olan bütün tedbirlerdir.

Ecnebilerin hudut haricine çıkarılmasına dair kararlar aleyhine mahkemeye müracaat edilemez, ancak ecnebinin hal ve sıfatı hakkında hata vaki olmuş ise o zaman müracaat mümkündür.

Görülüyor ki bu madde evvelâ hükümet tasarrufatını tarif ediyor, sora bu mahiyetteki muameleleri uzun uzadıya sayarak misaller veriyor. Buradaki cedvel sadece bir tadattan ibarettir; buna binaendirmek Romanya hükümeti kanunun zaten uzun olan cedveline yeni bir takım malûmatı da katmıştır.

Memnuniyetle kaydedelim ki şu son zamanlarda, Romanya hakimleri jurisprudence bu muamelenin hududunu ferdeki mümessilleri vasıtasile hükümet tasarrufatından olduklarını beyan ettiği muamelelerin bir çoğunu mezkûr tasarruf attan addetmemiş ve bunlardan vazgeçilmesini istemiştir.

Romanya kanunlarınca hükümet tasarrufatı hakkında kabul edilen tarif hükümet tasarrufatı hakkında la ferriere tarafından konulan nazariyenin tesiri mahsulüdür. Bununla beraber, bu nazariye bazı tadilâta uğramış, buna bazı ilâveler yapılmış ve bunlar da ekseriyet itibarile Parlamentodaki siyasî tesiratın mahsulü olup mes'ud bir yenilik teşkil etmemekte bulunmuştur.

b)Askerî mahiyetteki kumanda muameleleri, kezalik bizzat teşkilâtı esasiye kanunun 107 inci maddesi mucibince, idari davalar haricinde kalan bir diğer makule teşkil ederler. Bunlar hiç bir yerde tarif edilmemiştir ve Roman- yada onların mevcudiyetine ve mutazammın oldukları manaya dair bir kanaat hasıl edilmiş değildir. 25 birinci kânun 1925 tarihli kanun, bunları - hiçbir istisna göstermeksizin - hükümet tasarrufatı meyanında kaydile iktifa etmektedir. Bu da, kanaatimizce, hem teşkilâtı esasiyenin ruhuna, hem de hükümet tasarrufatı nazariyesine mugayirdir.

Bu iki muameleden başka, 25 birinci kânun 1925 tarihli kanunun üçüncü maddesi diğer bir takım muamelelerde idari davalar meyanında çıkarmakta ve onlar hakkında: «aşağıdaki maddeler için de mahkemeye müracaat edilemez.» diyip saymaktadır:

1) İdarî vesaitin ve silsileten yapılan kontrolün icrasına müteallik muameleler:

2) İnzibat komisyonlarınca verilen ve memurin kanununca yahut başka kanunlarca kat'î ve icrası lâzım addolunan kararlar.

Hükümeti askeriyenin muamelâtı arasında, yalnız tekaüde sevk hakkındaki kararnameler aleyhine ve fakat yalnız ve yalnız verilecek tekaüt tahsisatı miktarına ait olmak üzere itiraz edilebilir.

3) Ayan meclisi reisi yahut Mebusan meclisi reisi tarafından ifa olunan hakimiyet tasarrufları ile temşiyet tasarrufları yalnız onların riyaset ettikleri teşri meclisin hey'et umumiyesince murakabe edilebilir.”

Bu maddeyi koyan kanun vazının maksadı ne olduğu hiç bir yerde tasrih edilmemiştir; esasen oldukça mübhem ve gayri vazihtir; bu da bir hayli ciddi mübahaselere meydan açmıştır. Bu manzaralar evvelâ mezkûr maddenin meşrutiyet kavaidine muvafık olup olmadığı noktasına müteveccih idi. Çünkü kanunu esasının 107 inci maddesi, ancak iki nevi muamelenin idari muhakemelere tabi olmayacağını göstermektedir: hükümet muameleleri ve askerî kumandanlığın muameleleri

Bu mübâyeti halle memur olan temyiz mahkemesi, teşrii meclisler reislerinin bahusus iki meclisin münhasıren idari mahiyette olan servislerine mensup memurların tayin ve azline taallûk ettiği surette - hakimiyet ve temşiyet tasarruflarına ait bulunan bu son fıkrayı meşrutiyet kaidelerine menafî addetmiştir.

İnzibat komisyonlarının verdikleri kararlara müteallik fıkra gelince, temyiz mahkemesi bunu kabule şayan addetmiştir. Çünkü bu kararlar, ihzari tasarruflardır, ve umumî prensiplere göre, ihzari tasarrufları olmaları itibarile aleyhlerine muhakeme müracaatla itiraz olunamaz, meğerki esasını teşkil ettikleri emirname = decret veya karar aleyhine de, aynı zamanda, itiraz edilmiş olsun.

Silsiletten yapılan kontrol İle İdarî vesayet kontroluna ait fıkraya verilecek mana hakkında henüz bir vasi karar yoktur. Bu şartı koymakla, kanunun vaziinin, bir cihetten silsiletten yapılan kontrole ait muameleler aleyhine madunlar tarafından mahkemeye müracaat edilmiyeceğini ve diğer cihetten hükümetin salâhiyeti kâmile ile hareketini istilzam eden İdarî vesayet tedbirlerinin adliye memurlarınca sansör olunmıyacaklarını nazarı itibara almış görünmektedir.

2. - Davanın mesmu olmadığına dair itirazların ikinci grubu, diğer bir muvazi müracaatın vuku bulmuş olması esasına istinat eder. Bu cihet kanunen derpiş edilmiş ise de, İdarî davada ancak hakları ihlâl edilmiş olan kimseye gördüğü zarara muadil bir menfaat temin edebilecek her nevi adli müracaatların fıkdanı halinde hususî müracaat yolunu kabul eden Romanya kavaidi hukukiyesi bunu mer'i yet mevkiine vazeylemektedir.

B. - DAVAYA BAŞLAMAK VE KANUNA MUHALİF HALLER. -17 Şubat 1912 tarihli kanunun 32 inci maddesinin 7 inci fıkrası hilâfına olarak, 1925 tarihli kanun, idarî tasarrufların ne gibi hallerde iptal edileceklerini göstermetedir. 1912 tarihli kanunun mezkûr maddesini el'an mer'i addeden Romanya mahkemeleri İdarî bir muamelenin fesh ve iptali mevzuu bahs olunca, Fransada muayyen vazifeyi kanuniyenin sui istimâli takdirinde yapıldığı gibi, doğrudan doğruya şu dört hali kabul etmektedir: ademi selâhiyet, şekle ait kusur, kanunun bir hükmüne muhalefet ve kuvvetin sui istimâli = dötournement de pouvoir. Kanununun 32 inci maddesinin 7 inci fıkrası bu dört hale şu iki hali daha ilâve ediyor: Muamelâtın tağyir ve efsadı, ve hadiselerin yanlış surette takdiri. Bu kayıt, Romanya mahkemelerine idarî muamelelerin meşrutiyetini, yalnız şekil noktai nazarından değil, hatta idarî kararın müstenit olduğu hadiselerin maddiyat ve şe'niyeti ve bundan başka bu hadiselerin hükümetçe ittihaz edilmiş olan kaarı isticlâb edip etmediği noktai nazarından dahi tedkik ve tamik etmelerin mesag vermektedir.

Filhakika, bir muamelenin kanunsuzluğu ekseriya, ittihaz edilen kararın istinad ettiği hadiselerin doğru = ré-

els olmadığı yahut verilmiş olan kararı isticlâb edecek mahiyette bulunmadığı hususlarına dayanabilir.

C. - SELÂHİYETTAR ADLİYE MAHKEMELERİ. - 25
birinci Kânun 1925 tarihli kanunu ve 11 inci maddeleri, kanun mucebince açılmış olan davaları görmeğe selâhiyettar olan adliye mahkemelerinin: müddeinin ikamet ettiği kaza dairesindeki istinaf mahkemesi ve yüksek temyiz divanı, 3 üncü dairesi olduğunu gösteriyor.

Temyiz mahkemesi bir kararı bozduğu vakit, ihtilâfın esasını yeniden tedkik ve halletmeğe selâhiyettardır hatta zarar ve ziyan talebine dair de - işi başka bir istinaf mahkemesine sevketmeksizin - hüküm vermek hakkını haizdir. Temyiz mahkemesi ihzari ve (tecrübevi = probatoire) bir tahkikata lüzum görürse bunu hüküm vermiş olan istinaf mahkemesi vasıtasile yahut âzasından biri vasıtasile alâ tarikelistinabe yapabilir.

Bu suretle idari mahkemelerde açılmış olan davalara başlamak ve hüküm vermek keyfiyeti kolaylaştırmak istenilmiş ve buna kısmen muvaffak da olunmuştur. Çünkü istinaf mahkemeleri gibi temyiz mahkemeleri mütemadiyen çoğalan bu türlü bir takım müracaatlara maruz bulunmaktadır. Bu da aynı mesele hakkında çok ve mühim tatbikata vesilebaş olmuştur.

D. - İDARÎ DAVALARDA VERİLEN KARARLARIN MEVZU VE NETİCESİ. - İdarî mahkemeler hakiminin vazife ve salâhiyetleri, yukarıda ismi geçen kanun ile berveçhi ati tesbit edilmiştir:

Madde: 6 “Kendisine bu yolda müracaatlar vaki olan istinaf mahkemesi muamelenin kanunsuz olup olmadığına hükmeder; ve ihlâl edilmiş olan hak iade edilinceye kadar mezkûr muameleyi iptâl eder yahut kanunî tazminata hükmeyleyler. Bundan başka gerek aleyhine dava ikame etmek iktidarını da haizdir.”

Madde: 14 “Adliyeye vuku bulduğu işbu kanunda gösterilen iddialar yalnız mes’ul olan idare aleyhine değil, muameleye imza vazeden idare memurları aleyhine de şahsen ve müteselsilen teveccüh olunabilir. Şu kadar ki mezkûr iddiaların, vuku bulmuş ziyan ve hasardan dolayı zarar ve ziyan talebine veya vukua gelen teehhürden dolayı tazmi-

nat talebine mütedair olması iktiza eder. Mahkemeye sevk edilen idare memurları administrateurs, muameleye imza koymak hususunda kendilerinden bir emir tahriri almış oldukları takdirde, aledderecat mafevkleri aleyhine tazmin davası açabilirler.”

Bütün bunlardan istintaç olunur ki 25 birinci Kânun 1925 tarihli kanun, evvelce aynı husus için mevzu olan üstlerden büsbütün farklı bir idari dava usulü ihdas etmiştir. Filhakika, hakları ihlâl edilmiş olan bir kimse şayet malî bir zarar görmüşse, aynı zamanda hem gayri kanunî olan İdarî muamelenin fesh ve iptâlini iddia, hem de zarar ve ziyan talep edebilir. Daha iyisi, hukuku ihlâl edilmiş olan şahsı, yalnız idareyi Administration değil, kanunsuz muameleyi yapan memuru dahi mürafaaya davet edebilir. Çünkü bu memur, bahsa mevzu olan idare ile birlikte zarar ve ziyânı tazmine müteselsilen, mahkûm olabilir.

Binaenaleyh bihakkın denilebilir ki Romanya kanun vaz'ı Fransadaki İdarî davalara ait müracaat usullerinden farklı Romanyaya mahsus = sui generis bir şekil ihdas etmek ve eşhasa - talepleri vaki olunca ve ihtilâfın mahiyeti mesag gösterince - aynı zamanda ve aynı dava ile hem muamelenin iptâlini, hem de zarar ve ziyân almağı temin eylemek istemiştir.

E - İDARÎ MAHKEMELERİNCE VERİLEN KARARLARIN TENFİZİ. - Romanya kanun vaz'ı, adliye mahkemelerince verilen kararların infazı hususunda idareye karşı icbar ve tazyiki mütezammın bir usul koymak suretile, İdarî mahkemelerce verilen kararların tenfizini temin etmek gayesini hassaten istihdaf eylediğini göstermiştir.

Bu hususta kanunun yedinci maddesinde deniliyorki “İdarî sülthanın, vaki olan talebi is'af etmesi, muameleyi fesh veya tatil eylemesi adaleten iktiza ederse, buna dair verilen hüküm, alâkadar tarafından mezkûr İdarî sültağa müdürîyetin, yahut muamele bir meclisin muamelesi olduğu takdide o meclisin meselâ reisi gibi bir mümessilinin şahsında mübaşir marifetile tebliğ olunur.

Hükümün tebliğinden itibaren onbeş günlük bir mühlet içinde, idari sülta bir şey yapamazsa, hükmü veren ve müddeinin harçdan muaf alelâde bir arzuhalde keyfiyetten ha-

berdar edilecek olan mahkeme; tarafları müstacelen ihzar edecek ve zikr olunan mühletin inkizasından itibaren geçen her gün için müddeiye asgari 500 (ley) tazminat vermiye idareyi mahkûm eyleyecektir. Bu tazminat sureti kafiye hükmolunur ve azaltılamaz.

Bu tazminatı tediye eden sülta, tediye edilen mebalig için, buna sebebiyet veren idare memuru veya müşavirler aleyhine istinafen mahkemeye müracaat edebilir. Nazırların mes'uliyetine müteallik kanunda bahsedilen idare âmirleri = administrateurs ise ancak kanun esasının 99 uncu maddesi hükmüne tevfikan takibata düşar olurlar.»

Kanunun bu maddesi hemen umumiyetle memnuniyeti mucib neticeler vermiş ve, bahsolunan ahvalde; eşhas tarafından idarenin gösterdiği mukavemeti kırmak maksadile çok defa delil olarak ileri sürülmüştür.

4. - İDARÎ VEYA MUHTELÎT MAHKEMELER

1923 Kanunu esasisi 104 üncü maddesile. her ne mahiyette olursa olsun, idari mahkemelerin selâhiyetlerini haiz hususî sultanların ihdasını menetmiş olmakla beraber, Romanyada kuvvei adliyenin eczasından olmıyan bir sıra mahkemeler vardır. Kuvvei adliyenin eczasından değillerdir, çünkü bunları terkip edenler meyanına - idare mümessillerinin ve eşhas ile mükelleflerin delegeleri yanında - bazan hakiki idari hakimler (Divanı Muhasebat),. bazen mahkeme reisi veya âzaları = mangistrats girmektedir.

Bu mahkemeler, ekseriyet itibarile, kazayi kâmil selâhiyeti haizdirler. Meselâ Divanı Muhasebat için, kura meclisi = conseil de revision için malî hususata ve doğrudan doğruya carî vergilerle ziraata aid diğer meclisler için hal bu merkezdedir. Bunların - Divanı Muhasebat gibi - bazıları doğrudan doğruya kanunu esası ile, diğerleri muhtelif hususî kanunlarla teşkil olunmuşlardır. 1923 tarihli kanunu esasının kabulünden evvel de faaliyette idiler. Kanunî mevcudiyetleri hakkında hiç bir münakaşa cereyan etmeksizin ondan sonra da faaliyetlerine devam ettiler, bundan da istintaç olunur ki kanunu esasının 107 inci maddesi hakimiyet tasarruflarına aid ihtilâfları hukuku âmmeye tab'an ve bu tasarrufları iptâl etmek hakkını mutazammın bir usule istinaden halleden sültalara veya İdarî meclislere

= cours administratives taallûk eder şeklinde tefsir olunmuştur. Diğer taraftan, bu mahkemeler fiilen mevcut öyle bir takım zaruretlerde cevap vermektedirler ki malûm manasile adliye mahkemeleri bunlara ancak müşkülât ile karşılık verebilirler.

Bu idari veya muhtelit mahkemelerin mümeyyiz vasıfları şunlardır:

a) Teşkilâtlarına ait ve muayyen bir idarî maddeye müteallik kanunlarının hududile mahdud hususî bir salâhiyetleri vardır.

b) Bunlar hususî ve kuvve! adliyeden büsbütün ayrı bir sınıf mahkemeler değildir. Çünkü bunların verdikleri kararlar aleyhine temyiz mahkemesine ve, bazı maddelerde de istisnaen, istinaf mahkemesine müracaat olunabilir.

Diğer tâbir ile, bunların - Fransadaki Şûrayı Devlet gibi- silsileten mafevkleri olacak bir mahkeme yoktur, yalnız temyiz mahkemesi vardır. Bütün davalar hakkında hukuku âmme caridir. Romanyada temyize müracaatın kanunu esasiye muvafık olduğu kabul edilirse (kanun esasi, madde: 103) bu hadisenin ne kadar mühim olduğu takdir edilebilir. Yalnız ziraî işler hakkında hüküm vermekle mükellef olan mahkemeler istisna teşkil ediyorlardı: bunların silsileten bir mafevkleri vardı, ki o da. ziraî İslâhâtı bir an evvel tahakkuk sahasına isal maksadile yapılan ziraî kanunlara tevfikân ihdas edilmiş olan madun mahkemelerin verdikleri kararlar için Temyiz Divanı rolünü ifa eden yüksek ziraat encümeni idi.

Bu son zamanlarda, kanun vazıı, mahalli idarelerin teşkilâtına aid 3 Ağustos 1929 tarihli kanun ile (muayene komiteleri = comites de revisions) namı altında bazı İdarî mahkemeler ihdas etmek teşebbüsünde bulunmuştur.

Bu komitelerin teşkilâtına salâhiyetleri yukarıda zikr olunan kanun ile, ve 3 ikinci Kânun 1930 tarihli diğer bir hususî kanun ile tesbit edilmiştir. Lâkin bu mahkemelerin vaziyetlerde verdikleri kararların kıymeti vazıhan gösterilmiş değildir. Mes'ele kanunu yazanların, kanunu esasının 107 inci maddesile konulmuş olan memnuiyeti kanaatlerine muhalif bularak, bazı mübhem ve fena yazılmış hükümler kabul etmek suretile bunu defetmek istemelerin

den münbaistir. Bu muayene komiteleri (komün ve departmanlar) üzerindeki idari vesayetin bir kısmını ifaya ve bundan başka umumî ve mahallî idarelerin kendi aralarında veya eşhas ile beyinlerindeki münasebetlerine ait bazı muamelâtta bir dereceye kadar, bir kontrol icrasına memurdurlar.

Şimdi, bu mahkemeler kendilerinden beklenen ümitlere cevap vermişlerdir. Bu güne kadar takdire lâayık hiçbir netice vermiş değillerdir. Bu da teşkilâtlarındaki esasi bir noksandan münbaistir: Bunların kararları kazai mahkeme hüküm ve kuvvetini haiz değildir. Bu kararlardan memnun olmıyan taraflar, bazı ahvalde idari davalara bakan mahakimi adliyeye müracaat etmek hakkını muhafaza ederler.

9/3/935

Çeviren Ali Kemali
